

Grade: 6

Course: Boli (ਬੋਲੀ)

Lesson Number: 1

Title: Introduction and Review

Standards

Standard 4:

- Students write clear and coherent sentences and paragraphs that develop a central idea around a research topic related to the life of Gurū Gobind Singh Sāhib (ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ).
  - Students create multi-paragraph compositions, including a developed topic sentence, with simple supporting facts and details. Paragraphs should include transitional expression that links one paragraph to another in a clean line of thought. Summary should be found in the conclusion.
  - Students describe the setting, characters, objects, and events using adjectives and appropriate vocabulary.

Standard 7:

- Students listen critically and respond appropriately to oral communication.
  - Students retell, paraphrase, and explain what has been heard orally.
  - Students connect and relate prior experiences, insights, and ideas to those of a speaker.
  - Students pose relevant questions, sufficiently limited in scope to be completely and thoroughly answered.

Standard 9:

- Students deliver recitations and oral presentations.
  - Students speak in a manner that guides the listener to understand important ideas by the use of proper phrasing, pitch, and modulation.
  - Students understand, interpret, and use non-verbal messages.
  - Students clarify and enhance oral presentations through the use of appropriate props (e.g., objects, pictures, charts).
  - Students read prose and poetry aloud with fluency, rhythm and pace, using appropriate intonation and vocal patterns to emphasize important passages of the text being read.
  - Students recite brief poems (i.e. three or four stanzas), soliloquies, or dramatic dialogues, using clear diction, tempo, volume, and phrasing.

Objectives

1. The students and teacher introduce themselves to each other at the beginning of this school year.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਨਵੀਂ ਜਮਾਤ ਦੇ ਮੁਢ ਵਿਚ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਕਰਦੇ ਹਨ।
2. Students use this lesson as a review through teacher planned activities.
ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਪਾਠ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪੰਜਵੇਂ ਦਰਜੇ ਵਿਚ ਲਈ ਸਿਖਿਆ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਦੁਹਰਾਉਂਦੇ ਹਨ।

Prerequisites

- Grade 5 *Sojhi* (ਸੋਝੀ) curriculum.

Materials

- Pens/pencils/erasers
- Lined papers
- Dry erase board

- Markers
- List of words (provided in Teacher Resources)
- Worksheet (provided in Teacher Resources)

Advanced Preparation

- The teacher should be familiar with the grade five *Sojhī Bolī* curriculum.
- The teacher should keep ready sufficient number of copies of the provided worksheet.

Engagement (15-20 minutes)

- Welcome the students by greeting them in a kind and warm tone.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਨਿੱਘਾ ਸੁਆਗਤ ਕਰੋ ਅਤੇ ਜੀ ਆਇਆਂ ਆਖੋ।
- Help them in settling down comfortably.
ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਲੈਣ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕਰੋ।
- Introduce yourself by telling your name, educational background and your hobbies in Pañjābī (ਪੰਜਾਬੀ).
ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਨਾਂ, ਤਾਲੀਮ ਅਤੇ ਸ਼ੌਂਕ ਸਾਂਝੇ ਕਰੋ।
- Ask the students to say their names and one of their hobbies.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਕ-ਇਕ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਅਤੇ ਇਕ ਸ਼ੌਂਕ ਦੱਸਣ ਲਈ ਕਹੋ।
- Students should speak only in Pañjābī; new students should be helped if they have any difficulty.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਿਰਫ਼ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਹੀ ਬੋਲਣ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਨਵੇਂ ਆਏ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਔਖਿਆਈ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰੋ।
- Once all the students finish telling about themselves, the teacher writes the following questions on the board and asks the students to write the answers on a piece of paper:
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਲੋਂ ਆਪਣਾ ਪਰਿਚੇ ਦੇਣ ਉਪਰੰਤ ਅਧਿਆਪਕ ਹੇਠ ਦਿਤੇ ਸੁਆਲ ਬੋਰਡ ਉੱਤੇ ਲਿਖ ਦੇਵੇ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਜੁਆਬ ਇਕ ਕਾਗਜ਼ 'ਤੇ ਲਿਖਣ ਲਈ ਆਖੇ।
  - ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਬੈਠੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦਾ ਨਾਂ ਕੀ ਹੈ?
  - ਉਸਦਾ ਮਨ-ਭਾਉਂਦਾ ਰੰਗ ਕਿਹੜਾ ਹੈ?
  - ਉਸਦੀ ਉਮਰ ਕਿੰਨੀ ਹੈ?
  - ਉਹ ਰੋਜ਼ ਕਿਹੜੀ-ਕਿਹੜੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਹਨ?
  - ਇਕ ਵਾਕ ਵਿਚ ਦਸੋ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਬੈਠਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਲਗਿਆ?
- Give the students ten minutes to finish this writing exercise.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਲਿਖਤੀ ਅਭਿਆਸ ਮੁਕਾਉਣ ਲਈ ਦਸ ਮਿੰਟਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿਓ।
- Collect their papers when the time is over.
ਸਮਾਂ ਪੂਰਾ ਹੋਣ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜੁਆਬ ਵਾਲੇ ਕਾਗਜ਼ ਕੱਠੇ ਕਰ ਲਵੋ।

Exploration (25-30 minutes)

- Ask the students to tell you which topics they studied in their grade 5 *Bolī* class if they attended grade 5 at your school.
ਜੇਕਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਦਿਆਲੇ ਵਿਚ ਪੰਜਵੀਂ ਜਮਾਤ ਦੌਰਾਨ ਬੋਲੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਵਿਚ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ ਸਨ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛੋ।
- Help them to name some topics like Verb Conjugation, Rahrāsi Sāhib (ਰਹਰਾਸਿ ਸਹਿਬ), Themes in Gurū Nānak Sāhib's *bāṇī*, Opinion Letter to Bābar (ਬਾਬਰ), etc.
ਕੁਝ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਿਰਿਆ, ਕਿਰਿਆ ਯੋਜਕ, ਰਹਰਾਸਿ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਪਰਸੰਗ, ਬਾਬਰ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ-ਪੱਤਰ, ਆਦਿ ਚੇਤੇ ਕਰਨ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰੋ।

- Appreciate the students for even naming various units/lessons from grade 5; this will encourage them further to participate in the review process.
ਪੰਜਵੀਂ ਜਮਾਤ ਦੇ ਪਾਠਾਂ ਦਾ ਸਿਰਫ਼ ਨਾਂ ਦੱਸਣ ਲਈ ਵੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿਓ। ਇਸ ਨਾਲ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਧੇਰੇ ਜੋਸ਼ ਨਾਲ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣਗੇ।
- Ask them if they have incorporated Rahrāsi Sāhib in their evening routine. Say a Jaikārā (ਜੈਕਾਰਾ) for the ones who did it and encourage others to do so.
ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛੋ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨੇਮ ਵਿਚ ਰਹਰਾਸਿ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਜੈਕਾਰਾ ਬੁਲਾਉ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰੋ।
- Now write some words (mix of nouns, verbs, adjectives, adverbs) on the board and ask the students to come forward to recognize the words turn by turn.
ਫਿਰ ਬੋਰਡ ਤੇ ਕੁਝ ਸ਼ਬਦ (ਨਾਂਵ, ਕਿਰਿਆ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ, ਕਿਰਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ) ਲਿਖ ਦਿਓ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵਾਰੀ ਸਿਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹੋ। ਹਰ ਕੋਈ ਆਪਣੀ ਵਾਰੀ ਤੇ ਬੋਰਡ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਪਛਾਣ ਲਿਖ ਦੇਵੇ।
ਜਿਵੇਂ: 'ਸੋਬ' ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ 'ਨਾਂਵ,' 'ਸੋਣਾ' ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ 'ਕਿਰਿਆ' ਆਦਿ।
- Provide them with copies of the 'Compare and Contrast' Worksheet. Tell the students to follow the instructions.
ਹੁਣ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦਸੋ ਕਿ ਅਜ ਅਸੀਂ ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਖੇਡ ਖੇਡਾਂਗੇ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੇਠ ਦਿਤੇ ਅਭਿਆਸ 'ਮੇਲ ਅਤੇ ਫਰਕ' ਦੀ ਇਕ-ਇਕ ਨਕਲ ਦੇ ਦਿਓ ਤੇ ਹਿਦਾਇਤਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਚਲਣ ਲਈ ਕਹੋ। ਇਸ ਨਾਲ ਪਤਾ ਲਗੇਗਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਕੀ ਫਰਕ ਅਤੇ ਕੀ ਸਾਂਝ ਹੈ।
- Give them ten minutes to finish the given task.
ਕੰਮ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ 10 ਮਿੰਟਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿਓ।
- In the meantime move around the class to help students who may need it.
ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਚੱਕਰ ਲਾ ਕੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਮਦਦ ਕਰੋ।
- Collect the finished worksheets, with the students' names written (by them) on them.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਤੋਂ ਪੂਰੇ ਕੀਤੇ ਅਭਿਆਸ ਪੱਤਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖਵਾ ਕੇ ਲੈ ਲਵੋ।

Explanation/Extension (5-10 minutes)

- Talk to the students about any rules you want them to follow during the class.
- Also take their suggestions towards making the Pañjābī class a great success.
- Ask them to bring their ideas in writing about class discipline in the next session.

Evaluation (on-going)

- You can create a portfolio for each student with his/her name on it and add remarks according to their participation and enthusiasm in the class.
- You may also assign grades on the basis of their performance in the oral review, writing on the board and on the worksheet.

Teacher Resources

List of words (The teacher can add more words according to the number of students in the class).

੧. ਕੋਲਾ
੨. ਚਾਕੂ
੩. ਖਾਣਾ
੪. ਛੋਟਾ
੫. ਕਾਲਾ
੬. ਸੋਹਣਾ
੭. ਭੈੜਾ ਕੰਮ
੮. ਚੋਰ
੯. ਗੋਰੀ ਕੁੜੀ
੧੦. ਭਜਣਾ
੧੧. ਲਿਖਣਾ
੧੨. ਕਿਤਾਬ
੧੩. ਲੰਬੀ
੧੪. ਬੈਠੀ
੧੫. ਚੁਪ ਬੈਠੀ
੧੬. ਹਸਣਾ
੧੭. ਸ਼ੋਰ ਸਿੰਘ
੧੮. ਉੱਚਾ
੧੯. ਬਾਬਾ
੨੦. ਸੁਰੀਲਾ ਗਾਉਣਾ

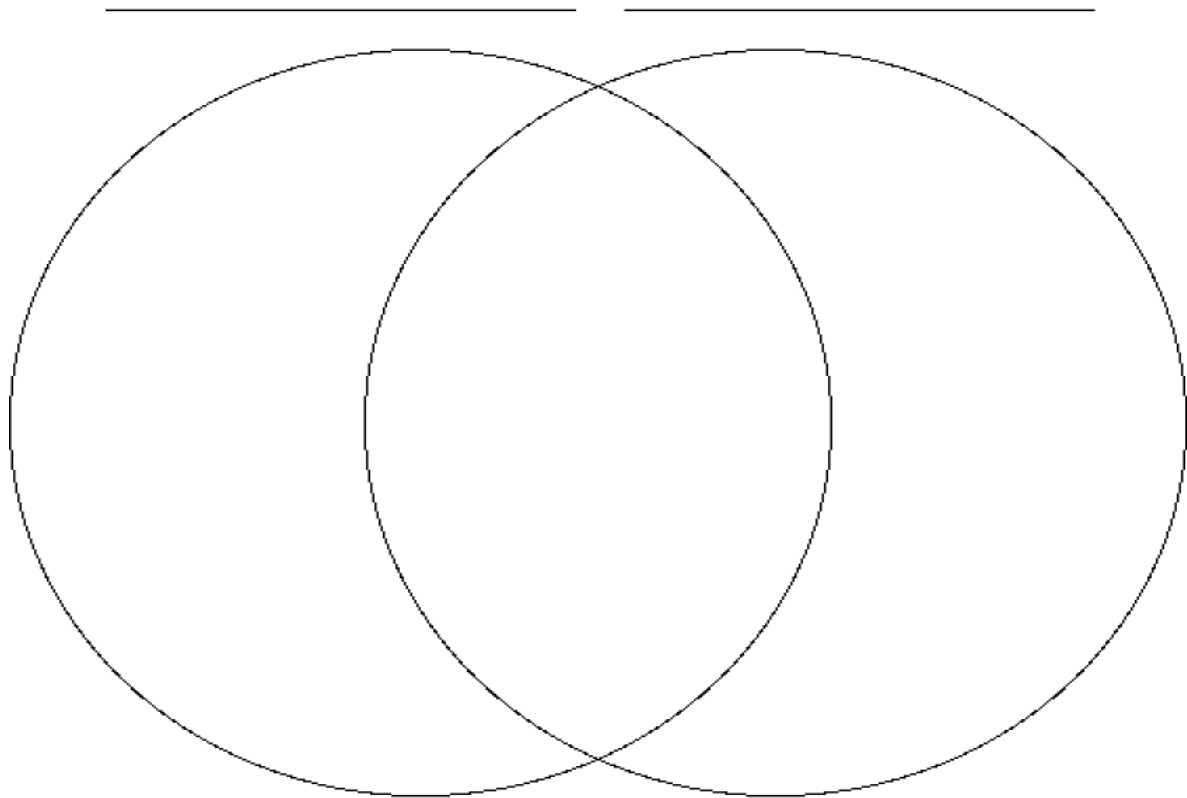
Worksheet**Compare and Contrast (ਮੇਲ ਅਤੇ ਫਰਕ)**

ਹੇਠ ਬਣੀ ਸਾਰਣੀ (ਖਾਨੇ) ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ, ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਉੱਤੇ ਬਣੇ ਵੈਨ ਰੇਖਾ-ਚਿੱਤਰ (Venn diagram) ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚਲੀ ਸਾਂਝ ਅਤੇ ਫਰਕ ਬਾਰੇ ਲਿਖੋ।

ਸਮਾਨਤਾ/ਫਰਕ	ਪੰਜਾਬੀ/ਗੁਰਮਤ ਸਕੂਲ	ਦੂਸਰੇ ਸਕੂਲ
ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੇ	ਅਧਿਆਪਕ	ਅਧਿਆਪਕ
ਵਿਸ਼ੇ	ਇਕ/ਦੋ	ਅਨੇਕ
ਇਮਾਰਤ	ਕਮਰੇ	ਕਮਰੇ
ਸਭਿਆਚਾਰ	ਪੰਜਾਬੀ/ਸਿਖ	ਬਹੁ-ਸਭਿਆਚਾਰਕ
ਪੜ੍ਹਣ ਦੀ ਸਮਗਰੀ	ਕਿਤਾਬ, ਕਾਪੀ, ਚਿੱਤਰ, ਬੋਰਡ, ਆਦਿ	ਕਿਤਾਬ, ਕਾਪੀ, ਚਿੱਤਰ, ਬੋਰਡ, ਆਦਿ
ਬੈਠਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ	ਕੁਰਸੀ-ਮੇਜ਼/ਫਰਸ਼ 'ਤੇ ਬਹਿਣਾ	ਕੁਰਸੀ-ਮੇਜ਼
ਬੋਲ-ਚਾਲ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ	ਪੰਜਾਬੀ/ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ	ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ/ਫਰਾਂਸੀਸੀ (ਬਹੁਤੇ ਉਤਰ ਅਮਰੀਕੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ)

Venn diagram

The similarities will go to the overlapped portion of the Venn diagram and dissimilarities will go into the outer portions of the two circles

©EnchantedLearning.com

Grade: 6

Course: Boli (ਬੋਲੀ)

Lesson Number: 2

Unit: Tva Prasādi Savaye (ਤ੍ਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਵਯੇ)

Title: Tva Prasādi Savaye I

Standards

Standard 8:

- Students recite Tva Prasādi Savaye.

Objectives

- Students will recite the first two stanzas of Tva Prasādi Savaye with correct pronunciation and intonation while understanding the central idea of the *bāṇī*.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨਿਤਨੇਮ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤ੍ਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਵਯੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਬੰਦਾਂ ਦਾ ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਸਮਝਣਗੇ।

Prerequisites

- This is lesson one of a six-part series of lessons on Tva Prasādi Savaye.

Materials

- Audio version of Tva Prasādi Savaye
- Audio player
- Nitnem *pothīs* (ਨਿਤਨੇਮ ਪੋਥੀ), printed by Sikh Missionary College, Ludhiānā (ਲੁਧਿਆਣਾ) (this *pothī* has accurate breaks for better and easier understanding)
- Writing material
- Dry Erase board
- Notebooks
- Wooden stand/holder for *pothīs* (*Rehal* - ਰੇਹਲ)

Advanced Preparation

- Teacher should be familiar with the recitation and have a clear understanding of the message given in Tva Prasādi Savaye.

Engagement (5-10 minutes)

- Ask the students what they know about the *nitnem* (ਨਿਤਨੇਮ) of a Sikh (ਸਿਖ)?
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛੋ ਕਿ ਉਹ ਇਕ ਸਿਖ ਦੇ ਨਿਤਨੇਮ ਬਾਰੇ ਕੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ?
- Talk to them about the *bāṇī* (ਬਾਣੀ) being recited in the morning.
ਸਵੇਰ ਦੇ ਨਿਤਨੇਮ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਬਾਰੇ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਗਲ ਕਰੋ।
- Tva Prasādi Savaye is part of the morning prayer of a Sikh and is written by Gurū Gobind Singh Sāhib (ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ).
ਤ੍ਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਵਯੇ ਸਵੇਰ ਦੇ ਨਿਤਨੇਮ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਬਾਣੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਚਾਰਿਆ।

Exploration (15-20 minutes)

- Tell the students that you are going to start the recitation as well as the understanding of Tva Prasādi Savaye.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦਸੋ ਕਿ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਤ੍ਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਵਯੇ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਾਂਗੇ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਭਾਵ ਸਮਝਾਂਗੇ।

- Then give students an overview of Tva Prasādi Savaye in which Gurū Sāhib condemns all fake rites and rituals and recommends true love for Vāhigurū (ਵਾਹਿਗੁਰੂ).
ਸਵਯੇ ਦਾ ਸਾਰ ਦਸਦੇ ਹੋਏ ਸਮਝਾਉ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਦੀ ਥਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਲਈ ਸਚੇ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਅਧਾਰ ਬਨਾਉਣ ਲਈ ਆਖਿਆ ਹੈ।
- Explain the main ideas of first two stanzas as follows:
ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਬੰਦਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਸਮਝਾਓ:
  - ਪਹਿਲਾ ਬੰਦ ਦਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੇਅੰਤ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸਾਧੂ, ਸੰਤ, ਜੋਗੀ ਆਦਿ ਹਨ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਹਨਾਂ ਸਭ ਦੀ ਕੀਮਤ ਭੇਰਾ ਜਿੰਨੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।
  - ਦੂਜੇ ਬੰਦ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਹੁਤ ਅਮੀਰ ਅਤੇ ਤਾਕਤਵਰ ਲੋਕ ਵੀ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਨੰਗੇ ਪੈਰ ਹੀ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਸਭ ਕੁਝ ਇਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

Explanation/Extension (25-30 minutes)

- After making sure that students have washed their hands and covered their heads give them Nitnem *pothīs* and wooden stand for the *pothīs*.
- Play the audio of Tva Prasādi Savaye and ask students to follow along in the *Pothīs*.
- Stop the audio player after playing the first two stanzas (ਸ਼੍ਰਾਵਗ... ਅਤੇ ਮਾਤੇ ਮਤੰਗ...).
- Then have students repeat these two stanzas from the *pothīs*, line by line after you.
- Pay attention to pronunciation, and correct students when needed by using the audio CD.
- If you have time, let students take turns in reading the first two stanzas of the Savaye in groups of twos.
- If you have time, have students share the explanation of the first two stanzas.

Evaluation (On-going)

- Ask students to try reading the next two stanzas from Tva Prasādi Savaye at home before the next class.
- Pay special attention to pronunciation as students recite Tva Prasādi Savaye.
- Encourage students to incorporate Tva Prasādi Savaye into their morning routine. If they can not complete the entire Tva Prasādi Savaye every morning then they should at least practice the first two stanzas.

Teacher Resources

- Singh, Tarlocan, et. al, *The Sacred Writings of the Sikhs*. UNESCO collection of Representative Works. Orient Longman, New Delhi: 1960, 2000.
- ਨਿਤਨੇਮ ਸਟੀਕ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ, ਸਿੰਘ ਬ੍ਰਦਰਜ਼, ਬਜ਼ਾਰ ਮਾਈ ਸੇਵਾਂ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ISBN 81-7205-028-3

Note to the teachers

ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਲਈ ਵਖ-ਵਖ ਨਾਂਵਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ: ਜਿਵੇਂ ‘ਮਾਇਆ ਦਾ ਪਤੀ, ਲਛਮੀ ਦਾ ਸੁਆਮੀ’, ਆਦਿ। ਪਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਉਮਰ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਂਵਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਕਰਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇ।

Meanings of select words (ਚੋਣਵੇਂ ਅਖਰਾਂ ਦੇ ਅਰਥ)

Word	Transcription	Meanning	English meaning
ਸ੍ਰਾਵਗ	srāvag	ਬੋਧੀ ਭਿਖਸ਼ੂ	Monk
ਸਮੂਹ	samūh	ਟੋਲੇ	Group
ਘਰ	ghar	ਡੇਰੇ	Place where group of monks live together
ਜਤੀ	jatī	ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ	Ascetic
ਮਾਤੇ	māte	ਮਸਤ ਹੋਏ	Intoxicated
ਮਤੰਗ	mataṅg	ਹਾਥੀ	Elephant
ਜਰੇ	jare	ਜੜੇ ਹੋਏ	Embedded
ਜਰ	jar	ਸੋਨਾ	Gold
ਉਤੰਗ	utaṅg	ਉੱਚੇ ਕਦ ਵਾਲੇ	Tall
ਸੁਰੰਗ	surāṅg	ਸੋਹਣੇ ਰੰਗਾਂ ਨਾਲ	Multicolored/colorful

Grade: 6

Course: Boli (ਬੋਲੀ)

Lesson Number: 3

Unit: Tva Prasādi Savaye (ਤ੍ਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਵਯੇ)

Title: Tva Prasādi Savaye II

Standards

Standard 8:

- Students recite Tva Prasādi Savaye.

Objectives

1. Students recite stanzas 3 and 4 of Tva Prasādi Savaye with correct pronunciation and intonation, while understanding the central idea of the *bāṇī* (ਬਾਣੀ).
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨਿਤਨੇਮ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤ੍ਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਵਯੇ ਦੇ ਤੀਜੇ ਅਤੇ ਚੌਥੇ ਬੰਦਾਂ ਦਾ ਸੁਧ ਪਾਠ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਸਮਝਣਗੇ।

Prerequisites

- Lesson two from *Boli* on Tva Prasādi Savaye.

Materials

- Audio version of Tva Prasādi Savaye
- Audio player
- Nitnem (ਨਿਤਨੇਮ) *pothīs* printed by Sikh Missionary College, Ludhiānā (ਲੁਧਿਆਣਾ) (this *Pothi* has accurate breaks for better and easy understanding)
- Pencils/pens
- Lined paper/notebooks
- Dry Erase board
- Markers
- Wooden stand for *Pothi*s (*Rehal* - ਰੇਹਲ)

Advanced Preparation

- The teacher should be familiar with the recitation and have a clear understanding of the message given in Tva Prasādi Savaye.
- The teacher should be able to answer questions about Tva Prasādi Savaye.

Engagement (10-15 minutes)

- Ask students to give you a review of their first class on Tva Prasādi Savaye:
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਤ੍ਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਵਯੇ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਾਠ ਦੁਹਰਾਉ।
  - It is a morning prayer and part of a Sikh's Nitnem.
ਇਹ ਬਾਣੀ ਸਿੱਖ ਦੇ ਨਿਤਨੇਮ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
  - This *bāṇī* is written by Gurū Gobind Singh Sāhib.
ਇਹ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਚਾਰੀ ਹੈ।
  - It condemns fake rituals.
ਇਹ ਬਾਣੀ ਕਰਮ-ਕਾਡਾਂ ਨੂੰ ਭੰਡਦੀ ਹੈ।

Exploration (10-15 minutes)

- Ask students how many of them tried to incorporate Tva Prasādi Savaye in their morning routine.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛੋ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਵਯੇ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਕਿੰਨਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਿਤਨੇਮ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।
- Appreciate those who did it and encourage the others to do so.
ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਕਰ ਲਈ ਹੋਵੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿਓ ਅਤੇ ਬਾਕੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰੋ।
- Also appreciate the ones who tried to read the next two stanzas on their own.
ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਅਗਲੇ ਦੋ ਬੰਦ ਆਪਣੇ ਆਪ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਵਡਿਆਉ।
- Ask students to clear their doubts, if any, from first the two stanzas of the Savaye by asking questions about them.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕਹੋ ਜੇਕਰ ਸਵਯੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਬੰਦਾਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸੁਆਲ ਜਾਂ ਸ਼ੰਕਾ ਹੋਣ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੁਛ ਕੇ ਦੂਰ ਕਰ ਲੈਣ।
- Tell the students that you are going to continue with the recitation and understanding of Tva Prasādi Savaye and that you will be covering stanzas three and four.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦਸੋ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਬਾਣੀ ਦੇ ਤੀਜੇ ਅਤੇ ਚੌਥੇ ਬੰਦਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਾਂਗੇ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਸਮਝਾਂਗੇ।
- Then give them an overview of the third and fourth stanzas of Tva Prasādi Savaye (ਜੀਤ ਫਿਰੈ... ਅਤੇ ਤੀਰਥ ਨਾਨ...).
- ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਤੀਜੇ ਅਤੇ ਚੌਥੇ ਬੰਦਾਂ ਦਾ ਸਾਰ ਦਸੋ:
  - ਤੀਜੇ ਬੰਦ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਰਾਜੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਜਾਂ ਲੋਕ ਬੇਅੰਤ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਜਿਤ ਕੇ ਐਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮੌਤ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਐਸ਼ ਅਰਾਮ ਦੇ ਸਮਾਨ ਇਥੇ ਹੀ ਪਏ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
  - ਚੌਥੇ ਬੰਦ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਤੀਰਥਾਂ ਉੱਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ, ਪੁੰਨ ਆਦਿ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵਰਜਦਿਆਂ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਤੇ ਉਸਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਕਰਮ-ਕਾਂਡਾਂ ਦੀ ਭੇਰਾ ਵੀ ਮਹਤਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।
- After making sure that students have washed their hands and covered their heads give them the Nitnem *pothīs* and wooden stands.
ਹਥ ਧੋਣ ਅਤੇ ਸਿਰ ਢਕਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੋਥੀ ਅਤੇ ਰੇਹਲ ਦੇ ਦਿਓ।
- Play the audio for Tva Prasādi Savaye starting with third stanza and ask students to follow along in the *pothīs*.
ਤੁਹਾਨੂੰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਵਯੇ ਦੀ ਸੀ ਡੀ ਚਲਾ ਦਿਓ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਤੀਜਾ ਤੇ ਚੌਥਾ ਬੰਦ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਆਖੋ।
- Stop the audio player right after the fourth stanza is played.
ਚੌਥੇ ਬੰਦ ਦੇ ਪਾਠ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੀ ਡੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਓ।
- Have students repeat these two stanzas line by line after you.
ਉਪਰੰਤ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਇਹ ਦੋ ਬੰਦ ਤੁਹਾਡੇ ਪਿੱਛੇ-ਪਿੱਛੇ ਪੜ੍ਹਨ।
- Pay special attention to the correct pronunciation and intonation, taking reference from the audio tape/CD.
ਸੁਧ ਉਚਾਰਨ ਅਤੇ ਲੈਅ ਵਲ ਖਾਸ ਧਿਆਨ ਦਿਓ, ਸੀ ਡੀ ਦੇ ਪਾਠ ਤੋਂ ਮਦਦ ਲਵੋ।
- Make all students recite the stanzas together at least once.
ਘਟੋ-ਘਟ ਇਕ ਵਾਰ ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਬੰਦਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨਗੇ।

Explanation/Extension (5-10 minutes)

- Let them keep their *pothīs* on the stand (ਰੇਹਲ) and write down the words they are not familiar with (from Savaye) in their notebooks.

- In the meantime you can write the meanings of those words on the board as they say the words out loud for you. You can use the list from the Teacher Resources and make copies for the students.
- Memorizing and understanding that list of new words is their homework.

Evaluation (On-going)

- Students will be asked to write a brief note, which will be evaluated, on the first four stanzas of the Nitnem *bāṇī* in their next class.

Teacher Resources

- Singh, Tarlocan, et. al, *The Sacred Writings of the Sikhs*. UNESCO collection of Representative Works. Orient Longman, New Delhi: 1960, 2000.
- ਨਿਤਨੇਮ ਸਟੀਕ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ, ਸਿੰਘ ਬ੍ਰਦਰਜ਼, ਬਜ਼ਾਰ ਮਾਈ ਸੇਵਾਂ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ISBN 81-7205-028-3

Notes for the teachers

ਉੱਪਰ ਦਿਤੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਲਈ ਵਖ-ਵਖ ਨਾਂਵਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ: ਜਿਵੇਂ ‘ਮਾਇਆ ਦਾ ਪਤੀ, ਲਛਮੀ ਦਾ ਸੁਆਮੀ’, ਆਦਿ। ਪਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਉਮਰ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਂਵਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਕਰਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇ।

Meanings of select words (ਚੋਣਵੇਂ ਅਖਰਾਂ ਦੇ ਅਰਥ)

Word	Transcription	Meaning	English Meaning
ਦਿਸ਼ਾਨ ਕਉ	disān kai	ਹੋਰ-ਹੋਰ ਦੇਸ਼	Different countries
ਮ੍ਰਿਦੰਗ	mridaṅg	ਸਾਜ ਦਾ ਨਾਮ	Percussion instrument
ਤੀਰਥ ਨਾਨ	tīrath nān	ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ	Pilgrimage bathing
ਦਮ	dam	ਮਨ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਰੋਕਣਾ	Control over vices
ਸੰਜਮ	sañjam	ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ ਦੇ ਸਾਧਨ	Methods to control vices
ਬਿਸੇਖੈ	bisekhai	ਉਚੇਚੇ	Special
ਨੇਮ	nem	ਸਾਧਨ	Methods

Grade: 6

Course: Boli (ਬੋਲੀ)

Lesson Number: 4

Unit: Grammar

Title: Indefinite Pronouns and Verb Tenses I

Standards

Standard 5: Grammar - Indefinite Pronouns and Verb Tenses

- Students learn grammar related to proper use of indefinite pronouns and present perfect, past perfect, and future perfect verb tenses; ensure that verbs agree with compound subjects.
  - Students use simple, compound, and compound-complex sentences; use effective coordination and subordination of ideas to express complete thoughts.

Objectives

1. Students learn to recognize and use indefinite pronouns appropriately.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ ਪੜਨਾਂਵ ਦੀ ਸਹੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਢੁਕਵੀਂ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਸਿਖਦੇ ਹਨ।

Prerequisites

- This is the first lesson in a two-part series on pronouns and verb tenses.
- Students should have studied either *Sojhī* (ਸੋਝੀ) of grade five or have basic knowledge of Pañjābī (ਪੰਜਾਬੀ) language.

Materials

- Pencils/pens
- Notebooks
- Markers
- Dry Erase board
- Chalk.
- Chart paper
- List of indefinite pronouns
- Sufficient copies of the Pronoun Quiz (attached)

Advanced Preparation

- Have the Pronoun Quiz ready (in teacher resource).
- Keep the list of indefinite pronouns ready for your reference.
- Write the following definition (only Pañjābī version) along with the examples on a chart paper and put it up for later use (in Teacher Resources).
  - An indefinite pronoun is a pronoun that does not refer to a specific person, place or thing.
Examples: any, all, some, both etc.
ਜਿਹੜਾ ਪੜਨਾਂਵ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਵਿਅਕਤੀ, ਵਸਤੂ ਜਾਂ ਸਥਾਨ ਬਾਰੇ ਨਾ ਦੱਸਦਾ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ ਪੜਨਾਂਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
ਉਦਾਹਰਣ: ਕੋਈ, ਸਾਰੇ, ਦੋਵੇਂ, ਕਿਹਨਾਂ, ਕਿਸ ਦਾ, ਆਦਿ।)

Engagement (15-20minutes)

- Start writing something on the board and ask the students, “What am I doing?”
ਬੋਰਡ ਉੱਪਰ ਕੁਝ ਲਿਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੋ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛੋ ਕਿ “ਮੈਂ ਕੀ ਕਰ ਰਿਹਾ/ਰਹੀ ਹਾਂ?”
- When they answer, “You are writing”. Ask them, “Who or what is ‘you’ here?” They may answer with your name and now it is the time to talk about pronouns.

ਜਦੋਂ ਉਹ ਕਹਿਣ ਕਿ “ਤੁਸੀਂ ਲਿਖ ਰਹੇ ਹੋ”, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛੋ ਕਿ ਇਥੇ “ਤੁਸੀਂ” ਕੌਣ ਤੇ ਕੀ ਹੈ? ਜੁਆਬ ਵਿਚ ਉਹ ਤੁਹਾਡਾ ਨਾਂ ਲੈਣਗੇ ਜਿੱਥੋਂ ਤੁਸੀਂ ਪੜ੍ਹਨਾਵ ਬਾਰੇ ਗਲ ਤੋਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

- Tell the students that a word which can be used to replace a noun is called a pronoun. ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦਸੋ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਸ਼ਬਦ ਕਿਸੇ ਨਾਂਵ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਵਰਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹੋਣ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾਵ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- Write some pronouns on the board like I, we, they, you, he, she, his, her, their, that, which, etc. and ask the students to make some simple sentences using these pronouns. ਹੁਣ ਬੋਰਡ ਉੱਤੇ ਕੁਝ ਪੜ੍ਹਨਾਵ ਲਿਖ ਦਿਓ, ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ, ਤੁਸੀਂ, ਅਸੀਂ, ਉਹ, ਉਹਦੀ, ਉਹਨਾਂ, ਉਸ, ਕਿਹੜਾ, ਜਿਹੜਾ, ਆਦਿ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਪੜ੍ਹਨਾਵਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਸੌਖੇ ਜਿਹੇ ਵਾਕ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਆਖੋ।
- Have them read out their sentences taking turns and you write these sentences on the board or let them take turns to write if you feel they are quick at writing correctly (time permitting). ਵਾਰੀ ਸਿਰ ਉਹਨਾਂ ਵਲੋਂ ਬਣਾਏ ਵਾਕ ਪੜ੍ਹਵਾਉ ਅਤੇ ਬੋਰਡ ਉੱਤੇ ਲਿਖ ਦਿਓ। ਸਮਾਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਤੋਂ ਲਿਖਵਾਉ, ਜੇ ਉਹ ਸੁਧ ਅਤੇ ਤੇਜ਼ ਲਿਖ ਸਕਦੇ ਹੋਣ।
- Now write all those nouns which are replaced with a pronoun in a box in front of every sentence. ਹੁਣ ਬੋਰਡ ਉੱਪਰ ਲਿਖੇ ਵਾਕਾਂ ਵਿਚ ਜਿਹਨਾਂ ਨਾਂਵਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਪੜ੍ਹਨਾਵ ਵਰਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨਾਂਵਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਵਾਕ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਕ ਖਾਨੇ ਵਿਚ ਲਿਖ ਦਿਓ। ਨਮੂਨਾ: ਮੈਂ ਪਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕ ਰਹੀ ਹਾਂ। ਫਰਜ਼ ਕਰੋ ਕਿ ਇਹ ਵਾਕ ਨਿਰਮਲ ਨਾਂ ਦੀ ਵਿਦਿਆਰਥਣ ਨੇ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਖਾਨੇ ਵਿਚ ‘ਨਿਰਮਲ’ ਲਿਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।
- By seeing those nouns on the board, students will understand that they were only using definite nouns in their sentences so far. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਂਵ ਲਿਖਣ ਨਾਲ ਨੁਕਤਾ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਤਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਨਾਂਵਾਂ ਦੇ ਵਾਕ ਬਣਾ ਰਹੇ ਸੀ।

Exploration (15-20 minutes)

- Now introduce the indefinite pronoun by giving the students the Pronoun Quiz handouts. (attached in resources) ਹੁਣ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ ਪੜ੍ਹਨਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਦਸਦੇ ਹੋਏ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਧਿਆਪਕ ਸਰੋਤ ਵਿਚ ਅਭਿਆਸ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਪੜ੍ਹਨਾਵ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਵਲੀ ਦੀਆਂ ਨਕਲਾਂ ਦੇ ਦਿਓ।
- Make sure that each of them has a pen or pencil to write/mark their quizzes. ਹਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਕੋਲ ਲਿਖਣ ਲਈ ਇਕ ਕਲਮ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।
- Give them 5-7 minutes to finish the job. The teacher should go to all the students to find out if they need any help/clues. ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਵਲੀ ਦੇ ਜੁਆਬ ਦੇਣ ਲਈ ੫-੭ ਮਿੰਟਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿਓ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਮੁਤਾਬਕ ਮਦਦ ਕਰੋ।
- Ask the students to exchange their quiz sheets with a partner. ਕੰਮ ਖਤਮ ਹੋਣ ’ਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਵਲੀ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਵਟਾਉਣ ਲਈ ਕਹੋ।

Explanation/Extension 10-15 minutes)

- Write the correct answers on the board or can ask students to give the correct answers and then write what they say on the board.
- Explain to the students that all of their answers are pronouns but the nouns they are replacing here are unknown. The nature of these words makes them indefinite pronouns.
- Pointing to the chart read aloud the definition of indefinite pronouns in Pañjābī and have the students repeat it with you.
- Let the students copy the definition in their notebooks.
- Talk to students about the use of indefinite pronouns in Gurbānī (ਗੁਰਬਾਣੀ). Examples:
  - ਜਗ ਮਹਿ ਉਤਮ ਕਾਵੀਅਹਿ ਵਿਰਲੇ ਕੋਈ ਕੋਇ॥
  - ਕੋਈ ਰਖਿ ਨ ਸਕਈ ਦੂਜਾ ਕੋ ਨ ਦਿਖਾਇ॥
  - ਕਈ ਜਨਮ ਭਏ ਕੀਟ ਪਤੰਗ॥

- ਕੋਈ ਕੋਇ, ਕੋਈ, ਕਈ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ ਪੜਨਾਵ ਹਨ।

Evaluation (On-going)

- Collect the Pronoun Quiz sheets to assess the students' understanding.
- They will be doing an exercise on mixed pronouns in the next class.

Teacher Resources

- Teacher may add more words.

List of Indefinite pronouns

੧. ਕੋਈ
੨. ਕਿਸੇ
੩. ਕਿਨਾਂ
੪. ਕਿਨਾਂ ਦਾ
੫. ਕਿਨਾਂ ਦੇ
੬. ਕਈ
੭. ਕਾਫੀ
੮. ਸਾਰੇ
੯. ਥੋੜਾ
੧੦. ਕੁਝ

Response to Indefinite pronoun worksheet (ਜੁਆਬ)

1. ਬਹੁਤ
2. ਸਾਰੇ
3. ਕਿਸਦੇ
4. ਥੋੜ੍ਹਾ
5. ਕਈ
6. ਕੁਝ
7. ਕਾਫੀ
8. ਕਿਸੇ ਦੇ
9. ਕਿਨਾਂ ਦਾ

Indefinite Pronoun Quiz

ਸਹੀ ਜੁਆਬ ਦੁਆਲੇ ਗੋਲ ਚੱਕਰ ਬਣਾਓ:

੧. ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਕਿੰਨੇ ਫੁਲ ਹਨ।
 ਓ. ਸੌ
 ਅ. ਬੇਅੰਤ
 ਏ. ਬਹੁਤ
੨. ਮੇਰੀ ਭੈਣ ਨੇ _____ ਕਪੜੇ ਧੋ ਦਿਤੇ ਹਨ।
 ਓ. ਸਾਰੇ
 ਅ. ਕੋਈ
 ਏ. ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ
੩. ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ _____ ਪੁਤਰ ਸਨ?
 ਓ. ਕੋਈ
 ਅ. ਕਿਸ ਦੇ
 ਏ. ਕੁਝ
੪. ਅਜ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਹੁਣ _____ ਅਰਾਮ ਕਰ ਲਵਾਂ।
 ਓ. ਕੋਈ
 ਅ. ਥੋੜ੍ਹਾ
 ਏ. ਕਿਸ ਦਾ
੫. ਸਹੀ ਗਿਣਤੀ ਤਾਂ ਯਾਦ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਮੈਂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ _____ ਵਾਰ ਗਈ ਹਾਂ।
 ਓ. ਕਈ
 ਅ. ਕਿਸੇ
 ਏ. ਸਾਰੇ
੬. ਵਿਹਲੇ ਨਾ ਬੈਠੋ, _____ ਤਾਂ ਕਰੋ!
 ਓ. ਕੋਈ
 ਅ. ਥੋੜ੍ਹਾ
 ਏ. ਕੁਝ
੭. ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਰਖਣ ਲਈ ਤਾਂ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਯਾਦ ਹੀ _____ ਹੈ।
 ਓ. ਕਾਫ਼ੀ
 ਅ. ਕੋਈ
 ਏ. ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ
੮. ਅਜ ਦੇ ਇੰਨੇ ਸਿਖ ਲੀਡਰਾਂ ਵਿਚੋਂ _____ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਜਥੇਦਾਰ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਰਗੀ ਦਲੇਰੀ ਨਹੀਂ ਆਈ।
 ਓ. ਕੋਈ
 ਅ. ਕਿਸੇ ਦੇ
 ਏ. ਕੁਝ
੯. ਇਹ ਘਰ _____ ਹੈ?
 ਓ. ਕਾਫ਼ੀ
 ਅ. ਕੋਈ
 ਏ. ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ
੧੦. ਇਹ ਚੋਲਾ ਅਤੇ ਦਸਤਾਰ _____ ਹਨ?
 ਓ. ਕਈ
 ਅ. ਕਿਸ ਦੇ
 ਏ. ਸਾਰੇ

Grade: 6

Course: Boli (ਬੋਲੀ)

Lesson Number: 5

Unit: Grammar

Title: Indefinite Pronoun and Verb Tenses II

Standards

Standard 5: Grammar - Indefinite Pronouns and Verb Tenses

- Students learn grammar related to proper use of indefinite pronouns and present perfect, past perfect, and future perfect verb tenses; ensure that verbs agree with compound subjects.
  - Students use simple, compound, and compound-complex sentences; use effective coordination and subordination of ideas to express complete thoughts.

Objectives

1. Students utilize the knowledge acquired in the last class on indefinite pronouns.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪਿਛਲੇ ਪਾਠ ਵਿਚ ਲਏ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ ਪੜਨਾਵਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਫਾਇਦਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।
2. Students learn to recognize and use indefinite pronouns appropriately.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ ਪੜਨਾਵਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਢੁਕਵੀਂ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ ਸਿਖਦੇ ਹਨ।
3. Students practice the use of different verb tenses in their writings.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੀ ਲੇਖਣੀ ਵਿਚ ਕਿਰਿਆ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਨੂੰ ਸਮੇਂ (ਕਾਲ) ਮੁਤਾਬਕ ਵਰਤਨ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦੇ ਹਨ।

Prerequisites

- Lesson 4 on indefinite pronouns from *Boli*.

Materials

- Pencils/pens
- Lined paper
- Markers
- Writing board
- Chalk
- Chart paper
- List of indefinite pronouns
- Notebook

Advanced Preparation

- Prepare a list of helping verb/verbs being used in different forms of verb tenses on a chart paper. Examples: ਚੁੱਕਿਆ/ ਸੀ/ ਹੈ/ ਹੋਵੇਗਾ ਜਾਂ ਲਿਆ ਸੀ/ ਹੈ/ ਹੋਵੇਗਾ (attached in Teacher Resources)
- Write some pronouns (definite and indefinite mixed) on the board.

Engagement (10-15 minutes)

- Let students settle down, then start with a quick review of the last lesson.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਬੈਠਣ ਦਿਓ ਅਤੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਠ 'ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਝਾਤ ਮਾਰੋ।
- Ask students to separate the definite and indefinite pronouns from the mixed list written on the board.
ਬੋਰਡ 'ਤੇ ਦਿੱਤੀ ਮਿਸ਼ਰਤ ਵਾਕਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿਚੋਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਅਤੇ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ ਪੜਨਾਵਾਂ ਵੱਖਰੇ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹੋ।
- By doing so you will get an idea of the understanding of the students.

ਇਸ ਨਾਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇ ਬਾਰੇ ਸਮਝ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਵੇਗਾ।

- Depending on the review results you may need more practice with the pronouns or you can move on to verb tenses.
ਨਿਰੀਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਮੁਤਾਬਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪੜ੍ਹਨਾਵਾਂ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਾਉ ਜਾਂ ਅਗੇ ਵਧੋ।
- Ask the students what a tense means? If they are able to give a correct answer appreciate it; otherwise explain to them that a tense means 'time'.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛੋ ਕਿ ਵਿਆਕਰਣ ਮੁਤਾਬਕ 'ਕਾਲ' ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਉਹ ਦਸ ਦੇਣ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿਓ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਦਸ ਦਿਓ ਕਿ ਸਮਾਂ ਪਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਕਿਰਿਆ ਦਾ ਰੂਪ 'ਕਾਲ' ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ।
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦਸੋ ਕਿ ਅਜ ਅਸੀਂ ਇਕ ਖੇਡ ਖੇਡਾਂਗੇ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗੇਗਾ ਕਿ:
  - ਪਿਛਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਦੀ ਗਲ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਕਿਰਿਆ ਦੀ ਕਿਵੇਂ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਹੈ।
  - ਅਜ ਬਾਰੇ ਗਲ ਕਰਨ ਲਗਿਆਂ ਵਾਕ ਕਿਵੇਂ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ।
  - ਅਗਲੇ ਮਹੀਨੇ ਬਾਰੇ ਅਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਸਲਾਹ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

Exploration (25-30 minutes)

- Put the chart (list of helping verbs/verbs) up in your room where it is easily visible.
ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਮਾਨ-ਚਿੱਤਰ (ਸਹਾਇਕ ਕਿਰਿਆ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਾਲਾ) ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਥਾਂ ਤੇ ਟੰਗ ਦਿਓ ਜਿਥੋਂ ਉਹ ਸਭ ਨੂੰ ਸੌਖਾ ਤੇ ਸਾਫ਼ ਨਜ਼ਰ ਆਵੇ।
- Students might have learnt about the verb tenses in their English class, if not then give them some brief information about past, present and future tenses.
ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਦੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਕਿਰਿਆ ਦੇ ਕਾਲ ਬਾਰੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਜੇਕਰ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਰਿਆ ਦੇ ਭੂਤ, ਭਵਿੱਖਤ ਅਤੇ ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿਓ।
- Compare the verb tenses in both languages, and explain that in Pañjābī (ਪੰਜਾਬੀ):
ਦੋਹਾਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚਲੀ ਕਾਲ-ਵਾਚਕ ਕਿਰਿਆ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰੋ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦਸੋ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ:
  - Form of the verb remains same in all the three tenses (point towards the chart)
ਤਿੰਨਾਂ ਕਾਲਾਂ ਵਾਸਤੇ ਕਿਰਿਆ ਦਾ ਇਕੋ ਰੂਪ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
  - Helping verbs change with the change in tense, give examples to make it clear.
ਕਾਲ ਬਦਲਣ ਨਾਲ ਕੇਵਲ ਸਹਾਇਕ ਕਿਰਿਆ ਹੀ ਬਦਲਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਹੈ, ਸੀ, ਹੋਵੇਗਾ/ਹੋਵੇਗੀ, ਆਦਿ।
  - Gender of the subject (ਕਰਤਾ) and/or the object (ਕਰਮ) directly affects the helping verb, and in some cases the verb too.
ਸਹਾਇਕ ਕਿਰਿਆ, ਜਾਂ ਕਈ ਵਾਰ ਕਿਰਿਆ, ਕਰਤਾ (subject) ਅਤੇ/ਜਾਂ ਕਰਮ (object) ਦੇ ਲਿੰਗ ਮੁਤਾਬਕ ਬਦਲਦੀ ਹੈ।
- Give some examples.
ਕੁਝ ਉਦਾਹਰਣ ਦਿਓ:
  - ਮੈਂ ਕਲ ਇਸ ਵੇਲੇ ਤੱਕ ਪਾਠ ਕਰ ਚੁੱਕਿਆ/ਚੁੱਕੀ ਸੀ। (past)
  - ਮੈਂ ਅਜ ਵੀ ਪਾਠ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। (present)
  - ਕਲ ਵੀ ਮੈਂ ਇਸ ਵੇਲੇ ਤੱਕ ਪਾਠ ਕਰ ਲਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। (future)
- Similarly write some more examples on the board for masculine, feminine and plural subjects. Encourage the students to make sentences.
ਇਸੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਕਰਤਾ ਦੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਪੁਲਿੰਗ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ ਅਤੇ ਬਹੁ-ਵਾਚਕ ਨਮੂਨੇ ਬੋਰਡ 'ਤੇ ਲਿਖ ਦਿਓ।
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਵਾਕ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰੋ।
- Divide students into groups with each group consisting of three students.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਤਿੰਨ-ਤਿੰਨ ਦੀਆਂ ਟੋਲੀਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਦਿਓ।
- Each team should have one paper and three pens/pencils.

- ਹਰ ਟੋਲੀ ਕੋਲ ਇਕ ਕਾਗਜ਼ (ਪਤਰਾ) ਅਤੇ ਤਿਨ ਕਲਮਾਂ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ।
- Once the verb and the subject is called out, the first student will make a sentence using the correct form of the helping verb in Pañjābī, in past perfect tense.
ਤੁਹਾਡੇ ਵਲੋਂ ਕਿਰਿਆ ਅਤੇ ਕਰਤੇ ਦਾ ਨਾਂ ਦਸੇ ਜਾਣ ਤੇ, ਟੋਲੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਹਾਇਕ ਕਿਰਿਆ ਦਾ ਸਹੀ ਰੂਪ ਵਰਤ ਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਭੂਤ ਪੂਰਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਵਾਕ ਬਣਾਏ।
  - After they are done, they will pass the paper to the next student, who will make his/her sentence in present perfect tense and then pass the paper to the third member, who will then make a sentence in future perfect tense.
ਉਪਰੰਤ ਕਾਗਜ਼ ਟੋਲੀ ਦੇ ਅਗਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਜਿਹੜਾ ਉਸੇ ਕਿਰਿਆ ਅਤੇ ਕਰਤਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਵਰਤਮਾਨ ਪੂਰਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਵਾਕ ਬਣਾਏ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੀਜਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਭਵਿੱਖਤ ਪੂਰਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਵਾਕ ਬਣਾਏ।
  - For example, if you give the verb ‘go’ and subject is feminine, the three sentences will be like this:
ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਾ ਜਾਂ ਗਇਆ ਕਿਰਿਆ ਅਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ ਕਰਤਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਤਿੰਨ ਵਖਰੇ ਕਾਲਾਂ ਵਿਚ ਵਾਕ ਕੁਝ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੋਣਗੇ:
    - ਰਾਣੀ ਪਿਛਲੇ ਹਫਤੇ ਪਿੰਡ ਗਈ ਸੀ।
    - ਰਾਣੀ ਹੁਣੇ ਹੀ ਪਿੰਡ ਗਈ ਹੈ।
    - ਰਾਣੀ ਅਗਲੇ ਮਹੀਨੇ ਪਿੰਡ ਜਾਏਗੀ/ਜਾ ਚੁਕੀ ਹੋਵੇਗੀ।
  - When all the three sentences have been written down, the teams should raise their hands to indicate that they are finished.
ਜਦੋਂ ਤਿੰਨਾਂ ਕਾਲਾਂ ਦੇ ਵਾਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਬਣਾ ਲਏ ਹੋਣ ਤਾਂ ਇਹ ਦੱਸਣ ਲਈ ਉਹ ਹਥ ਖੜੇ ਕਰਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਟੋਲੀ ਨੇ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਕੰਮ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ।
  - The teacher checks for correctness. They receive one point if they are correct. If not, teacher moves to the second fastest team.
ਅਧਿਆਪਕ ਵਾਕਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖੇ ਅਤੇ ਸਹੀ ਹੋਣ 'ਤੇ ਟੋਲੀ ਨੂੰ ਇਕ ਅੰਕ ਦੇਵੇ। ਜੇਕਰ ਗਲਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਧਿਆਪਕ ਅਗਲੀ ਟੋਲੀ ਕੋਲ ਜਾਵੇ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬਣਤਰ ਪਰਖੇ।
  - You can adjust the number of verbs according to the time you have left.
ਸਮੇਂ ਮੁਤਾਬਕ ਟੋਲੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਰਿਆ ਦੇਣੀ ਚਲੇ।
  - Writing all three sentences correctly earns one point. At the end the group/team with the most points is the winner (you can reward them appropriately).
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਤਿੰਨਾਂ ਵਾਕਾਂ ਦੇ ਸਹੀ ਹੋਣ 'ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਟੀਮ/ਟੋਲੀ ਨੂੰ ਇਕ ਅੰਕ ਮਿਲੇਗਾ। ਅੰਤ ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਅੰਕਾਂ ਵਾਲੀ ਟੋਲੀ ਜੇਤੂ ਹੋਵੇਗੀ (ਤੁਸੀਂ ਜੇਤੂ ਟੀਮ ਨੂੰ ਮੁਨਾਸਬ ਇਨਾਮ ਨਾਲ ਨਵਾਜ ਸਕਦੇ ਹੋ)।

Explanation/Extension (5-10 minutes)

- By this time students should have a clearer picture of verb tenses in Pañjābī.
- Talk to them once again about the differences between Pañjābī and English verb tenses.
- Most of them should be able to answer your questions by now.

Evaluation (5 minutes)

There will be a formal evaluation by asking some questions.

- ਵਾਕ ਪੂਰੇ ਕਰੋ।
  - ਸੁਖਾ ਅਤੇ ਜਿੰਦਾ 1990 ਤਕ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ _____ ।
  - ਅਸੀਂ ਕਲ ਤਕ ਵਿਹਲੇ ਹੋ _____ ।
  - ਅਸੀਂ ਕਲ ਹੀ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ _____, ਤੇ ਅਜ ਮੁਕਾ ਵੀ _____ ।
- You can ask more questions or choose to give the students some homework.

Teacher Resources**List of Indefinite pronouns**

੧੧. ਕੋਈ
੧੨. ਕਿਸੇ
੧੩. ਕਿਨ੍ਹਾਂ
੧੪. ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ
੧੫. ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ
੧੬. ਕਈ
੧੭. ਕਾਫੀ
੧੮. ਸਾਰੇ
੧੯. ਥੋੜ੍ਹਾ
੨੦. ਕੁਝ

Teacher can make multiple sentences using these clues:

- ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਕਿਰਨ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਚੀਨ ਚਲੀਆਂ/ ਚਲੇ ਗਈਆਂ/ ਗਏ ਜਾ ਚੁਕੀਆਂ/ ਚੁਕੇ ਸਨ/ ਹਨ।
- ਉਸਨੇ ਸਵਾਲ ਕਢ ਲਏ ਹੋਣਗੇ।
- ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਵਾਲ ਕਢ ਲਏ ਹੋਣਗੇ।
- ਅਸੀਂ ਅਗਲੇ ਮਹੀਨੇ ਗਤਕਾ ਸਿਖ ਚੁਕੇ ਹੋਵਾਂਗੇ।

List of Verbs/helping verbs

Verb/helping verb	Transcription	Past	Present	Future
ਹੋ ਗਿਆ/ਗਈ	ho giā/gāi	ਸੀ	ਹੈ	ਹੋਵੇਗਾ/ਗੀ
ਖਾ ਚੁਕਿਆ/ਚੁਕੀ	khā cukiā/cukī	ਸੀ	ਹੈ	ਹੋਵੇਗਾ/ਗੀ
ਪੜ੍ਹ ਚੁਕਿਆ/ਚੁਕੀ	paṛh cukiā/cukī	ਸੀ	ਹੈ	ਹੋਵੇਗਾ/ਗੀ
ਸੌਂ ਗਿਆ/ਗਈ	saum giā /gāi	ਸੀ	ਹੈ	ਹੋਵੇਗਾ/ਗੀ
ਚਲੀ ਗਿਆ/ਗਈ	cali giā/gāi	ਸੀ	ਹੈ	ਹੋਵੇਗਾ/ਗੀ
ਖੇਡ ਚੁਕਾ/ਚੁਕੀ	kheḍ cukiā/cukī	ਸੀ	ਹੈ	ਹੋਵੇਗਾ/ਗੀ
ਜਾਗ ਗਿਆ/ਗਈ	jāg giā /gāi	ਸੀ	ਹੈ	ਹੋਵੇਗਾ/ਗੀ
ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ/ਗਈ	caṛh giā/gāi	ਸੀ	ਹੈ	ਹੋਵੇਗਾ/ਗੀ
ਉਤਰ ਗਿਆ/ਗਈ	utar giā/gāi	ਸੀ	ਹੈ	ਹੋਵੇਗਾ/ਗੀ
ਨਿਕਲ ਆਇਆ/ਆਈ	nikal āiā/āi	ਸੀ	ਹੈ	ਹੋਵੇਗਾ/ਗੀ

Explain to students that ਗਿਆ or ਚੁਕਿਆ, and ਗਈ or ਚੁਕੀ can be used synonymously.

Grade: 6

Course: *Boli* (ਬੋਲੀ)

Lesson Number: 6

Unit: Note Taking

Title: Note Taking I

Standards

Standard 2:

- Students comprehend grade-appropriate reading passages and summarize the material.
  - Students analyze text that uses the compare-and-contrast organizational pattern.
  - Students clarify an understanding of texts by creating outlines, logical notes, summaries, or reports.
  - Students analyze the effect of the qualities of the character (e.g., courage or cowardice, ambition or laziness) on the plot and the resolution of the conflict.
  - Students understand, explain, and describe the function and effect of figurative and metaphorical use of words in context.

Standard 4:

- Students write clear and coherent sentences and paragraphs that develop a central idea around a research topic related to the life of Gurū Gobind Singh Sāhib (ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ).
  - Students can create multi-paragraph compositions, including a developed topic sentence, with simple supporting facts and details. Paragraphs should include transitional expressions that link one paragraph to another in a clean line of thought. Summary should be found in the conclusion.
  - Students describe the setting, characters, objects, and events using adjectives and appropriate vocabulary.

Standard 6:

- Students demonstrate intermediate keyboarding skills using a Gurmukhī (ਗੁਰਮੁਖੀ) font.
  - Students can demonstrate reasonable competence in writing using Gurmukhī.

Objectives

1. Students learn to take notes by listening to the selected text.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਲਿਖਤ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤਥਾ ਲਿਖਣਾ ਸਿਖਦੇ ਹਨ।
2. Students write the summarized version of their notes.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਤਥਾ ਦਾ ਸਾਰ ਲਿਖਦੇ ਹਨ।

Prerequisites

- This is lesson one in a two-part series on note taking.
- Students are able to read and comprehend grade-appropriate text in Pañjābī (ਪੰਜਾਬੀ).

Materials

- Passages/stories to be read (provided in resources)
- Highlighters
- Pens/pencils
- Dry Erase board
- Lined paper
- Notebooks
- Three “sticky notes” of three different sizes for all students (3x5 inches, 3x3 inches and 1x2 inches) (“sticky notes” - ਗੁੰਦ ਵਾਲੇ ਕਾਗਜ਼ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਕਾਪੀਆਂ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਚਿਪਕਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ)

Advanced Preparation

- The teacher should be ready to read aloud a short passage from Dr. Davinder Kaur Deep's book (see Teacher Resources).
- The teacher should keep the sample sticky notes ready for display.

Engagement (20-25 minutes)

- Have the students answer some questions as follows:
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਹੇਠ ਦਿਤੇ ਸੁਆਲ ਪੁੱਛੋ।
  - What is summarizing?
ਸਾਰ ਕਢਣਾ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?
    - Making the text brief.
ਸੰਖੇਪ ਕਰਨਾ।
  - What is the benefit of summarizing?
ਸਾਰ ਦਾ ਕੀ ਲਾਭ ਹੈ?
    - Easy to remember.
ਚੇਤੇ ਰਖਣਾ ਸੌਖਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
  - When do we use it?
ਸਾਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਦੋਂ ਕਰੀਦੀ ਹੈ?
    - In report writing, preparing for tests.
ਇਮਤਿਹਾਨ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਅਤੇ ਖ਼ਬਰ/ਵਿਵਰਣ ਦੇਣ ਲਈ।
  - What is cheating and plagiarism?
ਨਕਲ ਮਾਰਨਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਚੋਰੀ ਕਰਨੇ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?
    - Copying and pasting chunks of information from others' writings
ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਆਪਣੇ ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਸੋਚ ਨਾਲ ਲਿਖੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਦੇ ਦੇਣਾ।
  - Depending on what the students say, try to get to the idea that unfortunately this is becoming common and should be stopped.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕਢੋ ਕਿ ਅਜ ਕਲ ਨਕਲ ਮਾਰਨਾ ਆਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਮਾੜੀ ਗਲ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- Appreciate the students for any/every correct answer given by them.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਜੁਆਬ ਦੇਣ 'ਤੇ ਵਧਾਈ ਦਿਓ।
- Answer all the unanswered questions and explain that note taking can be a solution towards avoid plagiarism.
ਰਹਿੰਦੇ ਸੁਆਲਾਂ ਜਾਂ ਸ਼ੰਕਿਆਂ ਦਾ ਜੁਆਬ ਦਿਓ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਓ ਕਿ ਵਿਵਰਣ ਜਾਂ ਸਾਰ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਚੋਰੀ ਤੇ ਨਕਲ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- Note-taking means scaling down the information to the most important details while listening or reading a text and then rewriting these details in your own phrases.
ਸਾਰ ਤੋਂ ਭਾਵ ਬੋਲੇ ਜਾਂ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾ ਰਹੇ ਪਾਠ ਨੂੰ ਘਟ ਤੋਂ ਘਟ ਅਖਰ ਵਰਤ ਕੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤਬ ਨੂੰ ਗਵਾਏ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਦੇਣਾ।
- There are different methods being used to take notes which include informal outline, webbing, combination notes etc.
ਸਾਰ ਲਿਖਣ ਦੇ ਕਈ ਢੰਗ ਪਰਚੱਲਤ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ 'ਇਨਫਾਰਮਲ ਆਊਟਲਾਈਨ (ਸਾਦੀ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ)', 'ਵੈਬਿੰਗ (webbing)', 'ਕਾਮਬੀਨੇਸ਼ਨ ਨੋਟ (combination notes)', ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।
- Tell the students that you will read a passage from a book and that they should listen carefully and write the required information (using minimum words) on the larger sized sticky notes.

- ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦਸੋ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਬੰਦ (ਪੈਰਾ) ਪੜ੍ਹੋਗੇ, ਜਿਸਨੂੰ ਉਹ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣਕੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤਥਾਂ ਦਾ ਸਾਰ ਘਟ ਤੋਂ ਘਟ ਅਖਰ ਵਰਤ ਕੇ ਗੋਂਦ ਨਾਲ ਚਿਪਕਾਏ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲੇ ਕਾਗਜ਼ (ਸਟਿਕੀ ਨੋਟ) 'ਤੇ ਲਿਖਣ।
- Explain that the passage is about Gurū Gobind Singh Sāhib and they need to note the following points on their larger sticky notes:
ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦਸੋ ਕਿ ਇਹ ਲਿਖਤ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਬਾਰੇ ਹੈ, ਜਿਸ ਬਾਬਤ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਤਥ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਉੱਪਰ ਦਸੇ ਕਾਗਜ਼ (ਵਡੇ ਸਟਿਕੀ ਨੋਟ) 'ਤੇ ਲਿਖਣੇ ਹਨ।
    - ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜਨਮ ਕਿੱਥੇ ਹੋਇਆ?
    - ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ ਕਿੱਥੇ ਹੈ?
    - ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਕੌਣ ਸਨ?
    - ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਕੌਣ ਸਨ?
    - ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਕਿੱਥੇ ਸਨ?
    - ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜਨਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿੰਨੇ ਸਾਲ ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਰਹੇ?
    - ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਕੌਣ-ਕੌਣ ਸਨ?
    - ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਕਿਹੜੀ-ਕਿਹੜੀ ਸਿਖਿਆ ਲਈ?

Exploration (25-30 minutes)

- Hand out the large sized sticky notes to students and display one as a sample with ideal writing size.
ਵਡੇ ਸਟਿਕੀ ਨੋਟ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਓ ਅਤੇ ਨਮੂਨੇ ਵਜੋਂ ਇਕ ਉੱਤੇ ਲਿਖਾਈ ਦਾ ਸਹੀ ਆਕਾਰ ਵਰਤ ਕੇ ਲਿਖੋ ਅਤੇ ਕਿਤੇ ਦਿਸਣ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਰਖ ਦਿਓ।
- Ask students to pay attention to the size of their writing as they need to write all the required information as well as fill the sticky note.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਲਿਖਾਈ ਦੇ ਅਕਾਰ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਲਈ ਆਖੋ ਅਤੇ ਦਸੋ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਾਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਹਨਾਂ ਉੱਤੇ ਹੀ ਲਿਖਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਭਰਨਾ ਵੀ ਹੈ।
- Get the students ready with their writing material and start reading the first paragraph on page 62 from Dr. Davinder Kaur Deep's book 'ਦਸ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀਆਂ ਇਕੋ ਜੋਤ' (see resources).
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਵਾਲੀ ਸਮਗਰੀ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਹੋ ਕੇ ਸੁਣਨ ਲਈ ਕਹੋ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਡਾਕਟਰ ਦਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਦੀਪ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਪੰਨਾ ੬੨ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਬੰਦ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਓ।
- During the first reading, the students should not take notes.
ਪਹਿਲੀ ਪੜ੍ਹਤ ਦੌਰਾਨ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਨੋਟ ਨਾ ਲੈਣ ਲਈ ਕਹੋ।
- Instruct them to listen carefully, pay attention to the details and decide about the most important ones they will include when they do have the chance to write.
ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣਨ ਅਤੇ ਵੇਰਵੇ ਨੂੰ ਬਰੀਕੀ ਨਾਲ ਪਰਖ ਕੇ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤਥਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਦੀ ਹਿਦਾਇਤ ਦਿਓ।
- Read clearly and loudly with appropriate stresses at required points while moving slowly in the classroom.
ਕਲਾਸ ਵਿਚ ਸਹਿਜੇ-ਸਹਿਜੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦੇ ਹੋਏ ਸਪਸ਼ਟ ਤੇ ਉਚੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਸਹੀ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਪਾਠ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾਉ।
- Then tell the students that you are going to read again for them to take notes, reminding them to fill their sticky notes completely (ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ... ਵਿਦਿਆ ਵੀ ਆਪ ਸਿਖਦੇ ਰਹੋ).
ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦਸੋ ਕਿ ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਦੁਬਾਰਾ ਪੜ੍ਹੋਗੇ, ਤੇ ਇਸ ਵਾਰੀ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤਥਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖ ਲੈਣ ਅਤੇ ਸਟਿਕੀ ਨੋਟ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰਾਂ ਭਰਨ (ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ... ਵਿਦਿਆ ਵੀ ਆਪ ਸਿਖਦੇ ਰਹੋ)।
- You may decide to read more than twice to get all the students to complete their note taking.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਮੁਤਾਬਕ, ਪਾਠ ਦੁਬਾਰਾ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਤਥਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰਾਂ ਲਿਖ ਸਕਣ।

- Once all the students finish their initial notes provide them with the medium sized sticky notes.
ਇਕ ਵਾਰ ਨੋਟ ਲੈਣ ਉਪਰੰਤ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦਰਮਿਆਨੇ ਅਕਾਰ (ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਥੋੜੇ ਛੋਟੇ) ਦੇ ਸਟਿਕੀ ਨੋਟ ਦੇ ਦਿਓ।
- Explain to the students that their job is to read the notes from their big sticky notes and eliminate the less important information.
ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉ ਕਿ ਹੁਣ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਪਹਿਲੇ ਵੱਡੇ ਸਟਿਕੀ ਨੋਟ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਗੈਰਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਕੱਢਣਾ ਹੈ।
- They then need to fill their medium sticky notes with the most important information from the larger one.
ਫਿਰ ਉਹ ਵੱਡੇ ਸਟਿਕੀ ਨੋਟ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤਥਾਂ ਨੂੰ ਕੱਢਕੇ ਦਰਮਿਆਨੇ ਸਟਿਕੀ ਨੋਟ 'ਤੇ ਲਿਖਣਗੇ।
- Remind the students to use the same size writing on all the sticky notes.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਟਿਕੀ ਨੋਟਾਂ 'ਤੇ ਲਿਖਣ ਵਾਲੀ ਲਿਖਾਈ ਦਾ ਅਕਾਰ ਇਕ-ਸਮਾਨ ਰਖਣ ਲਈ ਕਹੋ।
- Finally provide them with small sized sticky notes.
ਅੰਤ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਅਕਾਰ ਦੇ ਸਟਿਕੀ ਨੋਟ ਦਿਓ।
- They will now carry out the very important job of eliminating the less important information further and then filling out their smaller sticky notes with the most relevant details.
ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕੰਮ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਹੁਣ ਤਥਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਬਰੀਕੀ ਨਾਲ ਛਾਂਟਣਾ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਸਟਿਕੀ ਨੋਟ 'ਤੇ ਢੁਕਵੀਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਲਿਖਣਾ ਹੈ।
- In the end, their notes should include the answers to the above mentioned questions (in engagement part) in a very few sentences/phrases.
ਅੰਤ ਵਿਚ ਅਭਿਆਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸੁਆਲਾਂ ਦੇ ਜੁਆਬ ਇਹਨਾਂ ਸਟਿਕੀ ਨੋਟਾਂ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਥੋੜੇ ਵਾਕਾਂ ਵਿਚ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।
- If the time allows you can let some of the students read aloud their final piece of note-taking or break them into groups so that they can read to each other.
ਜੇ ਸਮਾਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੇ ਸਟਿਕੀ ਨੋਟ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਨਾਉਣ ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਟੋਲੀਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਦਿਓ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਆਪਣੀ ਟੋਲੀ ਵਿਚ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੁਕੰਮਲ ਕੀਤੇ ਜੁਆਬਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਨਾਉਣ।

Explanation/Extension (5-10 minutes)

- Now provide the students with Xeroxed copies of the chapter on Gurū Gobind Singh Sāhib (page 62-70) from Dr. Davinder Kaur Deep' book 'ਦਸ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀਆਂ ਇਕੋ ਜੋਤ' to read.
- Also give them the highlighters.
- Tell the students to highlight the important details as they read along.
- They start reading and marking/highlighting in this class, but the note taking will be continued in the next session.
- Their homework is to read the chapter completely and highlight the most important information for the next session.

Evaluation (On-going)

- The teacher collects the students' final piece of writing from this class for assessment.
- They will be taking notes and writing the summary in the next class as well, in order to show the utilization of acquired skills.

Teacher Resources

- ਦਸ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀਆਂ ਇਕੋ ਜੇਤ, ਡਾ: ਦਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਦੀਪ, ਲਾਹੌਰ ਬੁੱਕ ਸ਼ਾਪ, ਲੁਧਿਆਣਾ, ISBN 81-7647-045-7

Note: Keeping the usage of *Adhak*, issues of SikhRI standardization and Sikhī principles in mind, the excerpts have been adapted accordingly. (ਅਧਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, 'ਸਿਖ-ਰੀ' ਦੇ ਮਿਆਰ, ਅਤੇ ਸਿਖੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਕੇ ਲਿਖਤ ਨੂੰ ਲੋੜ ਮੁਤਾਬਕ ਬਦਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।)

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ

ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਸੰਬਰ ੧੬੬੬ ਵਿਚ ਪਟਨਾ (ਬਿਹਾਰ) ਵਿਚ ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਤੇਗ਼ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਦੀ ਕੁੱਖੋਂ ਹੋਇਆ। ਜਦੋਂ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਇ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਉਸ ਵਕਤ ਗੁਰੂ ਤੇਗ਼ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪੂਰਬੀ ਬੰਗਾਲ (ਹੁਣ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਵਿਚ) ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਢਾਕਾ ਵਿਚ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਬੱਚੇ ਦੇ ਆਗਮਨ ਦੀ ਖਬਰ ਮਿਲੀ ਤਾਂ ਉਥੋਂ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਮਨਾਈਆਂ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਵੀ ਲੰਗਰ ਚਲਾਏ ਅਤੇ ਗਰੀਬਾਂ ਵਿਚ ਵਸਤਰ, ਆਦਿ ਵੰਡੇ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਬੱਚੇ ਦਾ ਨਾਮ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਏ ਪਟਨੇ ਵਿਚ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਰਾਹੀਂ ਭੇਜਿਆ। ਬਚਪਨ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪੰਜ ਸਾਲ ਆਪ ਪਟਨਾ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹੇ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਆਪ ਨੇ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਅਤੇ ਮਾਮਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਲੋਰੀਆਂ ਅਤੇ ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰੂ ਇਤਿਹਾਸ ਜਾਣਿਆ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਅਖਰੀ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸ਼ਸਤਰ ਵਿਦਿਆ ਵੀ ਸਿਖਦੇ ਰਹੇ।

ਆਪ ਜੀ ਦੀਆਂ ਬਚਪਨ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਵੀ ਬਾਕੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵਖਰੀ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਹੀ ਸਨ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਟੋਲੀਆਂ ਬਣਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਜੁਧ ਕਰਾਉਣੇ ਅਤੇ ਜੇ ਪਟਨੇ ਦਾ ਨਵਾਬ ਉਧਰੋਂ ਕਿਤੇ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਲਾਮ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਉਸਨੂੰ ਦੰਦੀਆਂ ਵਿਖਾਉਣੀਆਂ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਖਾਸ ਖੇਡਾਂ ਸਨ ਜੋ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਲੜੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਧਰਮ ਜੁਧਾਂ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਪਟਨਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਕਈ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਬਣ ਗਏ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪੰਡਿਤ ਸ਼ਿਵਦੱਤ, ਰਾਜਾ ਫਤਹਿ ਚੰਦ ਮੈਣੀ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਰਾਣੀ, ਸਯਦ ਪੀਰ ਭੀਖਣ ਸ਼ਾਹ, ਨਵਾਬ ਰਹੀਮ ਅਤੇ ਕਰੀਮ ਬਖਸ਼ ਦਾ ਨਾਮ ਵਰਨਣ ਯੋਗ ਹੈ।

ਅਜੇ ਆਪ ਜੀ ਬਹੁਤ ਛੋਟੇ ਸਨ ਜਦੋਂ ਪੀਰ ਭੀਖਣ ਸ਼ਾਹ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਲੈਣ ਲਈ ਆਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਇਹ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਿੰਦੂ ਪੱਖੀ ਹੋਣਗੇ ਜਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪੱਖੀ। ਉਸਨੇ ਇਕ ਕੁੱਜੀ ਵਿਚ ਦੁਧ ਤੇ ਇਕ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਪਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਗੇ ਕੀਤੀਆਂ ਪਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਬੋਲਾਂ 'ਨਾ ਕੋ ਹਿੰਦੂ ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ' ਦੀ ਸਚਾਈ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪਣੇ ਦੋਹਾਂ ਤੇ ਹਥ ਰਖ ਦਿਤੇ। ਜਿਸਦਾ ਭਾਵ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਦੋਨੋਂ ਬਰਾਬਰ ਹਨ। ਇਹ ਦੇਖ ਪੀਰ ਜੀ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ ਤੇ ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਸਿਰ ਝੁਕਾ ਕੇ ਸਿਜਦਾ ਕੀਤਾ।

ਪਟਨੇ ਦੇ ਰਾਜੇ ਫਤਹਿ ਚੰਦ ਦੇ ਘਰ ਕੋਈ ਔਲਾਦ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਰਾਜੇ ਦੀ ਰਾਣੀ ਕਈ ਵਾਰੀ ਆਪਣੇ ਮਹਿਲ ਦੇ ਝਰੋਖੇ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਬਾਲ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਏ ਨੂੰ ਜਦ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਖੇਡਦੇ ਵੇਖਦੀ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਮਨ ਕਰਦਾ ਕਿ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਉਸਦਾ ਵੀ ਕੋਈ ਬੇਟਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਮਾਂ ਕਹਿ ਕੇ ਗੋਦੀ ਵਿਚ ਖੇਡੇ। ਜਾਣੀ ਜਾਣ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਏ ਇਕ ਦਿਨ ਖੇਡਾਂ ਖੇਡਦਿਆਂ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਰਾਣੀ ਦੇ ਮਹਿਲ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਮਾਂ ਬਹੁਤ ਭੁਖ ਲਗੀ ਹੈ, ਜੋ ਤਿਆਰ ਹੈ ਸਾਨੂੰ ਖਾਣ ਲਈ ਦਿਓ" ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਣੀ ਕੋਲੋਂ ਖੁਸ਼ੀ ਸਾਂਭੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਵਕਤ ਰਸੋਈ ਵਿਚ ਪੂੜੀਆਂ ਤੇ ਛੋਲੇ ਬਣ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਹ ਸਭ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਰਾਣੀ ਨੇ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਖੁਆਏ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁੜ ਆਂਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਵਾਇਦਾ ਕਰਕੇ ਬਾਕੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਏ ਫਿਰ ਖੇਡਣ ਚਲੇ ਗਏ। ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਖੀਵੀ ਹੋਈ ਰਾਣੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅਚਰਜ ਖੇਡਾਂ ਦੇਖਦੀ ਰਹੀ। ਅਜਕਲ ਉਹੀ ਮਹਿਲ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਆਈ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਪੂੜੀ ਛੋਲਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਹੀ ਵਰਤਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਹ ਰਿਵਾਜ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮਾਵਾਂ ਜਾਂ ਦਾਦੀਆਂ ਬੜੇ ਚਾਅ ਨਾਲ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸੋਨੇ ਦੇ ਕੜੇ ਬਣਵਾ ਕੇ ਪਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਵੀ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਨੇ ਸੋਨੇ ਦੇ ਕੜੇ ਪਾਏ। ਇਕ ਦਿਨ ਦਰਿਆ ਕੰਡੇ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਏ ਜੀ ਖੇਡ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਕ ਕੜਾ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਡਿਗ ਪਿਆ। ਘਰ ਆਏ ਤਾਂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਕੜਾ ਨਾ ਵੇਖ ਕੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਦੂਜਾ ਕੜਾ ਕਿੱਥੇ ਹੈ ਤਾਂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਤੇ ਮਾਮਾ ਜੀ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਦੱਸਣ ਲਈ ਜਦ ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ ਗਏ ਤਾਂ ਜਿਹੜਾ ਕੜਾ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਹ ਵੀ ਉਤਾਰ ਕੇ ਉਥੇ ਹੀ ਸੁਟਦਿਆਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਥੇ ਡਿਗ ਪਿਆ ਸੀ। ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਖ਼ਾਲਸੇ ਨੂੰ ਸਰਬ ਲੋਹ ਦੇ ਕੜੇ ਪਹਿਨਾਉਣ ਵਾਲੇ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਏ ਸੋਨੇ ਦੇ ਕੜਿਆਂ ਦਾ ਮੋਹ ਕਿਵੇਂ ਰਖ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਹੈਨ ਕਿ ਨਹੀਂ ਕਲਗੀ ਵਾਲੇ ਦੇ ਨਿਰਾਲੇ ਚੋਜ।

੧੬੭੦ ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਜਦ ਆਪ ਜੀ ਚਾਰ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਆਪਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਆਪ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਪਟਨੇ ਵਿਚ ਹੀ ਮਿਲੇ। ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਏ ਦੀ ਠੀਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਹੋ ਰਹੀ ਪਰਵਰਿਸ਼, ਹਰ ਤਰਾਂ ਦੀ ਵਿਦਿਆ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੀ ਪਰਬੀਨਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੁਹਾਨੀਅਤ ਦੇਖ ਕੇ ਤਸੱਲੀ ਪਰਗਟ ਕੀਤੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਥੋੜ੍ਹਾ ਚਿਰ ਹੀ ਉਥੇ ਰੁਕੇ ਫਿਰ ਆਪ ਅਨੰਦਪੁਰ ਚਲੇ ਗਏ। ੧੬੭੧ ਈਸਵੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਾਲ ਆਪ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪਰਿਵਾਰ ਪੰਜਾਬ ਲਈ ਰਵਾਨਾ ਹੋਏ। ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਦਾਨਾਂਪੁਰ, ਬਕਸਰ, ਬਨਾਰਸ, ਮਥਰਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਅੰਬਾਲੇ ਦੇ ਨੇੜੇ, ਲਖਨੌਰ ਠਹਿਰੇ। ਫਿਰ ਉਥੋਂ ਚਲ ਕੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਕ ਵਡਾ ਲੰਗਰ ਚਲਾਇਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਲੰਗਰ ਛਕਿਆ।

ਗੁਰਮੁਖੀ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਤੇ ਮਾਮਾ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਪਟਨੇ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਲੈ ਲਈ ਸੀ। ਅਨੰਦਪੁਰ ਆ ਕੇ ਆਪ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਠ ਬੜੇ ਹੀ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਸੁਣਦੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਆਪ ਵੀ ਕਰਨ ਲਗ ਪਏ। ਇਥੇ ਆਪ ਨੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਫਾਰਸੀ ਅਤੇ ਸ਼ਸਤਰ ਵਿਦਿਆ ਵਿਚ ਚੰਗੀ ਮੁਹਾਰਤ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ। ਖੇਡਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇਥੇ ਵੀ ਆਪ ਟੋਲੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਯੁਧ ਕਰਾਂ ਕੇ ਬੀਰਤਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਏ ਜੀ ਦੀ ਅੰਦਰਲੀ ਸੁਭਾਵਕ ਇਛਾ ਹੀ ਰਬ ਦੇ ਰਾਹ ਤੇ ਚਲ ਕੇ ਸੂਰਮਾ ਬਣਨ ਦੀ ਸੀ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਆਰੰਭ ਤੋਂ ਹੀ ਅਜਿਹੇ ਕਾਰਨਾਮੇ ਕੀਤੇ ਜਿਹੜੇ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸਰਬਪੱਖੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਨੂੰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਹੀ ਉਭਾਰ ਰਹੇ ਸਨ।

ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਚਲਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਨੇ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਏ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਕੁਝ ਹਦਾਇਤਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕੁਝ ਚੋਣਵੇਂ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣ ਲਈ ਚੋਣ ਕੀਤੀ। ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਨੇ ਜਦ ਨਾਲ ਜਾਣ ਦੀ ਇਛਾ ਦਸੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਏ ਕੋਲ ਹੀ ਰਹਿਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਕਿਉਂਕਿ ਦਸਵੇਂ ਜਾਮੇ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਏ ਦੇ ਨੰਨੇ ਨੰਨੇ ਮੋਢਿਆਂ ਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਹੀ ਆਪ ਕਿਸੇ ਅਦੁਤੀ ਕਾਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਏ ਨੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਬੜੀ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਮਹਾਨ ਗੁਰੂ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਵਿਦਿਆ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਵਕਤ ਆਪ ਦੀ ਉਮਰ ਕੇਵਲ ਨੌਂ ਸਾਲ ਸੀ।

੧੧ ਨਵੰਬਰ ੧੬੭੫ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ, ਧਰਮ ਦੀ ਚਾਦਰ ਨੇ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਧਾਰਮਿਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰਖਣ ਲਈ ਅਜਿਹੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਿਤੀ ਜਿਸਦੀ ਕਿਤੇ ਮਿਸਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਦਸਵੀਂ ਜੋਤ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਏ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗੁਰਗੱਦੀ ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋਈ ਅਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਨਵੇਂ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਉਲੀਕੇ। ਭੋਂਟ ਵਿਚ ਆਏ ਸ਼ਸਤਰਾਂ ਦੇ ਅੰਬਾਰ ਲਗ ਗਏ, ਘੋੜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਤਾਰਾਂ ਲਗ ਗਈਆਂ, ਜਵਾਨੀਆਂ ਦੀ ਇਕੱਤਰਤਾ ਵਧ ਗਈ, ਸ਼ਸਤਰ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਅਖਾੜੇ ਖੁਲ ਗਏ ਅਤੇ ਜਬਰ ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਫੌਜਾਂ ਨੇ ਕਮਰ-ਕਸੇ ਕਰਨੇ ਅਰੰਭ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਰਣਜੀਤ ਨਗਾਰਾ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਇਆ ਜਿਸਦੀਆਂ ਗੂੰਜਾਂ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤਕ ਪਹੁੰਚੀਆਂ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਅਤੇ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਦੀ ਏਕਤਾ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰਦੇ, ਹੋਰ ਈਰਖਾ ਕਰਨ ਲਗ ਪਏ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਮੁਗਲ ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਕੰਨ ਵੀ ਭਰਨ ਲਗੇ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਜੰਗੀ ਹੁਨਰ ਵੀ ਸਿਖਾਏ ਅਤੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸਿਰਫ ਆਪਣੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਹੋਰ ਧਾਰਮਿਕ ਸਾਹਿਤ ਨਾਲ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਣ ਪਛਾਣ ਕਰਾਈ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਵੀ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਾਂਗ ਰੱਬੀ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਅਕਾਲ ਉਸਤਤ ਵਰਗੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕਈ ਪੁਰਾਤਨ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਅਨੁਵਾਦ ਵੀ ਕਰਾਏ। ਫਾਰਸੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਆਪਦਾ ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ ਵੀ ਇਕ ਮਹਾਨ ਰਚਨਾ ਹੈ।

ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਪਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਆਪ ਨੇ ਆਪਣੇ ਖਾਸ ਸਾਹਿਤਕ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਚਾੜਿਆ। ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਬੜਾ ਵਡਾ ਖੋਜ ਕੇਂਦਰ ਸੀ। ਇਥੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਫਾਰਸੀ ਅਤੇ ਬ੍ਰਜ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਉਚ ਕੋਟੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਇਕਠੇ ਹੋਏ ਸਨ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਮੌਲਿਕ ਸਾਹਿਤ ਰਚਨਾ ਵੀ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁਰਾਤਨ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਅਨੁਵਾਦ ਵੀ ਕਰਾਏ ਜਾਂਦੇ। ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਪਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰਮਣੀਕ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਸ਼ਾਂਤ ਵਹਿੰਦੀ ਜਮਨਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਵੀ ਕਰਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਆਪ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਬੀਰ ਰਸੀ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਇਕ ਵਡਾ ਮਨੋਰਥ ਮਨੁਖਤਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਉਪਜਾਣਾ ਵੀ ਸੀ। ਜਿਸਦਾ ਮੁਖ ਨਾਅਰਾ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵਾਂਗ ਹੀ 'ਮਾਨਸ ਕੀ ਜਾਤ ਸਬੈ ਏਕੈ ਹੀ ਪਹਿਚਾਨਬੋ' ਸੀ।

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਸੰਪਾਦਿਤ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਕੇ ਉਸਨੂੰ ਪੂਰਨ ਅਤੇ ਸ਼ੁੱਧ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੰਭਾਲਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਬਾਦ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਦੇਣੀ ਵੀ ਆਪਦੀ ਇਲਾਹੀ ਵਿਉਂਤ ਦਾ ਪਰਮਾਣ ਹੈ।

ਆਪ ਜੀ ਜਦ ਅਠਾਰਾਂ ਸਾਲ ਦੇ ਹੋਏ ਤਾਂ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ ਅਤੇ ੧੬੮੪ ਦੇ ਵਿਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਆਪ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਨਾਲ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਚਾਰ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ, ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਫਤਹਿ ਸਿੰਘ ਹੋਏ।

ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਆਪਸੀ ਫੁਟ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਈਰਖਾ ਵੀ ਰਖਦੇ ਸਨ। ਜਿਸ ਸਦਕਾ ਅਪ੍ਰੈਲ ੧੬੮੭ ਵਿਚ ਪਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨੇੜੇ ਭੰਗਾਣੀ ਵਿਖੇ ਪਹਿਲੀ ਜੰਗ ਹੋਈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਜਿਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ। ਕੁਝ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਆਪ ਵਾਪਸ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਆ ਗਏ। ਭੰਗਾਣੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਲੜਾਈਆਂ ਅਗੇ ਵੀ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਸਥਾਨ ਤੇ ਚਾਰ ਕਿਲਿਆਂ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਲੇ ਬੰਦ ਕਰ ਲਿਆ। ਇਹ ਖ਼ਬਰ ਦੇ ਫੈਲਦਿਆਂ ਹੀ ਮੁਗਲ ਫੌਜਾਂ ਨੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਪਰ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਜਿਤ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਦੀ ਹੀ ਹੋਈ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸਭ ਪਾਸੇ ਸਿੱਖ ਫੌਜਾਂ ਦੀ ਬਹਾਦਰੀ ਤੇ ਫੌਜੀ ਕਰਤੱਬਾਂ ਦੀ ਤਾਂ ਇਕ ਵਾਰੀ ਧਾਂਕ ਹੀ ਬੈਠ ਗਈ ਪਰ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵੀ ਵੱਧ ਗਈ।

ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਮਸੰਦ ਪ੍ਰਥਾ ਚਲਾਈ ਸੀ, ਕੁਝ ਦੇਰ ਤਾਂ ਠੀਕ ਰਹੀ ਪਰ ਬਾਦ ਵਿਚ ਇਹ ਮਸੰਦ ਲਾਲਚੀ ਤੇ ਚਰਿੱਤਰਹੀਣ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨਾਲ ਧਕਾ ਵੀ ਕਰਨ ਲਗ ਪਏ ਸਨ। ਅਠਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ ਸੀ ਪਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮਸੰਦ ਪ੍ਰਥਾ ਹੀ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿਤੀ।

ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਪਰਚਲਤ ਤਿਉਹਾਰ ਹੋਲੀ ਵਿਚ ਵੀ ਬਦਲਾਵ ਲਿਆਂਦਾ। ਇਕ ਦੂਜੇ ਉੱਤੇ ਰੰਗ ਜਾਂ ਹੋਰ ਗੰਦ ਸੁਟਕੇ ਤਿਉਹਾਰ ਨੂੰ ਗੰਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਹੋਲੀ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਸਵੇਰੇ ਖਾਸ ਦੀਵਾਨ ਸਜਦੇ, ਕੀਰਤਨ, ਕਵੀ ਅਤੇ ਢਾਡੀ ਦਰਬਾਰ ਹੁੰਦੇ, ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਖੇਡਾਂ, ਕੁਸ਼ਤੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬੀਰ ਰਸੀ ਕਰਤਵ ਹੋਣ ਲਗ ਪਏ। ਹੋਲੀ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਹੋਲਾ ਮੁਹੱਲਾ ਹੁੰਦਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਫੌਜੀ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਕੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੇ ਨਕਲੀ ਧਾਵੇ-ਕਰਾਏ ਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਗਤਕਾ ਖਿਡਾਇਆ ਜਾਂਦਾ।

ਉਸ ਸਮੇਂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਸਿਖੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਇਕ ਅਜਿਹੇ ਰੂਪ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾਂ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਰਹੇ ਸਨ ਜਿਸਨੇ ਸਿਖਾਂ ਲਈ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਇਕ ਨਵੇਕਲੀ ਪਛਾਣ ਬਨਾਈ ਸੀ। ਆਪ ਜੀ ੩੩ ਸਾਲ ਦੇ ਸਨ ਜਦੋਂ ਆਪਣੇ ‘ਖਾਲਸਾ ਸਿਰਜਨ’ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਦਿਤੀ ਅਤੇ ਸਭ ਪਾਸੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਭੇਜ ਦਿਤੇ ਕਿ ੧੬੯੯ ਦੀ ਵਿਸਾਖੀ ਤੇ ਦੂਰੋਂ ਨੇੜਿਓਂ ਸਭ ਸੰਗਤਾਂ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋਣ। ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਇਸ ਵਿਸਾਖੀ ਲਈ ਕੁਝ ਖਾਸ ਪਰਬੰਧ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਇਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਤੰਬੂ ਵਡੇ ਪੰਡਾਲ ਤੋਂ ਥੋੜਾ ਵਖਰਾ ਕਰਕੇ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ। ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਉਸ ਦਿਨ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਸਨ। ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਠਾਠਾਂ ਮਾਰ ਚਿਹਾ ਸੀ। ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਟੇਜ ਤੇ ਖੜੇ ਹੋ ਕੇ ਮਿਆਨ ਵਿਚੋਂ ਕਿਰਪਾਨ ਕਢੀ ਤੇ ਲਲਕਾਰ ਕੇ ਕਿਹਾ, “ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਸੀਸ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹੈ ਕੋਈ ਸਿਖ ਜੋ ਸੀਸ ਭੇਂਟ ਕਰ ਸਕੇ?” ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਇਕ ਦਮ ਸਨਾਟਾ ਛਾ ਗਿਆ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਫਿਰ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਬਦ ਦੁਹਰਾਏ ਤਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਦਇਆ ਰਾਮ ਨਾਂ ਦਾ ਸਿਖ ਉਠਿਆ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਸੀਸ ਰਖ ਕੇ ਕਿਹਾ, “ਜੇ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਮੰਨਜ਼ੂਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਸਿਰ ਹਾਜ਼ਰ ਹੈ।” ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸਨੂੰ ਉਥੇ ਲਗੇ ਛੋਟੇ ਤੰਬੂ ਵਿਚ ਲੈ ਗਏ ਤੇ ਲਹੂ ਨੁਚੜਦੀ ਕਿਰਪਾਨ ਲੈ ਕੇ ਵਾਪਸ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਇਕ ਹੋਰ ਸਿਰ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਫਿਰ ਧਰਮਚੰਦ ਉਠਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ ਲੈ ਕੇ ਗਏ। ਕੁਝ ਹੀ ਦੇਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਦ ਤੰਬੂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਏ ਤਾਂ ਪੰਜ ਸਿਖ ਨਵੇਂ ਕਪੜਿਆਂ ਵਿਚ ਸਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਨ। ਲੋਕ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਅਜੀਬ ਕੌਤਕ ਨੂੰ ਦੇਖ ਰਹੇ ਸਨ।

ਉਥੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਖੰਡੇ ਬਾਟੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ। ਪੰਜਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਜੋ ਵਖ ਵਖ ਉਚੀਆਂ ਤੇ ਨੀਵੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਦੇ ਅਤੇ ਵਖ ਵਖ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸਨ, ਇਕੱਠੀਆਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਤੇ ਸਾਰੇ ਭਿੰਨ ਭੇਦ ਮਿਟਾ ਕੇ ਇਕੋ ਖਾਲਸਾ ਰੂਪ ਹੋ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਿੰਘ ਸ਼ਬਦ ਲਗਾਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜ ਕਕਾਰ, ਕੇਸ, ਕੜਾ, ਕਛਾ, ਕੰਘਾ ਤੇ ਕਿਰਪਾਨ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ ਚਾਰ ਕੁਰਹਿਤਾਂ, ਰੋਮਾਂ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ, ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਸੇਵਨ, ਪਰਪੁਰਖ/ਪਰਇਸਤਰੀ ਗਮਨ ਅਤੇ ਕੁਠਾ ਖਾਣ ਤੋਂ

ਵਰਜਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਨਵਾਂ ਰੂਪ ਦੇ ਕੇ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਕੀਤੀ। ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਤੋਂ ਆਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਏ ਤੋਂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ, ਅਤੇ ਆਪੇ ਗੁਰੂ ਚੇਲਾ ਵੀ ਬਣੇ। ੧੬੯੯ ਦੀ ਵਿਸਾਖੀ ਨੂੰ ਬੇਅੰਤ ਸਿਖ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਸਿੰਘ ਸਜੇ।

ਇਸ ਘਟਨਾ ਨੇ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਅਤੇ ਮੁਗਲਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪਿਸ਼ੂ ਪਾ ਦਿਤੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਮਲੇ ਕਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਛੋਟੀਆਂ-ਛੋਟੀਆਂ ਝੜਪਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਚਾਰ ਵਡੀਆਂ ਜੰਗਾਂ ਵੀ ਹੋਈਆਂ ਪਰ ਹਰ ਵਾਰ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੀ ਹਾਰ ਹੋਈ।

ਅਨੰਦਪੁਰ ਦੀ ਪੰਜਵੀਂ ਲੜਾਈ ੧੭੦੪ ਵਿਚ ਹੋਈ ਤੇ ਕਾਫੀ ਚਿਰ ਜਾਰੀ ਰਹੀ। ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਬਹੁਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿਲੇ ਨੂੰ ਸਭ ਪਾਸਿਓਂ ਘੇਰਾ ਪਾ ਲਿਆ। ਅੰਦਰ ਰਾਸ਼ਨ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਈ ਸਿਖ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਅਤੇ ਕੁਝ ਬੇਦਾਵਾ ਲਿਖ ਕੇ ਛਡ ਗਏ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਸੁਨੇਹਾ ਆਇਆ ਕਿ ਕਿਲ੍ਹਾ ਖਾਲੀ ਕਰ ਦਿਓ ਤਾਂ ਲੜਾਈ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਆਂਗੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਝੂਠੀਆਂ ਕਸਮਾਂ ਤੇ ਕੋਈ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਰ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਤੇ ਕਿਲ੍ਹਾ ਖਾਲੀ ਕਰਨਾ ਮੰਨ ਲਿਆ। ਰਾਤ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਜਦ ਕਿਲੇ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਤੇ ਸਿਖ ਕੁਝ ਦੂਰ ਹੀ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਪਿਛੋਂ ਮੁਗਲਾਂ ਨੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਅਗੇ ਸਿਰਸਾ ਨਦੀ ਵਿਚ ਵੀ ਤੂਫਾਨ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸਿਖ ਫੌਜਾਂ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਪਰਿਵਾਰ ਸਭ ਨਿਖੜ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਕੁਝ ਸਿਖਾਂ ਅਤੇ ਦੋ ਵਡੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨਾਲ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚੇ ਜਿਥੇ ਘਮਸਾਣ ਦੀ ਜੰਗ ਹੋਈ ਤੇ ਕਾਫੀ ਸਿਖ ਅਤੇ ਦੋਵੇਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ। ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਤੇ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਕ ਰਸੋਈਆ ਗੰਗੂ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਸਰਹਿੰਦ ਲੈ ਗਿਆ ਪਰ ਨੀਯਤ ਮਾਤੀ ਹੋ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਉਸਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਵਾਬ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਨੀਹਾਂ ਵਿਚ ਚਿਣ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਉਥੇ ਹੀ ਸੁਆਸ ਤਿਆਗ ਦਿਤੇ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸ ਵਕਤ ਨੰਗੇ ਪੈਰੀ ਫਟੇ ਹੋਏ ਬਸਤਰਾਂ ਵਿਚ, ਕੜਾਕੇ ਦੀ ਸਰਦੀ ਦੀ ਰੁਤੇ ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਦੇ ਜੰਗਲ ਜਾਂ ਪੁਜੇ, ਜਿਥੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਮਿਲੀ।

ਬੇਦਾਵਾ ਦੇ ਕੇ ਗਏ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਘਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲਾਹਨਤਾਂ ਪਈਆਂ ਤਾਂ ਮਾਈ ਭਾਗੋ ਦੀ ਕਮਾਨ ਹੇਠ ਸਭ ਇਕਠੇ ਹੋ ਕੇ ਆਏ ਤੇ ਮੁਕਤਸਰ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ। ਉਥੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਨਾ ਪਿੰਡ ਗਏ ਤੇ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ‘ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ’ ਭਾਵ ‘ਜਿਤ ਦੀ ਚਿੱਠੀ’ ਲਿਖੀ ਤੇ ਉਸਦੇ ਸਾਰੇ ਪੋਲ ਖੋਲੇ ਜਿਸਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਉਹ ਸ਼ਰਮਾਹ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਮਿਤਰਤਾ ਕਰਨ ਦੀ ਇਛਾ ਪਰਗਟ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਮੇਲ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ੧੭੦੭ ਵਿਚ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਰੁਕਦੇ ਸਿਖੀ ਦਾ ਪਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਦਖਣ ਵਿਚ ਨੰਦੇੜ ਪਹੁੰਚੇ। ਉਥੇ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਮੇਲ ਬੰਦਾ ਬੈਰਾਗੀ ਨਾਲ ਹੋਇਆ। ਉਸਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਕੇ ਬੰਦਾ ਬੈਰਾਗੀ ਤੋਂ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਬਣਾ ਕੇ ਪੰਜ ਤੀਰ ਦਿਤੇ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਲ ਭੇਜਿਆ। ਆਪ ਇਕ ਦਿਨ ਆਰਾਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਇਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨੇ ਆਪ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਛੁਰਾ ਮਾਰ ਕੇ ਜ਼ਖਮੀ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਇਲਾਜ ਨਾਲ ਕੁਝ ਆਰਾਮ ਤਾਂ ਆ ਗਿਆ ਪਰ ਇਕ ਦਿਨ ਤੀਰ ਚਲਾਣ ਲਗਿਆਂ ਜ਼ਖਮ ਫਿਰ ਖੁਲ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅੰਤਿਮ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਕ ਭਾਰੀ ਜੋੜ ਮੇਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਇਛਾ ਪ੍ਰਗਟਾਈ। ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸੰਗਤਾਂ ਸ਼ਰਧਾ ਵਿਚ ਜੁੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪੰਜ ਪੈਸੇ ਤੇ ਨਾਰੀਅਲ ਮੰਗਾ ਕੇ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਗੇ ਰਖ ਕੇ ਮਥਾ ਟੇਕਿਆ ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜ ਤੋਂ ਸਦੀਵੀ ਗੁਰੂ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ। ਅੱਗੋਂ ਮਨੁੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਹੁਣ ਤੋਂ ਸਬਦ ਗੁਰੂ ਹੀ ਸਭ ਦਾ ਸਚਾ ਗੁਰੂ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਪੰਥ ਦੀ ਸਦੀਵੀਂ ਰਾਹਨੁਮਾਈ ਕਰੇਗਾ। ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਫਿਰ ਮਥਾ ਟੇਕਿਆ ਤੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾ ਗਏ। ਉਥੇ ਹੀ ਆਪ ਦੀ ਦੇਹ ਨੂੰ ਅਗਨੀ ਭੇਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਸਥਾਨ ਤੇ ਹੁਣ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਹੈ। ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਤੇ ਫੁਲ ਚੜਾਏ ਤੇ ਦਸਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਆਤਮਕ ਜੋਤ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਨੂੰ ਹੀ ਆਪਣਾ ਗੁਰੂ ਮੰਨਿਆ।

Grade: 6

Course: *Boli* (ਬੋਲੀ)

Lesson Number: 7

Unit: Note Taking

Title: Note Taking II

Standards

Standard 2:

- Students comprehend grade-appropriate reading passages and summarize the material.
  - Students analyze text that uses the compare-and-contrast organizational pattern.
  - Students clarify an understanding of texts by creating outlines, logical notes, summaries, or reports.
  - Students analyze the effect of the qualities of the character (e.g., courage or cowardice, ambition or laziness) on the plot and the resolution of the conflict.
  - Students understand, explain, and describe the function and effect of figurative and metaphorical use of words in context.

Standard 4:

- Students write clear and coherent sentences and paragraphs that develop a central idea around a research topic related to the life of Gurū Gobind Singh Sāhib (ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ).
  - Students can create multi-paragraph compositions, including a developed topic sentence, with simple supporting facts and details. Paragraphs should include transitional expressions that link one paragraph to another in a clean line of thought. Summary should be found in the conclusion.
  - Students describe the setting, characters, objects, and events using adjectives and appropriate vocabulary.

Standard 6:

- Students demonstrate intermediate keyboarding skills using a Gurmukhī (ਗੁਰਮੁਖੀ) font.
  - Students can demonstrate reasonable competence in writing using Gurmukhī.

Objectives

1. Students learn to take notes from the selected text (by reading).
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦਿਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤਬ ਲਿਖਣਾ ਸਿਖਦੇ ਹਨ।
2. Students write the summarized version of their notes.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਲਿਖੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਸਾਰ ਲਿਖਦੇ ਹਨ।

Prerequisites

- Lesson 6 on note taking.
- Students are able to read and comprehend grade appropriate text in Pañjābī (ਪੰਜਾਬੀ).
- Students must have highlighted or underlined the important information in the given multi-paragraph writing from the last session.

Materials

- Passages/stories to be read (provided in resources)
- Highlighters
- Pens/pencils
- Dry Erase board
- Lined paper
- Notebooks

Advanced Preparation

- The teacher can prepare a list of possible new words with their meanings from the selected essay.

Engagement (25-30 minutes)

- Ask the students if they have read and highlighted the given essay.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛੋ ਕਿ ਕੀ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਲਿਖਤ ਪੜ੍ਹੀ ਅਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤਬਾਹੀ ਨੂੰ ਲਭਿਆ ਹੈ।
- Give them ten minutes to go through the essay once again and look for any detail they might have missed.
ਇਕ ਵਾਰੀ ਫੇਰ ਲੇਖ 'ਤੇ ਝਾਤ ਮਾਰਨ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦਸ ਮਿੰਟਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿਓ ਅਤੇ ਜੇ ਕੋਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤਬ ਰਹਿ ਗਏ ਹੋਣ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਲਈ ਕਹੋ।
- Remind the students, by writing the following on the board, that their notes should include one fact and its supporting details as:
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਵਾਉ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕੀਤੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਤਬ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿਧ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਚਾਰ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ:
  - Birth of Gurū Gobind Singh Sāhib.
ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਨਮ (ਪਰਕਾਸ਼) ਬਾਰੇ।
  - His childhood.
ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬਚਪਨ ਬਾਰੇ।
  - His parents.
ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਬਾਰੇ।
  - His education.
ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਬਾਰੇ।
  - His marriage.
ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਨੰਦ-ਕਾਰਜ/ਵਿਆਹ ਬਾਰੇ।
  - His children.
ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਬਾਰੇ।
  - His battles.
ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜੰਗਾਂ ਬਾਰੇ।
  - Inauguration of the Khālsa Panth.
ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਬਾਰੇ।
  - Writing of *Zafarnāmah*.
ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ ਲਿਖਣ ਬਾਰੇ।
  - Passing on the Gurūship to Gurū Granth Sāhib.
ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦੇਣ ਸੰਬੰਧੀ।
  - Merging with eternal light (passing away).
ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਬਾਰੇ।
- Stay ready to answer the students' questions and also give them the easy meanings for any unfamiliar words asked by them.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਲੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸੁਆਲਾਂ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹੋ ਅਤੇ ਔਖੇ ਅਖਰਾਂ ਦੇ ਸੌਖੇ ਅਰਥ ਕਰਕੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦਸੋ।
- Now tell them to write their highlighted details on a lined paper or on their notebooks.
ਹੁਣ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਾਏ ਹੋਏ ਤਬਾਂ ਨੂੰ ਕਾਪੀ ਵਿਚ ਲਿਖਣ ਲਈ ਆਖੋ।
- The first writing should not take more than fifteen minutes.
ਪਹਿਲੀ ਲਿਖਤ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਲਈ ਪੰਦਰਾਂ ਮਿੰਟਾਂ ਤੋਂ ਵਧ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਲਗਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

Exploration (20-25 minutes)

- As soon as the students finish their first draft, tell them to compare it with the list of required facts and details by looking at the writing board and then at their notes.
ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਲਿਖਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਖਰੜਾ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲੈਣ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖਰੜੇ ਬੋਰਡ ਉੱਤੇ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਸੂਚੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਲੋੜੀਂਦੇ ਤੱਥ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਨਾਲ ਮਿਲਾਣ ਲਈ ਕਹੋ।
- They can add/fix the missing details in the next ten minutes.
ਅਗਲੇ ਦਸ ਮਿੰਟਾਂ ਦੌਰਾਨ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਬੋਰਡ ਉੱਤੇ ਲਿਖੀ ਸੂਚੀ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਲਿਖਤ ਦੀ ਸੁਧਾਰੀ ਕਰਨਗੇ।
- In the meantime you can walk around in class to look at the students' work and help them if needed.
ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਤੁਸੀਂ ਨਿਗਰਾਨੀ ਰੱਖੋ ਤੇ ਲੋੜ ਪੈਣ 'ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਮਦਦ ਕਰੋ।
- The classroom computers should be kept ready for use by the students.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਵਰਤਣ ਲਈ ਕੰਪਿਊਟਰ ਤਿਆਰ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।
- Students can take turns on the computers during the different sessions if the number of computers available is not sufficient according to the number of students attending the class.
ਕੰਪਿਊਟਰ ਘਟ ਹੋਣ 'ਤੇ ਕੁਝ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅਗਲੀ ਬੈਠਕ ਦੌਰਾਨ ਵਾਰੀ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਨ।
- Some of the students (to be decided by the teacher) start typing their final piece of writing from the notes taken using Gurmukhī font.
ਤੁਹਾਡੀ ਹਿਦਾਇਤ ਮੁਤਾਬਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਕੰਪਿਊਟਰ 'ਤੇ ਵਾਰੀ ਲੈਂਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਲਿਖੇ ਵੇਰਵੇ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਸੋਧੀ ਹੋਈ ਲਿਖਤ ਨੂੰ ਗੁਰਮੁਖੀ ਫੌਂਟ ਵਰਤ ਕੇ ਟਾਈਪ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- The others write down neatly using a pen and paper.
ਬਾਕੀ ਹਥ ਨਾਲ ਕਾਗਜ਼ 'ਤੇ ਸਾਫ-ਸੁਥਰਾ ਲਿਖਣਗੇ।
- Most of the students should be able to finish their writing/typing during this session, but if some of them have not, give them the work as homework.
ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਇਸੇ ਬੈਠਕ ਦੌਰਾਨ ਕੰਮ ਖਤਮ ਕਰ ਲੈਣਗੇ। ਜਿਹੜੇ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਣ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਘਰ ਦੇ ਕੰਮ ਵਜੋਂ ਦੇ ਦਿਓ।
- Finished writings are handed over to the teacher for assessment.
ਮੁਕੰਮਲ ਲਿਖਤਾਂ ਜਾਇਜ਼ੇ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਣ।

Explanation/Extension (5-10 minutes)

- Talk to the students and tell them that they will have a project of writing a research paper on Gurū Gobind Singh Sāhib. More information on the project will be given in different classes.
- Ask them how this experience of note-taking may help them in the writing of a research paper.
- Explain that there can be some flaws in the writings of a particular author regarding historical events, so we should always refer to more than one author for comparison and conclusion while doing research.

Evaluation (On-going)

The write up from the practice of note-taking strategy is to be evaluated and assessed according to the given guidelines in the engagement section.

Grade: 6

Course: Boli (ਬੋਲੀ)

Lesson Number: 8

Unit: Tva Prasādi Savaye (ਤ੍ਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਵਯੇ)

Title: Tva Prasādi Savaye III

Standards

Standard 8:

- Students recite Tva Prasādi Savaye.

Objectives

1. Students recite stanzas 5 and 6 of Tva Prasādi Savaye with correct pronunciation and intonation while understanding the central idea of the *bāṇī* (ਬਾਣੀ).
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨਿਤਨੇਮ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤ੍ਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਵਯੇ ਦੇ ਪੰਜਵੇਂ ਅਤੇ ਛੇਵੇਂ ਬੰਦ ਦਾ ਸੁਧ ਉਚਾਰਨ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਸਮਝਣਗੇ।

Prerequisites

- Lesson 1 and 2 on Tva Prasādi Savaye.

Materials

- Audio version of Tva Prasādi Savaye
- Audio player
- Nitnem (ਨਿਤਨੇਮ) *pothīs* (ਪੋਥੀ) printed by Sikh Missionary College, Ludhiāṇā (ਲੁਧਿਆਣਾ) (this *Pothi* has accurate breaks for better and easy understanding)
- Writing material
- Dry Erase board
- Notebooks
- Wooden stand/holder for *pothīs* (Rehal - ਰੇਹਲ)

Advanced Preparation

- Teacher should be familiar with the recitation and have a clear understanding of the message given in Tva Prasādi Savaye.
- A list of the meanings of difficult words can be prepared for the teacher's reference.

Engagement (10 minutes)

- Ask the students to volunteer for reciting the last two stanzas, explained and recited in the previous class.
ਕਿਸੇ ਸਵੈ-ਇਛੁਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਪਿਛਲੀ ਬੈਠਕ ਦੌਰਾਨ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਦੋ ਬੰਦਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਸਤੇ ਅਗੇ ਆਉਣ ਲਈ ਕਹੋ।
- Let the other students repeat after the one who volunteers to recite.
ਬਾਕੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਬੋਲਣਗੇ।
- Talk about the summary of first four stanzas of Tva Prasādi Savaye.
ਤ੍ਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਵਯੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਚਾਰ ਬੰਦਾਂ ਦੇ ਸਾਰ ਬਾਰੇ ਗਲ ਕਰੋ।
- Teacher writes down some important words/phrases on the board as the class develops a summary orally/verbally (provided in resources).

ਜਦ ਤਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਵਯਾਂ ਦਾ ਲਿਖਤੀ/ਜੁਬਾਨੀ ਸਾਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਅਧਿਆਪਕ ਖਾਸ ਅਤੇ ਔਖੇ ਅਖਰਾਂ/ਵਾਕਾਂ ਨੂੰ ਬੋਰਡ 'ਤੇ ਲਿਖ ਦੇਵੇ (ਅਧਿਆਪਕ ਸਰੋਤ ਵੇਖੋ)।

Exploration (25-30minutes)

- Now let the students get ready with writing material.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਲਈ ਸਮਗਰੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦਿਓ।
- Give them five minutes to write 4-5 sentences about the message they got thus far from Tva Prasādi Savaye. They should write this in Pañjābī (ਪੰਜਾਬੀ).
ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤੁੰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਵਯੇ ਦੇ ਹੁਣ ਤਕ ਸਮਝ ਆਏ ਸਾਰ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ੪-੫ ਵਾਕਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਣ ਲਈ ਪੰਜ ਮਿੰਟਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿਓ।
- Be ready to help by answering the students' questions or helping them with their Pañjābī vocabulary.
ਜੁਆਬ ਲੱਭਣ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਸਹੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਚੁਣਨ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰੋ।
- Collect their write-ups, or ask them to pile those up on your table, when the time is over.
ਸਮਾਂ ਮੁੱਕਣ 'ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਲਿਖਤਾਂ ਦੇ ਪਤਰੇ ਲੈ ਲਵੋ ਜਾਂ ਆਪਣੀ ਮੇਜ਼ ਉੱਤੇ ਰਖਵਾ ਲਓ।
- After getting the students ready (washing the hands and covering the heads) give them the Nitnem *pothīs* along with the wooden stands.
ਹਥ ਧੋਣ ਅਤੇ ਸਿਰ ਢਕਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੋਥੀ ਅਤੇ ਰੇਹਲ ਦੇ ਦਿਓ।
- Play the audio of the fifth and sixth stanza of Tva Prasādi Savaye and tell the students to follow along in the *pothīs*.
ਤੁੰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਵਯੇ ਦੇ ਪੰਜਵੇਂ ਅਤੇ ਛੇਵੇਂ ਬੰਦ ਦਾ ਪਾਠ ਸੀ. ਡੀ. ਤੋਂ ਚਲਾ ਦਿਓ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਆਖੋ।
- Stop the audio player after the sixth stanza.
ਛੇਵੇਂ ਬੰਦ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੀ. ਡੀ. ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਓ।
- The teacher then leads in reciting the fifth and the sixth stanzas of the Savaye and the students repeat after him/her line by line.
ਫਿਰ ਅਧਿਆਪਕ ਦੋਵੇਂ ਬੰਦ ਦੁਬਾਰਾ ਪੜ੍ਹੇ ਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪਿੱਛੇ-ਪਿੱਛੇ ਬੋਲਣ।

Explanation/Extension (10-15 minutes)

- Give an overview of the verses (ਸੁਧ ਸਿਪਾਹ...ਅਤੇ ਬੀਰ ਅਪਾਰ) that have been recited and answer any questions the students might have.
- ਪੰਜਵੇਂ ਬੰਦ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਹਾਦਰ ਜੋਧੇ ਜੋ ਕਿ ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹਰਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਣ ਤੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਵੀ ਡਰ ਨਾ ਮੰਨਣ, ਉਹ ਵੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੌਤ ਅਗੇ ਬੇਬਸ ਹੋ ਕੇ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ਛੇਵੇਂ ਬੰਦ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਬੰਦੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਸੌਖਿਆਂ ਹੀ ਜਿਤ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬੇਹਦ ਤਾਕਤਵਰ ਹਨ, ਉਹ ਵੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਮੰਗਤੇ ਹੀ ਹਨ ਭਾਵ ਸਾਰੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

Evaluation (On-going)

- Encourage students to incorporate Tva Prasādi Savaye into their morning routine or at least the stanzas they have learnt.
- They should recite with correct pronunciation.
- Their homework is to add more unfamiliar words to their list (from the Savaye) which you will explain and discuss in the next class on the same topic.

Teacher Resources

- Singh, Tarlocan, et. al, *The Sacred Writings of the Sikhs*. UNESCO collection of Representative Works. Orient Longman, New Delhi: 1960, 2000.
- ਨਿਤਨੇਮ ਸਟੀਕ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ, ਸਿੰਘ ਬ੍ਰਦਰਜ਼, ਬਜ਼ਾਰ ਮਾਈ ਸੇਵਾਂ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ISBN 81-7205-028-3

Note to teachers

ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਲਈ ਵਖ-ਵਖ ਨਾਂਵਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ: ਜਿਵੇਂ ‘ਮਾਇਆ ਦਾ ਪਤੀ, ਲਛਮੀ ਦਾ ਸੁਆਮੀ’, ਆਦਿ। ਪਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਉਮਰ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਂਵਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਕਰਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇ।

Phrases for use in the Writing Exercise

- ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਵੀ ਮੁਲ ਨਹੀਂ
- ਸਾਧੂ-ਸੰਤ, ਜੋਗੀ, ਆਦਿ
- ਨੰਗੇ ਪੈਰ ਚਲੇ ਜਾਣਾ
- ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜਿਤਣਾ
- ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਨਾ ਰਖਣਾ
- ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਜਾਣਾ
- ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸਚਾ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨਾ

Meanings of select words (ਚੋਣਵੇਂ ਅਖਰਾਂ ਦੇ ਅਰਥ)

Word	Transcription	Literal Meaning	English Meaning
ਸੁਧ	sudh	ਵਧੀਆ	Great
ਦੁਰੰਤ	durant	ਜਿਤਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ	Undefeatable
ਦੁਬਾਹ	dubāh	ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਝਾਲ ਝਲੀ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ	Inexpressible beauty
ਸਨਾਹ	sanāh	ਲੋਹੇ ਦੀ ਪੁਸ਼ਾਕ	Bullet proof outfit
ਦੁਰਜਾਨ, ਅਰੀਨ	durjān, arīn	ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ	To your enemies
ਮਵਾਸਨ	mavāsan	ਆਕੀਆਂ ਨੂੰ	Rebels
ਮਲੈਂਗੇ	malaimge	ਤੋੜ ਦਿੰਦੇ ਹਨ	To break
ਨਿਦਾਨਿ	nidāni	ਅੰਤ ਨੂੰ	In the end
ਬੀਰ	bīr	ਜੋਧੇ, ਬਹਾਦਰ	Warrior
ਬਰਿਆਰ	bariār	ਬਲ ਵਾਲੇ	Full of strength
ਅਬਿਚਾਰਹਿ	abīcārhi	ਬੇਪਰਵਾਹ	Carefree
ਭਛੱਯਾ	bhachayyā	ਖਾਣ/ਸਹਿਣ ਵਾਲੇ	Tolerant
ਗਾੜੇ	gāṛe	ਤਕੜੇ	Strong
ਗੜ੍ਹ	garh	ਕਿਲਾ	Fort
ਜਾਚਕ	jācak	ਮੰਗਤੇ	Hopeful servant

Grade: 6

Course: Boli (ਬੋਲੀ)

Lesson Number: 9

Unit: Poetry

Title: Ballad Writing I

Standards

Standard 1:

- Students achieve fluent oral and silent reading, through understanding of basic features of reading, including letter patterns and their translation into spoken language.
  - Students distinguish and interpret words with multiple meanings.
  - Students use sentence and word context to find the meaning of unknown words.
  - Students read aloud fluently and accurately and with appropriate intonation and expression.

Standard 3:

- Students demonstrate utilization of outside source materials.
  - Students are introduced to the writings of Bhāi Nand Lāl (ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ), Gurū Gobind Singh Sāhib's (ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ) Zafarnāmah (ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ), and portions of Sī Kalgīdhar Camatkār (ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਚਮਤਕਾਰ).
  - Students also use Secondary Source Books, Internet searches, for additional information.

Standard 7:

- Students listen critically and respond appropriately to oral communication.
  - Students retell, paraphrase, and explain what has been heard orally.
  - Students connect and relate prior experiences, insights, and ideas to those of a speaker.
  - Students pose relevant questions sufficiently limited in scope to be completely and thoroughly answered.

Standard 9:

- Students deliver recitations and oral presentations.
  - Students speak in a manner that guides the listener to understand important ideas, by using proper phrasing, pitch, and modulation.
  - Students understand, interpret, and use non-verbal messages.
  - Students clarify and enhance oral presentations through the use of appropriate props (e.g., objects, pictures, charts).
  - Students read prose and poetry aloud with fluency, rhythm, and pace, using appropriate intonation and vocal patterns to emphasize important passages of the text being read.
  - Students recite brief poems (i.e., three or four stanzas), soliloquies, or dramatic dialogues, using clear diction, tempo, volume, and phrasing.

Objectives

1. Students learn about the different forms of poetry.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਕਾਵਿ-ਰਚਨਾ ਦੇ ਵਖ-ਵਖ ਰੂਪਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
2. Students plan and compose draft of a ballad (narrative poem).
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਇਕ ਵਾਰ (ਕਾਵਿ ਰੂਪ) ਦੀ ਰਚਨਾ ਦਾ ਖਰੜਾ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

Prerequisites

- This is lesson one of a two part series on poetry.
- Students have already studied about the kinds of poetry that has been used in Gurbānī (ਗੁਰਬਾਣੀ) in grade 5.

Materials

- Pens/pencils
- Lined paper
- Dry/Erase board
- Dry/Erase markers, erasers
- Chart papers
- Copies of poems

Advanced Preparation

- The teacher should have some knowledge of Pañjābī (ਪੰਜਾਬੀ) poetry especially in Sikh (ਸਿੱਖ) literature.
- Copies of a few poems should be ready to hand out to the students to read along with teacher; poems will be in Pañjābī (poems are given in Teacher Resources).

Engagement (15-20 minutes)

- Ask the students if they know about Bhāi Vīr Singh (ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ).
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛੋ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਹਨ।
- If they know about him, talk about some of his poems like ‘ਕੰਬਦੀ ਕਲਾਈ’.
ਜੇ ਉਹ ਜਾਣਦੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਰਚਨਾਵਾਂ, ਜਿਵੇਂ ‘ਕੰਬਦੀ ਕਲਾਈ’, ਬਾਰੇ ਗਲ ਕਰੋ।
- Otherwise introduce him and talk about his great poetic contribution as follows:
ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਰੇ ਦਸ ਦਿਓ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਾਵਿ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਯੋਗਦਾਨ ’ਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਮੁਤਾਬਕ ਗਲ ਕਰੋ।
  - ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਮਹਾਨ ਲਿਖਾਰੀ ਸਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੇਖ, ਨਾਟਕ, ਨਾਵਲ, ਕਵਿਤਾ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀ ਰਚਨਾ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਵੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਕਾਵਿ ਰਚਨਾ ਵੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ/ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਹੀ ਸਮਰਪਿਤ ਹੈ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਹਿਰ ਦੌਰਾਨ ਸਿਖੀ ਦੇ ਪਰਚਾਰ ਲਈ ਬੜਾ ਅਹਿਮ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ।
- Also remind them that Gurbānī is written in poetic form.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰਾਉ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵੀ ਕਾਵਿ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ।
- Tell the students that poems are basically categorized into three main forms: these are Lyric, Narrative and Dramatic poems.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦਸੋ ਕਿ ਕਾਵਿ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਮੁੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ: ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਰੋਦੀ ਜਾਂ ਗੀਤਮਈ ਕਵਿਤਾ, ਬਿਰਤਾਂਤਕ ਕਵਿਤਾ ਅਤੇ ਕਾਵਿ-ਨਾਟਕ।
- Lyric poetry is any short poem. Narrative poems are ones that tell stories, e.g. an epic or ballad. Dramatic poetry also tells a story, but in this case one or more of the poem’s characters act out the story.
ਕਿਸੇ ਵੀ ਛੋਟੀ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਸਰੋਦੀ ਜਾਂ ਗੀਤਮਈ ਕਵਿਤਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੀ ਕਵਿਤਾ ਕਿਸੇ ਕਹਾਣੀ/ਕਥਾ, ਮਹਾਂਕਾਵਿ ਜਾਂ ਵਾਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਬਿਰਤਾਂਤਕ ਕਵਿਤਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਕਾਵਿ ਰਚਨਾ ਕਿਸੇ ਕਹਾਣੀ/ਕਥਾ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ ਜਾਂ ਕਿਰਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਕੇ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਕਹਾਣੀ/ਕਥਾ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਵਿ-ਨਾਟਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦਸੋ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਉੱਪਰ ਦਸੇ ਤਿੰਨੋਂ ਕਾਵਿ ਰੂਪ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਛੋਟੇ ਕਾਵਿ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਵਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕਾਵਿ-ਨਾਟਕ ਸ਼ੈਲੀ ਵੀ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਢਾਡੀ ਵੀ ਆਮ ਤੌਰ ’ਤੇ ਵਾਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਮ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ।
- Encourage the students to name some *Dhāḍī Jathās* (ਢਾਡੀ ਜਥਾ) or *vārs* (ਵਾਰ) they might have listened to at *Gurduārās* (ਗੁਰਦੁਆਰਾ).

ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਢਾਂਡੀ ਜਥਿਆਂ ਜਾਂ ਵਾਰਾਂ, ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਸੁਣਿਆ ਹੋਵੇ, ਦਾ ਨਾਂ ਦੱਸਣ ਨੂੰ ਕਰੋ।

- Have them name some poetic compositions from Sikh literature. This should include Gurū Gobind Singh Sāhib's *Zafarnāmah* and writings of Bhāi Nand Lāl.
ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਕਾਵਿ ਰਚਨਾਵਾਂ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮਾ ਅਤੇ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ, ਦੇ ਨਾਂ ਦੱਸਣ ਦਿਓ।
- Introduce Bhāi Nand Lāl as a poet and a devotee of Gurū Gobind Singh Sāhib.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸੋ ਕਿ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਅਨਿਨ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਅਤੇ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਦਰਬਾਰੀ ਕਵੀ ਸਨ।
- The teacher introduces students to the translation of parts of Gurū Gobind Singh Sāhib's *Zafarnāmah* and the writings of Bhāi Nand Lāl (provided in resources).
ਅਧਿਆਪਕ ਸਰੋਤ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮਾ ਦੇ ਕੁਝ ਹਿੱਸੇ ਅਤੇ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦੇ ਤਰਜਮੇ ਬਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨਾਲ ਗਲ ਕਰੋ।

Exploration (25-30 minutes)

- Students read a ballad (ਵਾਰ) about the martyrdom of Bābā Dīp Singh (ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ) written by Giānī Dayā Singh Dilbar (ਗਿਆਨੀ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਦਿਲਬਰ) (provided in Teacher Resources).
ਅਧਿਆਪਕ ਸਰੋਤ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਉੱਤੇ ਵਾਰ, ਜੋ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਦਿਲਬਰ ਨੇ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਓ।
- They will also read a ballad (ਵਾਰ)—about the martyrdom of Bābā Gurbakhsh Singh (ਬਾਬਾ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ) by Giānī Sohan Singh Sītāl (ਗਿਆਨੀ ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਸੀਤਲ).
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਗਿਆਨੀ ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਸੀਤਲ ਰਚਿਤ, ਬਾਬਾ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਉੱਤੇ ਇਕ ਵਾਰ ਵੀ ਪੜ੍ਹਨਗੇ।
- Students also read the translation of parts of Gurū Gobind Singh Sāhib's *Zafarnāmah* and writings of Bhāi Nand Lāl.
ਅਧਿਆਪਕ ਸਰੋਤ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮਾ ਦੇ ਕੁਝ ਹਿੱਸੇ ਅਤੇ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦੇ ਤਰਜਮੇ ਵੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ।
- The teacher leads in reading a poem for the first time and students take turns after that.
ਪਹਿਲਾਂ ਅਧਿਆਪਕ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਅਰੰਭ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਾਰੀਆਂ ਲੈਣਗੇ।
- Talk to them about writing a poem themselves. It can be on any topic they want or they can choose a topic from the list provided by the teacher (refer to Teacher Resources).
ਆਪਣੇ ਪਸੰਦ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨਾਲ ਗਲ ਕਰੋ। ਵਿਸ਼ਾ ਅਧਿਆਪਕ ਸਰੋਤ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ ਸੂਚੀ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਚੁਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- Although they can use any format they want, the ballad/narrative is the recommended form for the topics from the provided list.
ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਹ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਬਿਰਤਾਂਤਕ ਕਵਿਤਾ ਜਾਂ ਕਾਵਿ-ਨਾਟਕ ਸ਼ੈਲੀ ਵਰਤਣ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰੋ।
- You can decide to give them the option to work in pairs or in a small group of 3-4 students especially if they choose to write a dramatic poem.
ਤੁਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜੋ ਜਾਂ 3-4 ਦੀਆਂ ਟੋਲੀਆਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਛੁੱਟ ਵੀ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜੇ ਉਹ ਕਾਵਿ-ਨਾਟਕ ਸ਼ੈਲੀ ਵਰਤਣ ਦੀ ਸੋਚ ਰਹੇ ਹੋਣ।
- Students brainstorm for five or ten minutes and in the meantime you may choose to write some topics as well as key words on the board to initiate the process of real writing.
ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਦਿਆਰਥੀ 5-10 ਮਿੰਟਾਂ ਲਈ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੌਰਾਨ ਤੁਸੀਂ ਬੋਰਡ ਉੱਤੇ ਮਦਦ ਦੇਣ ਲਈ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ੇ ਜਾਂ ਅਖਰ ਲਿਖ ਦਿਓ।

Explanation/Extension (5-10 minutes)

- Draft of the poem will be completed in next class.
- Answer the students' questions and help them with their vocabulary.
- They can take help from a dictionary and/or the Mahān Kosh (ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼).

Evaluation [On-going and formal] (5 minutes)

- Take care of the appropriate intonation, stress and flow according to the type of poetry being read.
  - Ask the students:
    - Which form of poetry is used to sing ballads?
    - *Zafarnāmāh* is the example of which poetic form?
    - Name some famous Sikh poet?
- Students work on the draft of their poem as their homework.

Teacher Resources

- ਕੰਬਦੀ ਕਲਾਈ, ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਤ ਸਦਨ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ; ਪੰਨਾ ੨
- The First Punjab War Shāh Mohammed's Jangnāmāh edited by P.K. Nijhawan, Singh Bros., Amritsar, ISBN 81-7205-228-6; p. 62-64.
- ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਗ, ਗਿਆਨੀ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਦਿਲਬਰ, ਭਾ: ਚਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ISBN 81-7601-706-X; p. 175.
- ਸੀਤਲ ਤਾਂਬਾਂ, ਗਿਆਨੀ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਸੀਤਲ, ਲਾਹੌਰ ਬੁਕ ਸ਼ਾਪ, ੨-ਲਾਜਪਤ ਰਾਇ ਮਾਰਕੀਟ, ਲੁਧਿਆਣਾ; ਪੰਨਾ ੨੩-੨੪-੨੫
- ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਗੁੰਥਾਵਲੀ, ਸੰਪਾਦਕ ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ, ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨ ਬਿਊਰੋ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ; ਪੰਨਾ ੧੮੬-੧੮੭
- ਅਮਰਦੀਪ ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਠ ਮਾਲਾ ੨, ਡਾ: ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਫੁਲ, ਅਮਰਦੀਪ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਜਲੰਧਰ; ਪੰਨਾ ੨੮
- ਪ੍ਰੋ. ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ, ਦੇਸ਼ ਪਿਆਰ ਪੰਜਾਬ ਮੇਰਾ, ਜੀਵਨੀ ਤੇ ਕਵਿਤਾ, ਲਾਹੌਰ ਬੁਕ ਸ਼ਾਪ, ਲੁਧਿਆਣਾ; ਪੰਨਾ ੨੫

List of Topics (suggested)

- ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ
- ਵਡੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ
- ਸਾਕਾ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ-੧੯੮੪
- ਭਾਈ ਮਹਿਤਾਬ ਸਿੰਘ, ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਸਾ-ਰੰਗੜ ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ)
- ਸ਼ਹੀਦੀ ਸੁੱਖਾ-ਜਿੰਦਾ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੈਦਯਾ ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ)
- ਸ਼ਹੀਦੀ ਭਾਈ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ, ਸਤਵੰਤ ਸਿੰਘ, ਕੇਹਰ ਸਿੰਘ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਇੰਦਰਾ ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ)
- ਹੋਲਾ-ਮਹੱਲਾ
- ਵੈਸਾਖੀ ੧੯੯੯
- ਵੈਸਾਖੀ ੧੯੯੯
- ਸਾਕਾ ਨਵੰਬਰ-੧੯੮੪
- ਗਤਕਾ
- ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ
- ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ
- ਅੰਮ੍ਰਿਤ
- ਵਾਹਿਗੁਰੂ

Poems

Note: The excerpts have been adapted according to the usage of *Adhak* as outlined in the notes section of this curriculum. (ਅਧਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖਕੇ ਲਿਖਤਾਂ ਨੂੰ ਲੋੜ ਮੁਤਾਬਕ ਬਦਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।)

ਜੰਗਨਾਮਾ - ਸ਼ਾਹ ਮੁਹੰਮਦ

ਮਹਾਂ ਬਲੀ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਹੋਇਆ ਪੈਦਾ,
ਨਾਲ ਜੋ ਦੇ ਮੁਲਕ ਹਿਲਾਇ ਗਿਆ।
ਮੁਲਤਾਨ ਕਸ਼ਮੀਰ ਪਸ਼ੋਰ ਚੰਬਾ,
ਜੰਮੂ ਕਾਂਗੜਾ ਕੋਟ ਨਿਵਾਇ ਗਿਆ।
ਹੋਰ ਦੇਸ਼ ਲਦਾਖ ਤੇ ਚੀਨ ਤੋੜੀ,
ਸਿੱਕਾ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਚਲਾਇ ਗਿਆ।
ਸ਼ਾਹ ਮੁਹੰਮਦਾ ਜਾਣ ਪਚਾਸ ਬਰਸਾਂ,
ਅੱਛਾ ਰਜ ਕੇ ਰਾਜ ਕਮਾਇ ਗਿਆ।
ਜਦੋਂ ਹੋਏ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸ਼ਾਸ ਪੂਰੇ,
ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋਏ ਨੀ ਸਭ ਸਰਦਾਰ ਮੀਆਂ।
ਚੇਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਕੌਰ ਸਾਹਿਬ,
ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਦਰਬਾਰ ਤਲਵਾਰ ਮੀਆਂ।
ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਢਾਹ ਮਾਰੀ,
ਮੋਇਆ ਮੁਢ ਕਦੀਮ ਦਾ ਯਾਰ ਮੀਆਂ।
ਸ਼ਾਹ ਮੁਹੰਮਦਾ ਅਸਾਂ ਭੀ ਨਾਲ ਮਰਨਾ,
ਸਾਡਾ ਇਹੋ ਸੀ ਕੌਲ ਕਰਾਰ ਮੀਆਂ।

- The First Panjāb War, Shāh Mohammad's Jangnāmāh edited by P.K. Nijhawan, Singh Bros., Amritsar, ISBN 81-7205-228-6; P 62-64.

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦਰਿਆ

ਖਾੜ ਖਾੜ ਚਲਣ
ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਸੁਪਨਿਆਂ,
ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦਰਿਆ,
ਪਿਆਰ ਅਗ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਗੀ ਹੋਈ
ਪਿਆਰਾ ਜਪੁ ਸਾਹਿਬ ਗਾਉਂਦੇ
ਠੰਢੇ ਤੇ ਠਾਰਦੇ, ਪਿਆਰਦੇ।
ਇਥੇ ਬਾਬੇ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨਟ ਪੱਥਰਾਂ ਨੂੰ ਪਿਘਲਾਇਆ
ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਰਬਾਬ ਵਜੀ ਪਰਬਤਾਂ ਸਲਾਮ ਕੀਤਾ
ਬੂਟਾ ਬੂਟਾ ਵਜਦ ਵਿਚ ਨਚਿਆ
ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਜ਼ੋਰਾ ਜ਼ੋਰਾ ਕੰਬਿਆ ਪਿਆਰ ਵਿਚ
ਉਸੇ ਇਲਾਹੀ ਸੁਰ ਵਿਚ ਦਰਿਆ ਪਏ ਵਗਦੇ
ਇਹ ਨਵੇਂ ਸਜਰੇ ਬਰਫਾਨੀ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦਾ ਦੇਸ ਹੈ।
ਦਰਿਆ ਹੋ ਰਹਿਣਾ, ਦਰਿਆ ਹੋ ਜੀਣਾ, ਇਥੇ ਇਹ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਹੈ।
ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਮੇਲੇ ਇਥੇ
ਦਰਿਆਵਾਂ ਵਾਲੇ ਵਿਛੋੜੇ, ਡੂੰਘੇ ਤੇ ਲੰਮੇ ਸਾਰੇ ਵਡੇ ਵਡੇ ਦਰਦ ਓ।
ਇਥੇ ਖੁਲ੍ਹ ਦਾ ਮੈਦਾਨ ਹੈ, ਇਥੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਹੜ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਵੇਸ਼ ਹੈ।
- ਪ੍ਰੋ. ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ, ਦੇਸ਼ ਪਿਆਰ ਪੰਜਾਬ ਮੇਰਾ, ਜੀਵਨੀ ਤੇ ਕਵਿਤਾ, ਲਾਹੌਰ ਬੁਕ ਸ਼ਾਪ, ਲੁਧਿਆਣਾ; ਪੰਨਾ ੭੫

ਖਬਰੇ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਚੋਂ ਹੋਸਾਂ

ਅਜ ਮੈਂ ਇਕ ਨਾਚੀਜ਼ ਵਿਚਾਰਾ,
 ਨਾ ਹੋਇਆ ਦੇ ਤੁਲ ਨਿਕਾਰਾ,
 ਭਲਕੇ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ,
 ਉਠ ਕੇ ਭੜਥੂ ਪਾਵਣਗੇ ਜੋ, ਖਬਰੇ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਚੋਂ ਹੋਸਾਂ।
 ਕੁਝ ਨਾ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਬਣਾਇਆ,
 ਪਰ ਜਦ ਗੇੜ ਸਮੇਂ ਦਾ ਆਇਆ,
 ਇਤਿਹਾਸਾਂ ਦੇ ਖਾਕੇ ਢਾਂਚੇ,
 ਹੋਰ ਤੋਂ ਹੋਰ ਬਣਾਵਣਗੇ ਜੋ, ਖਬਰੇ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਚੋਂ ਹੋਸਾਂ।
 ਮੈਂ ਬੁਜ਼ਦਿਲ ਨਿਤ ਝਲਦਾ ਤਾਹਨੇ,
 ਪਰ ਜਦ ਵਜਸੀ ਚੋਟ ਦਮਾਮੇ,
 ਰਣ ਭੂਮੀ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਵਧ ਵਧ,
 ਤਿਲ-ਤਿਲ ਕਟੇ ਜਾਣਗੇ ਜੋ, ਖਬਰੇ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਚੋਂ ਹੋਸਾਂ।
 ਹੋਰ ਲੜਨ ਤੇ ਮੈਂ ਇਕ ਪਾਸੇ,
 ਬੈਠਾ ਵੇਖਾਂ ਰੰਗ ਤਮਾਸ਼ੇ,
 ਪਰ ਜਦ ਪੈਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹਿਲਸਣ,
 ਪਿੱਛੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਾਵਣਗੇ ਜੋ, ਖਬਰੇ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਚੋਂ ਹੋਸਾਂ।
 ਅਜ ਬੈਠਾ ਵਿਚ ਘੁਪ ਹਨੇਰੇ,
 ਪਰ ਜਦ ਆਵਣਗੇ ਦਿਨ ਮੇਰੇ,
 ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਸੂਰਜ ਵਾਂਙੂ,
 ਆਪਣਾ ਚਾਨਣ ਪਾਵਣਗੇ ਜੋ, ਖਬਰੇ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੋਂ ਹੋਸਾਂ।

-- ਡਾਕਟਰ ਹਰਕੀਰਤ ਸਿੰਘ

- ਅਮਰਦੀਪ ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਠ ਮਾਲਾ ੭, ਡਾ: ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਫੁਲ, ਅਮਰਦੀਪ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਜਲੰਧਰ; ਪੰਨਾ ੨੮

ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ

ਚੜ੍ਹਿਆ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਹਥ ਪਕੜ ਭਵਾਨੀ।
 ਉਸ ਫੌਜ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਲਾਡਲੀ ਲੈ ਗਈ ਮਸਤਾਨੀ।
 ਉਸ ਸੱਦੀ ਵਾਜਾਂ ਮਾਰ ਕੇ ਲਾੜੀ ਕੁਰਬਾਨੀ।
 ਉਹ ਚਲਿਆ ਵਾਰਨ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਜੋਬਨ ਤੇ ਜੁਆਨੀ।
 ਉਸ ਦਿਲ ਵਿਚ ਧਾਰੀ ਮੌਤ ਦੀ ਕਰਨੀ ਮਹਿਮਾਨੀ।
 ਉਸ ਮੋਢੇ ਭੱਥਾ ਪਾ ਲਿਆ ਦਸਮੇਸ਼ ਨਿਸ਼ਾਨੀ।
 ਉਹਦੇ ਮਥੇ ਦਿਸਣ ਤਿਉੜੀਆਂ ਜਿਉਂ ਹਰਫ ਕੁਰਾਨੀ।
 ਉਸਦੇ ਨੈਣ ਚੰਗੜੇ ਅਗ ਦੇ ਫੂਕਨ ਅਫ਼ਗਾਨੀ।
 ਉਸ ਸਮਝਿਆ ਜਗ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ਵਾਨ ਝੂਠਾ ਤੇ ਰਾਨੀ।
 ਉਸ ਆਖਿਆ ਧਰਮ ਤੋਂ ਵਾਰਨੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗਾਨੀ।
 ਝਟ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਲਲਕਾਰਿਆਂ ਯੋਧੇ ਲਾਸਾਨੀ।
 ਹੁਣ ਜਿਉਂਦੇ ਜਾਨ ਪੰਜਾਬ 'ਚੋਂ ਨਾ ਘਰੀਂ ਦੁਰਾਨੀ।
 'ਦਿਲਬਰ' ਯਾਦ ਕਰਾ ਦਿਓ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਨਾਨੀ।

- ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਗ, ਗਿਆਨੀ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਦਿਲਬਰ, ਡਾ: ਚਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ISBN 81-7601-706-X; P 175.

ਬਾਬਾ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ

ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਹੀ ਸਿੰਘ ਸਨ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਰਬਾਰ
ਸੁਣੀ ਦੁਰਾਨੀ ਫੌਜ ਜਾਂ, ਆਉਂਦੀ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ
ਉਹਨਾਂ ਚੋਂ ਵੀ ਜਾਣ ਨੂੰ, ਹੋ ਪਏ ਕਈ ਤਿਆਰ
ਇਕ ਬਾਬਾ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ, ਸੰਤ ਰੂਪ ਸਰਦਾਰ
ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਤਖ਼ਤ ਅਕਾਲ ਦੇ, ਲੈ ਕੇ ਹਥ ਤਲਵਾਰ
ਕਰਨ ਲਗਾ ਅਰਦਾਸ ਉਹ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਫ਼ਤਹਿ ਉਚਾਰ
ਇਹ ਵਰ ਬਖਸ਼ੋ ਸਤਿਗੁਰੂ! ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰ
'ਮੋਹਿ ਮਰਨੇ ਕਾ ਚਾਉ ਹੈ, ਮਰਉ ਤ ਹਰਿ ਕੇ ਦੁਆਰ'
ਸੀਸ ਹੋਵੇ ਪਰਵਾਨ ਜੇ, ਭੇਟ ਕਰਾਂ ਸੋ ਵਾਰ
ਨਿਭ ਜੇ ਮੇਰੀ 'ਸੀਤਲਾ', ਤੋੜ ਆਖਰੀ ਵਾਰ

ਵਾਰ

ਇਉਂ ਸੋਧ ਅਰਦਾਸਾ ਖਾਲਸੇ
ਰਾਹ ਵੈਰੀਆਂ ਦਾ ਰਹੇ ਨੇ ਤਕਾ
ਗਾਨੇ ਬੋਧੇ ਨੇ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਦੇ ਯੋਧਿਆਂ
ਲਾੜੀ ਮੌਤ ਦੇ ਵਰਨ ਦਾ ਚਾ
ਚੋਲੇ ਕੇਸਰੀ ਸਜਾਏ ਪਰਵਾਨਿਆਂ
ਰਹੇ ਜੋਤ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੀ ਜਗਾ
ਪਾਠ ਕਰੇ ਕੋਈ 'ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ' ਦਾ
ਸਾਕਾ ਰਿਹਾ ਕੋਈ 'ਸਰਹਿੰਦ' ਦਾ ਸੁਣਾ
ਲੈ ਲੈ ਨਾਮ ਕੋਈ 'ਅਜੀਤ' ਤੇ 'ਜੁਝਾਰ' ਦਾ
ਸਾਖੀ ਰਿਹਾ 'ਚਮਕੌਰ' ਦੀ ਦੁਹਰਾ
ਕੋਈ ਮੱਥੇ ਨਾਲ ਲਾ ਲਾ 'ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ' ਨੂੰ
ਮੁਖੋਂ ਰਿਹਾ 'ਜੈ, ਜੈ ਤੇਗੋ' ਗਾ
ਦੇਵੇ ਧੂਪ ਕੋਈ ਖੰਡੇ ਨੂੰ ਸੂਰਮਾ
ਰਿਹਾ ਸਗਨ 'ਮਹਾ ਕਾਲ' ਦੇ ਮਨਾ

ਤੰਦੀ ਖਿਚ ਖਿਚ ਜੋਹਵੇ ਕੋਈ ਕਮਾਨ ਨੂੰ
ਰਿਹਾ ਤੀਰ ਕੋਈ ਭੱਥੇ ਵਿੱਚ ਪਾ
ਕੋਈ ਗਜ਼ ਨਾਲ ਭਰੇ ਪਿਆ ਬੰਦੂਕ ਨੂੰ
ਰਿਹਾ ਨਾਗਣ ਕੋਈ ਲਿਸ਼ਕਾ
ਚਾ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਦਾ 'ਸੀਤਲਾ'
ਪੁਛ ਰਹੇ ਉਹ ਮੌਤ ਦਾ ਭਾ

- ਸੀਤਲ ਤਾਂਘਾਂ, ਗਿਆਨੀ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਸੀਤਲ, ਲਾਹੌਰ ਬੁਕ ਸ਼ਾਪ, ੨-ਲਾਜਪਤ ਰਾਇ ਮਾਰਕੀਟ, ਲੁਧਿਆਣਾ; ਪੰਨਾ ੭੩, ੭੪-੭੫

ਰਹਿਤ ਨਾਮਾ

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਵਾਚ
ਚੋਪਈ
ਗੁਰ ਸਿਖ ਰਹਿਤ ਸੁਣਹੁ ਮੇਰੇ ਮੀਤ

ਉਠਿ ਪ੍ਰਭਾਤਿ ਕਰੇ ਹਿਤ ਚੀਤ॥੧॥
 ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪੁਨ ਮੰਤਰਹ ਜਾਪ
 ਕਰਿ ਇਸ਼ਨਾਨ ਪੜ੍ਹੇ ਜਪੁ ਜਾਪ॥੨॥
 ਦਰਸਨ ਕਰੇ ਮੇਰਾ ਪੂਨ ਆਏ
 ਅਦਬ ਸਿਉਂ ਬੈਠ ਗੁਰ ਹਿਤ ਚਿਤ ਲਾਏ॥੩॥
 ਤੀਨ ਪਹਿ ਜਪ ਬੀਤ ਜਾਣ
 ਕਥਾ ਸੁਣੇ ਗੁਰ ਹਿਤ ਚਿਤ ਲਾਣ॥੪॥
 ਸੰਧਿਆ ਸਮੇਂ ਸੁਣੇ ਰਹਿਰਾਸ
 ਕੀਰਤਨ ਕਥਾ ਸੁਣੇ ਹਰਿ ਜਾਸ॥੫॥
 ਇਨ ਮੇਂ ਨੇਮ ਜੋ ਏਕ ਕਰਾਏ
 ਸੋ ਸਿਖ ਅਮਰ ਪੁਰੀ ਮੇਂ ਜਾਏ॥੬॥
 ਪਾਂਚ ਨੇਮ ਪੁਰ ਸਿਖ ਜੋ ਧਾਰੈ
 ਇਕੀਸ ਕੁਲ ਕੁਟੰਬ ਕੇ ਤਾਰੈ॥੭॥
 ਤਾਰੇ ਕੁਟੰਬ ਮੁਕਤ ਸੇ ਹੋਏ
 ਜਨਮ ਮਰਨ ਨ ਪਾਵੇ ਸੋਏ॥੮॥

ਨੰਦ ਲਾਲ ਵਾਚ
 ਦੋਹਾ
 ਤੁਮ ਜੁ ਕਹਾ ਗੁਰ ਦੇਵ ਜੀ ਦਰਸਨ ਕਰ ਮੋਹਿ ਆਇ
 ਲਈਏ ਤੁਮਰਾ ਦਰਸ ਕਹਾਂ ਕਹੇ ਮੋਹਿ ਸਮਝਾਇ॥੯॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਵਾਚ
 ਦੋਹਾ
 ਤੀਨ ਰੂਪ ਹੈ ਮੋਹਿ ਕੇ ਸੁਣਹੁ ਨੰਦ ਚਿਤ ਲਾਇ
 ਨਿਰਗੁਣ ਸਰਗੁਣ ਗੁਰਸ਼ਬਦ ਹੈਂ ਕਹੇ ਤੋਹਿ ਸਮਝਾਇ॥੧੦॥

ਚੌਪਈ
 ਏਕ ਰੂਪ ਤਿਹ ਗੁਣ ਤੇ ਪਰੇ
 ਨੇਤ ਨੇਤ ਜਿਹ ਨਿਗਮ ਉਚਰੇ॥੧੧॥
 ਘਟਿ ਘਟਿ ਬਿਆਪਕ ਅੰਤਰ ਜਾਮੀ
 ਪੂਰ ਰਹਿਓ ਜਿਉਂ ਜਲ ਘਟ ਭਾਨੀ॥੧੨॥
 ਰੋਮ ਰੋਮ ਅਛਰ ਸੇ ਲਹੇ
 ਬਾਤ ਜਥਾਰਥ ਤੁਮ ਸੋਂ ਸਤਿ ਕਹੋਂ॥੧੩॥
 ਜੋ ਸਿਖ ਗੁਰ ਦਰਸਨ ਕੀ ਚਾਹਿ
 ਦਸਨ ਕਰੇ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਆਹਿ॥੧੪॥
 ਪਰਭਾਤ ਸਮੇਂ ਕਰਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ
 ਤੀਨ ਪਰਦਛਣਾਂ ਕਰੇ ਸੁਜਾਨ॥੧੫॥
 ਦੋਹਰਾ
 ਹਾਥ ਜੋੜ ਕਰ ਅਦਬ ਸੋਂ ਬੈਠੇ ਮੋਹਿ ਹਜ਼ੂਰ
 ਸੀਸ ਟੇਕ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਬਚਨ ਸੁਣੇ ਸੋ ਹਜ਼ੂਰ॥੧੬॥

ਚੋਪਈ

ਸ਼ਬਦ ਸੁਣੇ ਗੁਰ ਹਿਤ ਚਿਤ ਲਾਇ
ਗਿਆਨ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰ ਸੁਣੇ ਸੁਣਾਇ॥੧੭॥
ਜੋ ਮਮ ਸਾਥ ਚਾਹੇ ਕਰ ਬਾਤ
ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਪੜ੍ਹੇ ਸੁਣੇ ਬਿਚਾਰੇ ਸਾਥ॥੧੮॥
ਜੋ ਮੁਝ ਬਚਨ ਸੁਣਨ ਕੀ ਚਾਇ
ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਪੜ੍ਹੇ ਸੁਣੇ ਚਿਤ ਲਾਇ॥੧੯॥
ਮੇਰਾ ਰੂਪ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਜਾਣ
ਇਸ ਮੇਂ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਕੁਝ ਮਾਨ॥੨੦॥
ਤੀਸਰ ਰੂਪ ਸਿਖ ਹੈਂ ਮੇਰ
ਗੁਰਬਾਣੀ ਰਤ ਜਿਹ ਨਿਸ ਭੋਰ॥੨੧॥
ਵਿਸਾਹ ਪ੍ਰੀਤ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਜੋ ਧਰੇ
ਗੁਰ ਕਾ ਦਰਸ ਨਿਤ ਉਠ ਕਰੇ॥੨੨॥
ਗਿਆਨ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਸੁਣੇ ਸੁਣਾਇ
ਜਪੁ ਜੀ ਜਾਪੁ ਪੜ੍ਹੇ ਚਿਤ ਲਾਇ॥੨੩॥
ਗੁਰਦਵਾਰ ਕਾ ਦਰਸਨ ਕਰੈ
ਪਰ-ਦਾਰਾ ਕਾ ਤਿਆਗ ਜੋ ਕਰੈ॥੨੪॥
ਗੁਰ ਸਿਖ ਸੇਵਾ ਕਰੇ ਚਿਤ ਲਾਇ
ਆਪਾ ਮਨ ਕਾ ਸਗਲ ਮਿਟਾਇ॥੨੫॥
ਇਨ ਕਰਮਨ ਮੇਂ ਜੋ ਪਰਧਾਨ
ਸੋ ਸਿਖ ਰੂਪ ਮੇਰਾ ਪਹਿਚਾਨ॥੨੬॥

- ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ, ਸੰਪਾਦਕ ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ, ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨ ਬਿਊਰੋ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ; ਪੰਨਾ ੧੮੬-੧੮੭

Grade: 6

Course: Boli (ਬੋਲੀ)

Lesson Number: 10

Unit: Poetry

Title: Ballad Writing II

Standards

Standard 1:

- Students achieve fluent oral and silent reading, through understanding of basic features of reading, including letter patterns and their translation into spoken language.
  - Students distinguish and interpret words with multiple meanings.
  - Students use sentence and word context to find the meaning of unknown words.
  - Students read aloud fluently and accurately, and with appropriate intonation and expression.

Standard 3:

- Students demonstrate utilization of outside source materials.
  - Students are introduced to the writings of Bhāi Nand Lāl (ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ), Gurū Gobind Singh Sāhib's (ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ) Zafarnāmah (ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ), portions of Sī Kalgīdhar Chamatkār (ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਚਮਤਕਾਰ).
  - Students also use Secondary Source Books, Internet searches, for additional information.

Standard 7:

- Students listen critically and respond appropriately to oral communication.
  - Students retell, paraphrase, and explain what has been heard orally.
  - Students connect and relate prior experiences, insights, and ideas to those of a speaker.
  - Students pose relevant questions, sufficiently limited in scope to be completely and thoroughly answered.

Standard 9:

- Students deliver recitations and oral presentations.
  - Students speak in a manner that guides the listener to understand important ideas, by using proper phrasing, pitch, and modulation.
  - Students understand, interpret, and use non-verbal messages.
  - Students clarify and enhance oral presentation through the use of appropriate props (e.g., objects, pictures, charts).
  - Students read prose and poetry aloud with fluency, rhythm, and pace, using appropriate intonation and vocal patterns to emphasize important passages of the text being read.
  - Students recite brief poems (i.e. three or four stanzas), soliloquies, or dramatic dialogues, using clear diction, tempo, volume, and phrasing.

Objectives

1. Students learn to recite different forms of poetry.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਕਾਵਿ-ਰਚਨਾਵਾਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ।
2. Students continue to compose a ballad (narrative poem).
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਾਰ (ਕਾਵਿ ਰੂਪ) ਦੀ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਰੂਪ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

Prerequisites

- Lesson nine on Ballad Writing
- Rough draft of the poem from last class
- Sufficient copies of the poems

Materials

- Pens/pencils
- Lined paper
- Dry/Erase board
- Dry/Erase markers, erasers, markers
- Chart papers
- Copies of poems
- List of topics
- Colors

Advanced Preparation

- Teacher should have some knowledge of Pañjābī (ਪੰਜਾਬੀ) poetry especially in Sikh literature.
- Copies of a few poems should be ready to hand out to the students to read along with you, poems should preferably be in Pañjābī (poems are given in Teacher Resources).

Engagement (10-15 minutes)

- Have a quick review from the last lesson on poetry:
ਪਿਛਲੇ ਕਾਵਿ ਦੇ ਪਾਠ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉ:
  - What are the main forms of poems?
ਕਵਿਤਾ ਦੀਆਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਮੁੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਹਨ?
  - Which famous composition of Gurū Gobind Singh Sāhib did we talk about?
ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕਿਹੜੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਚਨਾ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਸੀ?
  - Who was Bhāī Nand Lāl?
ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਕੌਣ ਸਨ?
  - Who was Bhāī Vīr Singh (ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ)?
ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਕੌਣ ਸਨ?
- Appreciate all those who can answer any of the questions correctly.
ਜਿਹੜੇ ਠੀਕ ਜੁਆਬ ਦੇਣ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਡਿਆਓ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰੋ।

Exploration (30-35 minutes)

- Give copies of a few more poems to the students to read.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਹੋਰ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦੀ ਨਕਲ ਦੇ ਦਿਓ।
- Students take turns to read the poems aloud, with appropriate rhythm and intonation, and by stressing upon the message given in the related poem.
ਸਹੀ ਸੁਰ, ਲੈਅ ਤੇ ਚਾਲ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਢੁਕਵੇਂ ਹਾਵ-ਭਾਵ ਰਾਹੀਂ ਕਵਿਤਾ ਪੜ੍ਹਨ। ਜੇ ਉਦਾਸ ਕਵਿਤਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨਾਲ ਕਵਿਤਾ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਏ। ਇੰਝ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਸਹੀ ਭਾਵ ਪਰਗਟ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- Now ask the students to have their drafts of the poems done.
ਹੁਣ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਖਰੜਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹੋ।
- Let them take five minutes to have a final look at their work.
ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਕਵਿਤਾ 'ਤੇ ਆਖਰੀ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਦਸ ਮਿੰਟਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੋਰ ਦਿਓ।
- Once they are done, they exchange their drafts for peer editing.
ਕਵਿਤਾ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਣ 'ਤੇ ਸੋਧ ਲਈ ਉਹ ਆਪਣੀ ਕਵਿਤਾ ਨਾਲ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨਾਲ ਵਟਾ ਲੈਣ।
- The teacher explains to the students that they are not supposed to give judgments about the subject-matter or the form of the poem; they can only make suggestions about the spellings/ omissions.

ਅਧਿਆਪਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦਸੇ ਕਿ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸਿਰਫ ਸੁਝਾਅ ਹੀ ਦੇਣੇ ਹਨ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਵਿਤਾ ਹਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਿਜੀ ਤਜਰਬਾ ਹੈ। ਉਹ ਕੇਵਲ ਸਬਦਾਂ ਦੇ ਸਹੀ ਰੂਪ ਅਤੇ ਬਣਤਰ 'ਤੇ ਹੀ ਸੁਝਾਅ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ, ਵਿਸ਼ੇ ਜਾਂ ਮਜ਼ਮੂਨ 'ਤੇ ਕੋਈ ਟਿੱਪਣੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ।

- The teacher helps the editors with vocabulary and any other questions.
ਅਧਿਆਪਕ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੀ ਸੁਧਾਈ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰੇ।
- After peer editing, the poems are exchanged back and the writers look at and consider the suggestions.
ਸੁਧਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਵਿਤਾ ਵਾਪਸ ਮੋੜ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਲਿਖਾਰੀ ਦਿਤੇ ਗਏ ਸੁਝਾਵਾਂ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰ ਲਵੇ।
- Finally, the poems are submitted to the teacher.
ਅੰਤ ਵਿਚ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਅਧਿਆਪਕ ਕੋਲ ਜਮਾ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

Explanation/Extension (5-10 minute)

- The teacher may suggest that the students rewrite their poems and hand them in the next class.
- Teacher can plan to display the poems as part of a celebration.
- Depending upon the time you have left, ask the students to recite some short poem from memory. If they are not familiar with a poem, then can also recite a Shabad.
- ਕਵਿਤਾ ਜਾਂ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਢੁਕਵੇਂ ਹਾਵ-ਭਾਵ ਵੀ ਪਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹੋਣ। ਜਿਵੇਂ ਉਦਾਸ ਕਵਿਤਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੁਸਕਰਾਏ ਬਿਨਾਂ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨਾਲ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚਲਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਸਰੋਤਿਆਂ ਤਕ ਪੁਚਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਹਾਸਰਸ ਵਾਲੀ ਕਵਿਤਾ ਸਮੇਂ ਮੁਸਕਰਾ/ਹਸ ਕੇ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।
- ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਹਰ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ।
- ਅਧਿਆਪਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਮਿਹਨਤ ਲਈ ਤਾਰੀਫ਼ ਕਰੇ ਅਤੇ ਉਹਨਾ ਨੂੰ ਦਸੇ ਕਿ ਆਪਣੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਲਿਖਣਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉਤਮ ਸਾਧਨ ਹੈ।

Evaluation (On-going)

- Poems of the students may be graded or you can evaluate the poetry skills of each student as per the following criteria: (this is based on a ten-point grade scale)
  - 4 points: Composition (ਰਚਨਾ)
  - 3 points: Grammar (ਵਿਆਕਰਣ)
  - 2 points: Spellings (ਸ਼ਬਦ ਜੋੜ)
  - 1 point: Title (ਸਿਰਲੇਖ)
- The teacher can deduct 1 point for every four grammatical or spelling mistakes.
ਹਰ ਚਾਰ ਗਲਤੀਆਂ (ਵਿਆਕਰਣ ਜਾਂ ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜ) ਲਈ ਇਕ ਅੰਕ ਕਟਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- The teacher decides how appropriate is the title according to the subject matter and can award points accordingly.
ਅਧਿਆਪਕ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਕੇ ਅੰਕ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਲਿਖੇ ਗਏ ਮਜ਼ਮੂਨ ਮੁਤਾਬਕ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਢੁਕਵਾਂ ਹੈ।
- In case of composition the teacher looks for proper transitioning, sticking to the format, expression of the chosen subject-matter and usage of appropriate vocabulary.
ਰਚਨਾ ਸੰਬੰਧੀ ਅੰਕ ਦੇਣ ਲਗਿਆਂ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਖਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਯੋਗ ਸ਼ੈਲੀ ਅਤੇ ਢੁਕਵੀਂ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਰਾਹੀਂ, ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਨੂੰ ਸਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋੜਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ।

Teacher Resources

- ਖੁਲ੍ਹੇ ਮੈਦਾਨ, ਪ੍ਰੋ. ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ, ਲਾਹੌਰ ਬੁਕ ਸ਼ਾਪ, ਲੁਧਿਆਣਾ; ਪੰਨਾ ੯੩-੯੫
- ਜੰਗਨਾਮਾ ਸਿੰਘਾ ਤੇ ਬਿਪਰਾਂ, ਸੁਖਦੀਪ ਸਿੰਘ ਬਰਨਾਲਾ, ਸ਼ਹਿਬਾਜ਼ ਖਾਲਸਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ, ਇੰਦੌਰ; ੯੨,੯੩
- ਸਾਵੇ ਪੱਤਰ, ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ, ਲਾਹੌਰ ਬੁਕ ਸ਼ਾਪ, ਲੁਧਿਆਣਾ; ਪੰਨਾ ੫੪
- ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਗੁੰਥਾਵਲੀ, ਸੰਪਾਦਕ ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ, ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨ ਬਿਊਰੋ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ

Poems

Note: The excerpts have been adapted according to the usage of *Adhak* as outlined in notes section of this curriculum. (ਅਧਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖਕੇ ਲਿਖਤਾਂ ਨੂੰ ਲੋੜ ਮੁਤਾਬਕ ਬਦਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।)

ਜਵਾਨ ਪੰਜਾਬ ਦੇ

ਇਹ ਬੇਪ੍ਰਵਾਹ ਪੰਜਾਬ ਦੇ,
ਮੌਤ ਨੂੰ ਮਖੌਲਾਂ ਕਰਨ,
ਮਰਨ ਥੀਂ ਨਹੀਂ ਡਰਦੇ।

ਪਿਆਰੇ ਨਾਲ ਇਹ ਕਰਨ ਗੁਲਾਮੀ,
ਜਾਨ ਕੋਹ ਆਪਣੀ ਵਾਰ ਦਿੰਦੇ:
ਪਰ ਟੈ ਨਾ ਮੰਨਣ ਕਿਸੇ ਦੀ,
ਖਲੇ ਜਾਣ ਡਾਂਗਾਂ ਮੋਢੇ 'ਤੇ ਉਲਾਰਦੇ।
ਮੰਨਣ ਬਸ ਇਕ ਆਪਣੀ ਜਵਾਨੀ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨੂੰ
ਅੱਖੜਖਾਂਦ, ਅਲਬੇਲੇ, ਧੁਰ ਥੀਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ,
ਆਜ਼ਾਦ ਕੀਤੇ ਇਹ ਬੰਦੇ।
ਪੰਜਾਬ ਨਾ ਹਿੰਦੂ ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ,
ਪੰਜਾਬ ਸਾਰਾ ਜੀਂਦਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ।
ਜਵਾਨ ਖੁਲ੍ਹੇ ਖੋਲ੍ਹੇ ਪਿਆਰਿਆਂ,
ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ,
ਦੁਨੀਆਂ ਥੀਂ ਵਿਹਲੇ,
ਦੀਨ ਥੀਂ ਵੀ ਵਿਹਲੇ,
ਰਲੇ ਨਾ ਰਲੀਂਦੇ ਕਦੀ ਹੁਣ ਇਹ ਜਵਾਨ ਪੰਜਾਬ ਦੇ।
ਮੰਨੇ ਨ ਮਨੀਂਦੇ ਕਦੀ, ਕੁਦ ਕੁਦ, ਉਛਲਦੇ ਡੁਲ੍ਹਦੇ,
ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਇਹ,
ਦਿਲ ਦੇ ਚਾਅ ਉਤੇ ਉਲਾਰਦੇ।
ਨਿਕੇ ਨਿਕੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਕਿਣਕਿਆਂ 'ਤੇ ਰੀਝਣ ਤੇ ਪਸੀਜਣ ਸਾਰੇ,
ਤੇ ਵਡੀਆਂ ਵਡੀਆਂ ਗਲਾਂ ਨੂੰ ਲਤ ਮਾਰ ਦੌੜ ਜਾਣ।
ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੁਝ ਥਹੁ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ।
ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਗੋਹਲੇ ਕੀਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ,
ਆਜ਼ਾਦੀ ਪਈ ਠਾਠਾਂ ਮਾਰਦੀ ਮੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ।
ਪਿਆਰ ਦੇ ਨਾਮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਖਿਆ,
ਦਿਲ ਜਾਨ ਵਾਰਨ ਇਹ ਪਿਆਰ 'ਤੇ,
ਸੱਚੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਾਸੀ ਦਾ ਇਹ ਈਮਾਨ ਹੈ,
ਰਾਂਝੇਟੜੇ ਦੇ ਨਿਕੇ ਵਡੇ ਭਰਾ ਸਾਰੇ,
ਬੇਲਿਆਂ ਤੇ ਰਖਾਂ ਵਿਚ ਕੂਕਾਂ ਮਾਰਦੇ।
ਬਾਲ ਨਾਥ ਪਛਤਾਇਆ ਰਾਂਝੇ ਨੂੰ ਜੋਗ ਦੇ ਕੇ,
ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਪਾ ਹਥ ਰੋਇਆ।
ਇਹ ਜਟ-ਮਤ ਵਿਚ ਯੋਰਾਂ ਦਾ ਜੋਗ ਸੀ,
ਦੇਖ ਹੈਨ ਪਸ਼ਮਾਨ ਹੋਇਆ, ਬਖਸ਼ਿਆ,
ਟੋਰਿਆ ਟਿੱਲੇ ਥੀਂ ਅਸੀਸ ਦੇ, ਹਾਰਿਆ,
ਤੇ ਮਚਲਾ ਜਟ ਆਖੇ

ਮੁੰਦਰਾਂ ਲੈ ਆਪਣੀਆਂ ਮੋੜ ਬਾਵਾਂ।
 ਤੇ ਕੰਨ ਮੇ ਮੁੜ ਸਬੂਤ ਕਰ ਤੂੰ ਭਲੇ ਮਾਣਸਾ
 ਕੰਨਾਂ ਤੂੰ ਕਾਹਨੂੰ ਚਾ ਪਾੜਿਆ?
 ਜੋਗ ਦੀ ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਲੋੜ ਸੀ? ਨਾਥ ਦਸ ਖਾਂ?
 ਮੈਂ ਸਿਖਿਆ ਸੀ ਨਾਮ ਪਿਆਰ ਦਾ
 ਤੇ ਹਡਾਂ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਪਿਆ ਖੜਕਦਾ,
 ਨਾਮ ਪਿਆ ਵਜਦਾ,
 ਜੋਗ ਤੇਰਾ ਹੋੜਦਾ ਇਸ਼ਕ ਥੀਂ ਕਮਲਿਆ।
 ਮੋੜ ਮੇਰੇ ਕੰਨ, ਲੈ ਮੋੜ ਆਪਣੀਆਂ ਮੁੰਦਰਾਂ।

ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਜਿੰਦ ਦੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਦਾ ਸੁਭਾ,
 ਜਿਹੜਾ ਚਾਬਕ ਨਹੀਂ ਸਹਾਰਦਾ,
 ਕੋਤਲ ਘੋੜੇ ਵਾਂਗ ਸੰਵਾਰੇ ਕੋਈ ਨਿਤ ਨਵਾਂ,
 ਤੇ ਵਹੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਮੌਜ ਨਾਲ,
 ਤਦ ਤਾਂ ਪਲ ਛਿਣ, ਰੁਮਕ ਰੁਮਕ ਤੁਰਨ ਇਹ,
 ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਖਤਰਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਥਰੋਪਨ ਦੇ ਹਰਦਮ ਰਹਿੰਦਾ।
 ਬਾਕੇ ਛਬੀਲੇ ਪੰਜਾਬ-ਪਿਆਰ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ,
 ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਵਾਂ ਦੇ ਪੁਤਰ,
 ਰੱਖਣ ਨਾ ਜਾਣ ਸੰਭਾਲ ਇਹ,
 ਜਾਨ ਨੂੰ ਵਾਰਨ ਇਹ ਜਾਣਦੇ,
 ਲਹੂ ਵੀਟਣ ਥੀਂ ਨਾ ਡਰਨ ਇਹ,
 ਤੇ ਜੰਗ ਸੈਦਾਨ ਵਿਚ ਨਸਣਾ ਨਾ ਪਛਾਣਦੇ।
 ਕਰਨ ਕੀ ਇਹ?
 ਓੜਕ ਦੀ ਰੂਹ ਜ਼ੋਰ ਆਇਆ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ,
 ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਕਦਮਾਂ ਤੇ ਰਾਹਾਂ ਦੇ ਸਦਕੇ,
 ਹੜ੍ਹ ਆਏ ਰਬ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ,
 ਤੇ ਠਿੱਲ੍ਹਣ ਨਾ ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ, ਇਹ ਵਸ ਕਿਸ ਦੇ?
 ਇਹ ਜੀਣ, ਥੀਣ ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਲਾ, ਕੁਝ ਵਸ ਨਾਂਹ ਕਿਸੇ ਦੇ,
 ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਵਿਚੋਂ
 ਜੀਵਨ-ਬਿਜਲੀਆਂ ਦੇ ਅਸਗਾਹ ਦਰਿਆ ਵਗ ਉਠੇ,
 ਝਨਾਂ ਤੇ ਰਾਵੀ ਤੇ ਸਤਲੁਜ ਤੇ ਬਿਆਸ ਤੇ
 ਜੇਹਲਮ ਤੇ ਕਟਕ ਸਭ ਬਲ ਉਠੇ;
 ਗੁਰੂ ਦਾ ਜਪੁ ਸਾਹਿਬ ਗਾਉਂਦੇ।
 ਇਉਂ ਅਥਾਹ ਪ੍ਰਵਾਹ ਹੋਇਆ,
 ਸੁਕਾ ਨਾਂਹ ਰਿਹਾ ਕੋਈ ਥਾਂ।
 ਹਿੰਦੂ, ਮੁਸਲਮਾਨ, ਪੰਛੀ, ਪਸ਼ੂ, ਆਦਮੀ ਸਭ ਭਿਜਿਆ,

ਭੁਬਿਥਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਉਸ ਨਿਗਾਹ ਵਿਚ।
 ਇਥੇ ਜਾਨ ਆਈ, ਰੂਹ ਆਇਆ, ਰਬ ਆਇਆ,
 ਗੀਤ ਅਸਮਾਨੀ ਆਇਆ, ਦਿਲ ਆਇਆ ਬਖਸ਼ ਦਾ;
 ਇਥੇ ਚਾਅ ਦੇ ਅਸਮਾਨ ਟੁਟੇ,
 ਇਥੇ ਹੁਸਨ ਖੁਦਾਈ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਆਇਆ,

ਇਥੇ ਦਿਲ ਚੁਭਵੀਆਂ ਮੂਰਤਾਂ,
ਨਿਗਾਂਹਾਂ ਦੇ ਤੀਰਾਂ ਦੇ ਮੀਂਹ।

ਇਥੇ ਦਾਤੇ ਬਲਕਾਰ ਆਏ,
ਇਥੇ ਸਾਈਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਆਏ,
ਇਸ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਕਲਗੀ ਵਾਲੇ ਦੇ ਘੋੜੇ ਦੇ ਸੁੰਮਾਂ ਦੀ ਟਾਪ ਲਗੀ,
ਇਥੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ, ਸਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੈ।
- ਖੁਲ੍ਹੇ ਸੈਦਾਨ, ਪ੍ਰੋ. ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ, ਲਾਹੌਰ ਬੁਕ ਸ਼ਾਪ, ਲੁਧਿਆਣਾ; ਪੰਨਾ ੯੩-੯੫

ਗੰਜ ਨਾਮਾ

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀਓ ਸਤ
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹਾਜਰ ਨਾਜਰ ਹੈ

ਨਾਸਿਰੇ ਮਨਸੂਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ
ਈਜ਼ਦਿ ਮਨਜ਼ੂਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੦੫॥
ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਭਨਾ ਦਾ ਰਾਖਾ ਹੈ,
ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਰਬ ਵਲੋਂ ਪਰਵਾਣ ਹੈ।

ਹਕ ਰਾ ਗੰਜੂਰ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ
ਜੁਮਲਾ ਫੈਜ਼ ਨੂਰ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੦੩॥
ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਚ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ,
ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਮੂਹ ਨੂਰ ਦੀ ਮਿਹਰ ਹੈ।

ਹਕ ਹਕ ਆਗਾਹ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ
ਸ਼ਾਹਿ ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੦੭॥
ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਚ ਦੇ ਜਾਨਣ ਹਾਰਿਆਂ ਲਈ ਸਚ ਹੈ,
ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੈ।

ਬਰ ਦੇ ਆਲਮ ਸ਼ਾਹ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ
ਖਸਮ ਰਾ ਜਾਂ-ਕਾਹ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੦੮॥
ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇਹਾਂ ਜਹਾਨਾਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੈ,
ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੁਸ਼ਮਨ ਦੀ ਜਾਨ ਨੂੰ ਕਬਜ਼ ਕਰ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਫਾਇਜ਼ੁਲ ਅਨਵਾਰ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ
ਕਾਸ਼ਫੁਲ ਅਸਰਾਰ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੦੯॥
ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਰੱਬੀ ਨੂਰ ਦੀ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।
ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਰੱਬੀ ਰਮਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਆਲਿਮੁਲ ਅਸਤਾਰ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ
ਅਬਰਿ ਰਹਿਮਤ ਬਾ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੧੦॥
ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਪਰਦੇ ਵਿਚ ਲੁਕੀਆਂ ਗਲਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨਵਾਨ ਹੈ,
ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਵਰਸਾਉਣ ਵਾਲਾ ਬੱਦਲ ਹੈ।

ਮੁਕਬੂਲੇ ਮਕਬੂਲ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ
 ਵਾਸਲੇ ਮੋਸੂਲ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੧੧॥
 ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਪਰਵਾਨ ਅਤੇ ਹਰ-ਮਨ-ਪਿਆਰਾ ਹੈ,
 ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਰਬ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਜੋੜਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਜਾਂ-ਫਰੋਜ਼ਿ ਦਹਿਰ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ
 ਫੈਜ਼ਿ ਹਕ ਰਾ ਬਹਿਰ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੧੨॥
 ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜ਼ਮਾਨੇ ਨੂੰ ਜਾਨ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ ਹੈ,
 ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਰਬ ਦੀ ਮਿਹਰ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ।

ਹਕ ਰਾ ਮਹਿਬੂਬ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ
 ਤਾਲਿਬੋ ਮਤਲੂਬ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੧੩॥
 ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਰਬ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਹੈ,
 ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਰਬ ਦਾ ਤਾਲਬ ਹੈ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਚਹੇਤਾ ਹੈ।

- ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਗੁੰਬਾਵਲੀ, ਸੰਪਾਦਕ ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ, ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨ ਬਿਊਰੋ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ; ਪੰਨਾ ੧੫੪-੧੫੫

ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਦਾ ਬਿਆਨ

ਅਥਰੂ ਵਹਾਉਂਦੇ ਨਹੀਂ ਤੁਸੀਂ ਪਾਖੰਡ ਕਰਦੇ
 ਆ ਕੇ ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਛੇਕਦੇ ਓ
 ਦਰਖਤ ਡਿਗਿਆ ਤੇ ਧਰਤੀ ਅਜੇ ਨਹੀਂ ਹਿੱਲੀ
 ਰੋਟੀਆਂ ਚਿਖਾ ਤੋਂ ਸਿਆਸੀ ਤੁਸੀਂ ਸੇਕਦੇ ਓ
 ਅਜ ਮਾਰਤੀ ਸਿਖਾ ਨੇ ਮਾਂ ਮੇਰੀ
 ਖੜ੍ਹੇ ਮੂੰਹ ਮੇਰਾ ਕੀ ਦਸ ਵੇਖਦੇ ਓ
 'ਸੁਖਦੀਪ ਸਿੰਘ' ਜੇ ਬਦਲਾ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੇ
 ਮਰੀ ਪਈ 'ਤੇ ਮਥਾ ਕਿਉਂ ਟੇਕਦੇ ਓ
 ਬਿਪਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਹੋਈ ਤਾਮੀਲ ਜਲਦੀ
 ਭਾਰੀ ਬਣੀ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦੀ ਜਾਨ ਉੱਤੇ
 ਪਹਿਲਾਂ ਤਖ਼ਤ ਢਾਹਿਆ ਹੁਣ ਕਤਲੇਆਮ ਕਰਨਾ
 ਲੱਖ ਲਾਹਨਤਾਂ ਦੇਸ਼ ਸ਼ੈਤਾਨ ਉੱਤੇ
 ਬਦਲਾ ਖੂਨ ਦਾ ਖੂਨ ਨਾਲ ਲੈਣਾ ਆਪਾਂ
 ਹੁਕਮ ਕਰਦੇ ਨੇ ਬੈਠੇ ਹੁਕਮਰਾਨ ਉੱਤੇ
 'ਸੁਖਦੀਪ ਸਿੰਘ' ਉਏ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਅਗ ਲਗੀ
 ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਇਕ ਬਿਆਨ ਉੱਤੇ

ਆਹ ਜਿਸਮ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਧੀ ਵਰਗਾ ਹੈ,
 ਆਹ ਕੋਈ ਮੇਰੀ ਭੈਣ ਜਿਹਾ ਹੈ
 ਕਿਸ ਕਿਸ ਦਾ ਮੈਂ ਨਗਨ ਕੱਜੁੰਗਾ,
 ਹੁਣ ਮੈਂ, ਕਿਸਨੂੰ ਵਤਨ ਕਰੂੰਗਾ

ਦਿੱਲੀ ਸਿਖ ਕਤਲੇਆਮ

ਮਾਵਾਂ ਭੈਣਾ ਦੀ ਰੋਲਤੀ ਪਤ ਇਥੇ
 ਗਲ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਮਚਦੇ ਟਾਇਰ ਮੀਆਂ
 ਚੌਕ ਚਾਂਦਨੀ ਵਿਚ ਕੁਰਲਾਹਟ ਮਚਿਆ
 ਵੇਖ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਝੂਮਦੇ ਕਾਇਰ ਮੀਆਂ
 ਲੁਟ, ਕੁਟ ਕੇ ਜਿਉਂਦੇ ਸਿੰਘ ਸਾੜ ਦਿਤੇ
 ਇਥੇ ਜੰਮ ਪਏ ਨਵੇਂ ਉਡਵਾਇਰ ਮੀਆਂ
 'ਸੁਖਦੀਪ ਸਿੰਘ' ਅਜ ਬੜੇ ਸਰਦਾਰ ਮੋਏ
 ਲਿਖੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵਧ ਕੀ ਸ਼ਾਇਰ ਮੀਆਂ
 ਦੁਧ ਚੁੰਘਦੇ ਵੀ ਲਾਲ ਨਾ ਬਖਸ਼ੇ ਇਥੇ
 ਕੋਹ-ਕੋਹ ਕੇ ਬੀਬੀਆਂ ਮਾਰੀਆਂ ਨੇ
 ਅਜ ਬਣੀ ਹੈ ਕੌਮ 'ਤੇ ਭੀੜ ਭਾਰੀ
 ਖੁਸ ਗਈਆਂ ਅਜ ਸਰਦਾਰੀਆਂ ਨੇ
 ਕਾਨਪੁਰ, ਬੋਕਾਰੋ, ਲਖਨਊ ਵਿਚ ਵੀ
 ਅਜ ਬਿਪਰਾਂ ਨੇ ਭਾਜੀਆਂ ਚਾੜੀਆਂ ਨੇ
 ਨਾਲ ਹਿੰਦ ਦੇ ਰਹਿ ਕੇ 'ਸੁਖਦੀਪ ਸਿੰਘ'
 ਲੀਡਰਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਭਾਰੀਆਂ ਨੇ
 ਬਾਜ਼ਾਂ ਵਾਲਿਆ ਬਾਜ਼ ਨੂੰ ਭੇਜ ਮੁੜਕੇ
 ਤਿੱਤਰ ਮਾਰਦੇ ਫੇਰ ਉਡਾਰੀਆਂ ਨੇ

- ਜੰਗਨਾਮਾ ਸਿੰਘਾ ਤੇ ਬਿਪਰਾਂ, ਸੁਖਦੀਪ ਸਿੰਘ ਬਰਨਾਲਾ, ਸ਼ਹਿਬਾਜ਼ ਖਾਲਸਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ, ਇੰਦੌਰ; ਪੰਨਾ ੯੨, ੯੩

ਸਿਪਾਹੀ ਦਾ ਦਿਲ

ਵਾਗਾਂ ਛਡ ਦੇ ਹੰਝੂਆਂ ਵਾਲੀਏ ਨੀ,
 ਪੈਰ ਧਰਨ ਦੇ ਮੈਨੂੰ ਰਕਾਬ ਉਤੇ।
 ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਬਣੀ ਹੈ ਭੀੜ ਭਾਰੀ,
 ਟੁਟ ਪਏ ਨੇ ਵੈਰੀ ਪੰਜਾਬ ਉਤੇ।
 ਰੋ ਰੋ ਕੇ ਪਾਣੀ ਨਾ ਫੇਰ ਐਵੇਂ,
 ਮੇਰੇ ਸੋਹਣੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਬ ਉਤੇ।
 ਸਰੂ ਵਰਗੀ ਜੁਆਨੀ ਮੈਂ ਫੂਕਣੀ ਏਂ,
 ਬਹਿ ਗਏ ਭੂੰਡ ਜੇ ਆ ਕੇ ਗੁਲਾਬ ਉਤੇ?
 ਕਿਹੜੀ ਗੱਲੋਂ ਹਉਕੇ ਤੇ ਲਏਂ ਹਉਕਾ,
 ਕਿਹੜੀ ਗੱਲੋਂ ਤੂੰ ਅੱਖਾਂ ਸੁਜਾਈਆਂ ਨੇ?
 ਲਾਂਘੇ ਪੰਜਾਂ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਸਨ ਬੋਹੜੇ
 ਜੋ ਤੂੰ ਹੋਰ ਦੇ ਨਦੀਆਂ ਚੜ੍ਹਾਈਆਂ ਨੇ?

ਫੂਹੀ ਫੂਹੀ ਨੂੰ ਸਹਿਕਦੇ ਵੀਰ ਮੇਰੇ,
 ਕੀ ਕਰਾਂ ਮੈਂ ਦੁਧਾਂ ਛੁਹਾਰਿਆਂ ਨੂੰ।
 ਸਾਥੀ ਤੜਫਦੇ ਪਏ ਨੇ ਖਾਕ ਅੰਦਰ,
 ਪੱਛੀ ਲਾਵਾਂ ਮੈਂ ਮਹਿਲਾਂ ਚੁਬਾਰਿਆਂ ਨੂੰ।
 ਫੌਜੀ ਬਾਜਿਆਂ ਆਣ ਘਨਘੋਰ ਪਾਈ,
 ਲਗ ਰਿਹਾ ਏ ਡਗਾ ਨਗਾਰਿਆਂ ਨੂੰ
 ਮੇਰੇ ਘੋੜੇ ਵੀ ਚੁਕ ਲਏ ਕੰਨ ਦੋਵੇਂ,
 ਦੇਖ ਇਹਦਿਆਂ ਖੁਰਾਂ ਫੁੰਕਾਰਿਆ ਨੂੰ।

ਡੋਲੇ ਫਰਕਦੇ ਪਏ ਨੇ ਅਜ ਮੇਰੇ।
ਜੋਸ਼ ਨਾਲ ਪਈ ਕੰਬਦੀ ਜਾਨ ਮੇਰੀ,
ਜੀਭਾਂ ਕੱਢਦੇ ਪਏ ਨੇ ਤੀਰ ਗਿਠ ਗਿਠ,
ਪਈ ਆਕੜਾਂ ਭੰਨਦੀ ਕਮਾਨ ਮੇਰੀ।

ਵਿਚ ਰੰਗ ਤੇ ਮਸਤ ਮਲੰਗ ਹੋ ਕੇ,
ਲਾਈਏ ਤਾਰੀਆਂ ਅਸੀਂ ਝਨਾਂ ਅੰਦਰ।
ਵਿਚ ਜੰਗ ਤੇ ਤਲੀ ਤੇ ਜਾਨ ਧਰ ਕੇ,
ਲੜੀਏ ਅਸੀਂ ਤਲਵਾਰਾਂ ਦੀ ਛਾਂ ਅੰਦਰ।
ਵਿਚ ਰੰਗ ਦੇ ਛਿਜਾਂ ਦੇ ਘੋਲ ਪਾਈਏ,
ਢੋਲੇ ਗਾਵੀਏ ਹਲਾਂ ਤੇ ਗਾਹ ਅੰਦਰ।
ਵਿਚ ਜੰਗ ਦੇ ਖੂਨ ਦੀ ਲਾ ਮਹਿੰਦੀ,
ਪਈਏ ਬਾਂਹ ਤਲਵਾਰਾਂ ਦੀ ਬਾਂਹ ਅੰਦਰ।
ਅਸੀਂ ਪੰਜ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਸ਼ੇਰ ਦੂਲੇ,
ਦੋਹਾਂ ਦੇਵੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਮਸਕਾਰ ਸਾਡੀ।
ਵਿਚ ਰੰਗ ਦੇ ਦੇਵੀ ਹੈ ਨਾਰ ਸਾਡੀ।
ਵਿਚ ਜੰਗ ਦੇ ਦੇਵੀ ਕਟਾਰ ਸਾਡੀ।

ਵਿਚ ਜੰਗ ਦੇ ਭਾਵੇਂ ਮੈਂ ਚਲਿਆਂ ਹਾਂ,
ਤਾਂ ਵੀ ਰਖਸਾ ਤੇਰਾ ਖਿਆਲ ਪਿਆਰੀ।
ਬੁੰਦੇ ਸਮਝ ਕੇ ਤੇਰੇ ਮੈਂ ਛੱਡਿਆ ਨੂੰ,
ਲਾਸਾਂ ਘੁਟ ਕਲੇਜੇ ਦੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰੀ।
ਧੂਆਂ ਵੇਖ ਕੇ ਤੇਪਾਂ ਚੋਂ ਪੇਚ ਖਾਂਦਾ,
ਤੇਰੇ ਸਮਝਸਾਂ ਘੁੰਗਰੇ ਵਾਲ ਪਿਆਰੀ।
ਤੇਰੇ ਪਲਕਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਤੀਰ ਖਾਸਾਂ
ਹਾਥੀ ਦੇਖ ਚਿਤਾਰਸਾ ਚਾਲ ਪਿਆਰੀ।
ਜੇ ਮੈਂ ਜੀਂਦਾ ਜਾਗਦਾ ਪਰਤ ਆਇਆ
ਰਖ ਸਾਈਂ ਦੀ ਮੈਨੂੰ ਬੁਲਾ ਛੱਡੀ
ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਪੁਤ ਜਦ ਮੇਰਾ ਜਵਾਨ ਹੋਇਆ
ਤੇਗ ਓਸ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਫੜਾ ਛੱਡੀ।
- ਸਾਵੇ ਪੱਤਰ, ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ, ਲਾਹੌਰ ਬੁਕ ਸ਼ਾਪ, ਲੁਧਿਆਣਾ; ਪੰਨਾ ੫੪

Grade: 6

Course: *Boli* (ਬੋਲੀ)

Lesson Number: 11

Unit: Research Project

Title: Research Paper I

Standards

Standard 3:

- Students demonstrate utilization of outside source materials.
  - Students are introduced to the writings of Bhāi Nand Lāl (ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ), Gurū Gobind Singh Sāhib's (ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ) Zafarnāmah (ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ), portions of Srī Kalgīdhar Chamatkār (ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਚਮਤਕਾਰ).
  - Students also use Secondary Source Books, Internet searches, for additional information.

Standard 4:

- Students write clear and coherent sentences and paragraphs that develop a central idea around a research topic related to the life of Gurū Gobind Singh Sāhib (ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ).
  - Students can create multi-paragraph compositions, including a developed topic sentence, with simple supporting facts and details. Paragraphs should include transitional expressions that link one paragraph to another in a clean line of thought. Summary should be found in the conclusion.
  - Students describe the setting, characters, objects, and events using adjectives and appropriate vocabulary.

Standard 7:

- Students listen critically and respond appropriately to oral communication.
  - Students retell, paraphrase, and explain what has been heard orally.
  - Students connect and relate prior experiences, insights, and ideas to those of a speaker.
  - Students pose relevant questions sufficiently limited in scope to be completely and thoroughly answered.

Objectives

1. Students learn about the research paper.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਖੋਜ-ਪੱਤਰ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।
2. The students choose a topic to write the research paper.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਖੋਜ-ਪੱਤਰ ਲਿਖਣ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਦੇ ਹਨ।

Prerequisites

- Lessons 6-7 and 9-10 from *Boli* and lessons 11-14 from *Virsā* (ਵਿਰਸਾ).

Material

- Pencils/pens/erasers
- Dry/erase board
- Markers
- Lined paper/notebooks
- Suggested Topics (provided in Teacher Resources)

Advanced Preparation

- The teacher should be familiar with the writing of a research paper.

- The teacher should get sufficient copies of the 'List of Topics' (provided in Teacher Resources).

Engagement (20-25 minutes)

- Ask the students if they ever have written a research paper.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛੋ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਦੇ ਖੋਜ ਪੱਤਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।
- If they say yes, let them explain what a research paper is in English and you can either translate it in Pañjābī (ਪੰਜਾਬੀ) for them, or else ask them to explain it in Pañjābī.
ਜੇਕਰ ਲਿਖਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਜਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਸਮਝਾਉਣ ਕਿ ਖੋਜ ਪੱਤਰ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- In case they cannot answer the question, then tell them that a Research Paper is a formal written report that includes research findings and a student's own ideas.
ਜੇਕਰ ਉਹ ਨਾ ਦਸ ਸਕਣ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਦਸ ਦਿਓ ਕਿ ਖੋਜ ਪੱਤਰ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਤਰਕ ਦੁਆਰਾ ਸਿਧ ਕੀਤੀ ਖੋਜ ਦੇ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਦਾ ਸੁਚੱਜਾ ਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਖਰੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- Also tell the students that there are mainly two types of research papers Analytical and Argumentative.
ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦਸੋ ਕਿ ਖੋਜ ਪੱਤਰ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ: ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣਾਤਮਕ (ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ) ਅਤੇ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਜਾਂ ਤਰਕਸੰਗਤ (ਤਰਕ ਕਰਨ ਵਾਲੇ)।
- Repeat the definition of a research paper in Pañjābī while writing the same on the board as follows:
ਖੋਜ ਪੱਤਰ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਮੁਤਾਬਕ ਦੁਹਰਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਬੋਰਡ ਉੱਤੇ ਲਿਖ ਦਿਓ:
ਜਿਸ (ਰਸਮੀ) ਲਿਖਤੀ ਵਿਵਰਣ ਰਾਹੀਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੀਆਂ ਖੋਜ-ਉਪਲਬਧੀਆਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਖੋਜ-ਪੱਤਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- Tell students of their grade 6 project, which is writing a research paper on the life of Gurū Gobind Singh Sāhib.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਾਓ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਛੇਵੀਂ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸੰਬੰਧੀ ਖੋਜ-ਪੱਤਰ ਲਿਖਣਾ ਹੈ।
- And that they are going to write an analytical research paper during the coming sessions.
ਅਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਬੈਠਕਾਂ ਦੌਰਾਨ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣਾਤਮਕ ਖੋਜ ਪੱਤਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਨੀ ਹੈ।
- Explain to them, that to write an effective analytical research paper one must do research to become an expert on the topic so that they can restructure and present the parts of the topic from their own angle.
ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉ ਕਿ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣਾਤਮਕ ਖੋਜ ਪੱਤਰ ਲਿਖਣ ਲਈ ਖੋਜ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਬੀਨਤਾ ਹਾਸਲ ਕਰਨੀ ਅਤਿਅੰਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਲਿਖਾਰੀ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਪਕੜ ਬਣਾ ਕੇ ਉਸਦੇ ਸਾਰੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਰਾਹੀਂ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕੇ।
- Tell them that in this class they would learn about the steps needed to complete a research paper. Write these on the board:
ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦਸੋ ਕਿ ਇਸ ਕਲਾਸ ਵਿਚ ਉਹ ਖੋਜ-ਪੱਤਰ ਲਿਖਣਾ ਸਿਖਣਗੇ ਅਤੇ ਬੋਰਡ 'ਤੇ ਲਿਖਦੇ ਹੋਏ ਦਸੋ ਕਿ ਖੋਜ-ਪੱਤਰ ਲਿਖਣ ਵੇਲੇ ਹੇਠ ਦਿੱਤੀ ਵਿਧੀ ਮੁਤਾਬਕ ਚਲਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ:
  - Choose a Topic.
ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨੀ।
  - Find Information.
ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਕੱਠੀ ਕਰਨੀ।
  - Write the Statement of Purpose.
ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਲਿਖਣਾ।
  - Outline.
ਰੂਪ-ਰੇਖਾ।
  - Organize your Notes.

ਲਿਖੇ/ਲੱਭੇ ਤਥਾਂ ਨੂੰ ਲੜੀਵਾਰ ਜੋੜਨਾ।

- Write your first Draft.
ਪਹਿਲਾ ਖਰੜਾ ਲਿਖਣਾ।
- Revise your Draft using Checklists.
ਖਰੜੇ ਨੂੰ ਨਿਰੀਖਣ-ਸੂਚੀ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਪੜਤਾਲਣਾ।
- Include Footnotes and Citations.
ਪਦ-ਟਿੱਪਣੀ ਅਤੇ ਹਵਾਲੇ ਦੇਣਾ।
- Type the Final Paper.
ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਖਰੜੇ ਤੋਂ ਅੰਤਮ ਖੋਜ-ਪੱਤਰ ਲਿਖਣਾ।
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਬੋਰਡ 'ਤੇ ਲਿਖੀ ਵਿਧੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ।
- In this class, the students are going to choose the topic of their research paper.
ਇਸੇ ਬੈਠਕ ਦੌਰਾਨ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਖੋਜ ਪੱਤਰ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨਗੇ।
- They can select a topic from the suggested list (given in Teacher Resources) or choose one on their own.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੁਝਾਏ ਗਏ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਜਾਂ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।
- The first six steps out of the eight listed above are to be discussed in this class.
ਉੱਪਰ ਦਿਤੇ ਅਠ ਕਦਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਹਿਲੇ ਛੇ ਉੱਤੇ ਇਸੇ ਬੈਠਕ ਦੌਰਾਨ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨੀ ਹੈ।

Exploration (20-25 minutes)

- The students are divided into small groups to brainstorm for the selection of a topic.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਲਈ ਸਲਾਹ ਬਣਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਛੋਟੀਆਂ-ਛੋਟੀਆਂ ਟੋਲੀਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਦਿਓ।
- Provide each group with a copy of the 'List of Topics'.
ਹਰ ਟੋਲੀ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇ-ਸੂਚੀ ਦੀ ਇਕ ਨਕਲ ਦੇ ਦਿਓ।
- They have fifteen minutes to decide a topic either from the given list or from their own knowledge about Gurū Gobind Singh Sāhib's life.
ਉਹਨਾਂ ਨੇ ੧੫ ਮਿੰਟਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਉਹ ਦਿਤੀ ਗਈ ਵਿਸ਼ੇ-ਸੂਚੀ ਜਾਂ ਆਪਣੀ ਸੋਝੀ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।
- While in groups they can talk about:
ਟੋਲੀਆਂ ਵਿਚ ਉਹ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਮੁਤਾਬਕ ਗਲ ਕਰਨਗੇ:
  - Incidents of Gurū Sāhib's life, which interest them the most.
ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਘਟਨਾਵਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।
  - Anything they want to know in detail.
ਜਿਹੜੀਆਂ ਗਲਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।
  - Any doubts they may have.
ਕੋਈ ਵੀ ਸ਼ੱਕ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹੋਵੇ।
  - Suggest different topics to each other.
ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਵਖਰੇ-ਵਖਰੇ ਵਿਸ਼ੇ ਸੁਝਾਉ।
- Their selection of the topic should either be based on the knowledge acquired from lessons 6-7 and 9-10 from *Bolī* and lessons 11-14 from *Virṣā*, or they need to ask the teacher before selecting a topic on their own.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਲੋਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਚੋਣ, ਬੋਲੀ ਦੇ ਪਾਠ ੬-੭ ਅਤੇ ੯-੧੦ ਜਾਂ ਵਿਰਸਾ ਦੇ ਪਾਠ ੧੧-੧੪ ਵਿਚ ਪਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਉਹ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨਗੇ।
- When choosing their topic students should be aware of all aspects of Gurū Sāhib's life.
ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੋਵੇ।
- It is important that if they have any controversial or questionable issues, they first discuss it with the teacher. It is okay for them to deal with some controversy, but because of the

distortion in our history by some biased writers the teacher should make sure that heavily controversial issues like the following should not be highlighted:

ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਵਿਵਾਦ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪਹਿਲਾਂ ਅਧਿਆਪਕ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕਰਨ। ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਚੋਣ ਆਪਣੇ ਬੂਟੇ ਤੇ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਿਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਕੁਝ ਪੱਖਪਾਤੀ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਕਾਫੀ ਵਿਗਾੜ/ਮਿਲਾਵਟ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਖ ਕੇ ਅਧਿਆਪਕ ਬਹੁਤੇ ਵਿਵਾਦਿਤ ਵਿਸ਼ਿਆਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਵਿਸ਼ੇ ਹਨ, ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਰੋਕੇ।:

- Certain writings.
ਕੁਝ ਲਿਖਤਾਂ।
- One wife vs two or three.
ਇਕ ਜਾਂ ਇਕ ਤੋਂ ਵਧ ਪਤਨੀਆਂ।
- Hunting and eating of meat.
ਸ਼ਿਕਾਰ ਅਤੇ ਮਾਸ ਦਾ ਸੇਵਨ।
- Tell the students that the Gurū is flawless. If there is something that we may not understand about him it is more likely due to our limited understanding of the situations.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦਸੋ ਕਿ ਗੁਰੂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਕੋਈ ਅਜੇਹੀ ਘਟਨਾ (ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜੀਵਨ 'ਚੋਂ) ਜੋ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਸ਼ੱਕੀ ਲਗਦੀ ਹੋਵੇ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਸੀਮਤ ਬੁਧੀ ਨਾਲ ਅਗਾਧ-ਬੋਧ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ।
- Also go to the different groups and remind them of the lessons on “Note Taking” and “Poetry” from *Boli* and lessons on Gurū Gobind Singh Sāhib from *Virsā* to help them in their choice of the topic.
ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਅਧਿਆਪਕ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਘੁੰਮਕੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਠਾਂ, ‘Note Taking’ ਅਤੇ ‘Poetry’ ਬਾਰੇ ਚੇਤੇ ਕਰਵਾਏ। ਇਹਨਾਂ ਪਾਠਾਂ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਰਚਨਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸੀ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਦਸਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਲਗਿਆਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਦਬ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਖਿਆ ਜਾਵੇ।
- The students would write their chosen topic in their notebooks.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਵਿਚ ਲਿਖਣਗੇ।

Explanation/Extension (5-10 minutes)

- Now tell the students that they would learn about and write a “Statement of Purpose” in the next class.
- Their homework is to revisit information from lessons 6-7 and 9-10 from *Boli*
- They also need to do some basic research on their chosen topic as part of the homework.
- You can provide them with a list of books they can refer to (provided in Teacher Resources).

Evaluation (On-going)

- The evaluation will be on-going based on the students’ progress through the different stages of the research paper.

Teacher Resources**List of Topics**

੧. ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਬਚਪਨ
੨. ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ
੩. ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਵਿਦਿਆ
੪. ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਵਿਆਹ
੫. ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ
੬. ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਬਾਰੀ ਕਵੀ
੭. ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਘੋੜਾ ਤੇ ਬਾਜ਼
੮. ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਜੰਗਾਂ
੯. ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣਾ
੧੦. ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕਿਲ੍ਹਾਬੰਦੀ ਕਰਨੀ

List of books on Gurū Gobind Singh Sāhib

- ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਚਮਤਕਾਰ, ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਤ ਸਦਨ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ
- ਗੁਰ ਬਾਲਮ ਸਾਖੀਆਂ, ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਤ ਸਦਨ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ
- ਧਰਮ ਪੋਥੀਆਂ, ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
- ਸੰਤ ਬਿਮਲਾ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਤ ਸਦਨ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ
- ਜੀਵਨ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਪ੍ਰੋ: ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ, ਸਿੰਘ ਬ੍ਰਦਰਜ਼, ਬਜ਼ਾਰ ਮਾਈ ਸੇਵਾਂ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ISBN 81-7205-131-X
- ਦਸ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀਆਂ ਇਕੋ ਜੋਤ, ਡਾ: ਦਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਦੀਪ, ਲਾਹੌਰ ਬੁਕ ਸ਼ਾਪ, ਲੁਧਿਆਣਾ

Grade: 6

Course: Boli (ਬੋਲੀ)

Lesson Number: 12

Unit: Research Project

Title: Research Paper II

Standards

Standard 3:

- Students demonstrate utilization of outside source materials.
  - Students are introduced to the writings of Bhāi Nand Lāl (ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ), Gurū Gobind Singh Sāhib's (ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ) Zafarnāmah (ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ), portions of Srī Kalgīdhar Chamatkār (ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਚਮਤਕਾਰ).
  - Students also use Secondary Source Books and Internet searches for additional information.

Standard 4:

- Students write clear and coherent sentences and paragraphs that develop a central idea around a research topic related to the life of Gurū Gobind Singh Sāhib.
  - Students can create multi-paragraph compositions, including a developed topic sentence, with simple supporting facts and details. Paragraphs should include transitional expressions that link one paragraph to another in a clean line of thought. Summary should be found in the conclusion.
  - Students describe the setting, characters, objects, and events using adjectives and appropriate vocabulary.

Standard 6:

- Students demonstrate intermediate keyboarding skills using a Gurmukhī (ਗੁਰਮੁਖੀ) font.
  - Students can demonstrate reasonable competence in writing using Gurmukhī.

Objectives

1. The students learn about the Statement of Purpose.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਲਿਖਣ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।
2. The students write a Statement of Purpose on their selected topic.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਵਿਸ਼ੇ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਲਿਖਦੇ ਹਨ।

Prerequisites

- Lesson 11 on Research Papers.

Materials

- Pencils/pens
- Dry/erase board
- Markers
- Notebooks/lined paper

Advanced Preparation

- The teacher should be familiar with the writing of a Statement of Purpose for the research paper.

Engagement (10-15 minutes)

- Ask the students if they did some research on their selected topic.

ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛੋ ਕਿ ਕੀ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਹੈ।

- Have a quick review of the last lesson:
ਪਿਛਲੇ ਪਾਠ 'ਤੇ ਝਾਤ ਮਾਰੋ।
  - A research paper is a formal written report that includes research findings and a student's own ideas.
ਖੋਜ ਪੱਤਰ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਰਸਮੀ ਲਿਖਤੀ ਲੇਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਖੋਜ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
  - Research papers are mainly of two types: analytical and argumentative
ਖੋਜ ਪੱਤਰ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ: ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣਾਤਮਕ ਅਤੇ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ।
  - They are going to write an analytical research paper.
ਉਹ ਹੁਣ ਇਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣਾਤਮਕ ਖੋਜ ਪੱਤਰ ਲਿਖਣਗੇ।
  - An analytical research paper allows the writer to do research in order to become an expert on a topic and then to restructure and present parts of the topic from your own view point.
ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣਾਤਮਕ ਖੋਜ ਪੱਤਰ ਲਿਖਣ ਲਈ ਲਿਖਾਰੀ ਕਿਸੇ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਖੋਜ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਪਕੜ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਸ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਰਾਹੀਂ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕੇ।
  - There are nine important steps to be followed while writing a research paper.
ਖੋਜ ਪੱਤਰ ਲਿਖਣ ਵੇਲੇ ਨੌਂ ਗਲਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।
- Now explain to the students that out of those nine steps, they have already finished the first two i.e., choosing a topic and finding information.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦਸੋ ਕਿ ਹੁਣ ਤਕ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਨੌਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਦੋ ਗਲਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਚੋਣ ਅਤੇ ਤਬ ਲਭਣੇ।
- And today they are going to concentrate on the third step which is the writing of a Statement of Purpose.
ਅੱਜ ਉਹ ਤੀਜੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨੁਕਤੇ, ਜੋ ਕਿ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਲਿਖਣਾ ਹੈ, ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨਗੇ।
- A Statement of Purpose is a sentence that one writes and which states (in some detail) what you want to learn about in your research project.
ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਉਹ ਕਥਨ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੁਝ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਖੋਜ ਪੱਤਰ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਅਤੇ ਮੰਤਵ ਬਾਰੇ ਦਸੀਦਾ ਹੈ।
- Also you can say that the Statement of Purpose is to show what you want to learn more about, through research on a topic of which you have limited knowledge.
ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਬਾਰੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਤੁਸੀਂ ਖੋਜ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ, ਜਿਸਦੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਹੁਤੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਾਰੇ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ।
ਸਾਰੀ ਖੋਜ-ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨਾਲ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਤਬ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਫਰਜ਼ ਕਰੋ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ 'ਮੈਂ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ/ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਕਿਵੇਂ ਇੰਨੇ ਬਹਾਦਰ ਅਤੇ ਨਿਰਭੈ ਜੋਧੇ ਸਨ', ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਸਿਧ ਕਰਨ ਲਈ ਤਬ ਇਕੱਠੇ ਕਰਾਂਗੇ ਅਤੇ ਢੁੱਕਵੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਵੀ ਲਭਾਂਗੇ।
- It guides you as you work so that you will read and take notes only on what's needed for your project.
ਇਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਬ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਇਕਾਗਰ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਟਿਕੇ ਰਹਿਣ ਵਿਚ ਵੀ ਮਦਦ ਕਰੇਗਾ।
- Tell students that they are going to write their Statement of Purpose.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਲਿਖਣ ਲਈ ਕਹੋ।

Exploration (25-30 minutes)

- Tell the students that while writing a Statement of Purpose they should be specific. For example instead of writing "I want to know about Gurū Sāhib's children," we should write "I want to know how the martyrdom of Gurū Sāhib's young children had changed the course of Sikh history."

ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਲਿਖਣ ਵੇਲੇ ਧਿਆਨ ਰਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਹੀ ਗਲ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋਵੇ। ਜਿਵੇਂ, ਇਹ ਕਹਿਣ ਦੀ ਥਾਂ ਕਿ ‘ਮੈਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ/ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ’ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ‘ਮੈਂ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ/ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਨੇ ਕਿਵੇਂ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਮੋੜ ਲਿਆਉਂਦਾ’।

- To set an example for the students write some examples of Statements of Purpose on the board (examples are in Teacher Resources).
ਤੁਸੀਂ ਬੋਰਡ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦੇ ਕੁਝ ਨਮੂਨੇ ਲਿਖ ਦਿਓ।
- Now ask the students to show you their selected topics.
ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਵਿਸ਼ੇ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਕਹੋ।
- Provide them with writing material.
ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਦੀ ਸਮਗਰੀ ਦਿਓ।
- Tell them to start writing a Statement of Purpose for their chosen topic.
ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਲਿਖਣ ਲਈ ਆਖੋ।
- Take rounds of the class and provide help where needed.
ਤੁਸੀਂ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮ ਕੇ ਨਿਰੀਖਣ ਅਤੇ ਲੋੜੀਂਦੀ ਮਦਦ ਕਰੋ।
- The students should take 10-15 minutes to write it.
ਫਿਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ 10-15 ਮਿੰਟਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਲਿਖਣ ਲਈ ਕਹੋ।
- Tell them to write their names on the Statement of Purpose and hand it in to you when they finish.
ਕੰਮ ਖਤਮ ਹੋਣ 'ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਨਾਂ ਲਿਖਵਾ ਕੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਲੈ ਲਵੋ।

Explanation/Extension (10-15 minutes)

- Ask the students to come down and sit in a circle.
- Pick two volunteers out of those who had finished their work before time was up.
- Explain to them that you are going to play a game called “pass the pencil.”
- One out of the two volunteers is going to sit in the center and the other observe his/her friends for any cheating.
- The student in the center starts clapping and the students sitting in the circle start passing the pencil.
- The student with the pencil when the clapping stops narrates at least one fact about Gurū Gobind Singh Sāhib’s life. (which includes his family and the Sikhs (ਸਿੱਖ) of his lifetime)
- The one who tells it successfully changes places with the student in the center and starts clapping.
- The student who is not able to narrate now changes places with the observer.
- The students who go to the center should stop clapping in such a way that everyone should get a minimum of one turn if possible.
- While the students play the game, you can have a quick look at their Statements of Purpose.
- In case a student includes some heavily controversial topic or negative feelings about Gurū Gobind Singh Sāhib, you can reject it and write a short note and recommendations on how to rewrite it in a better way.
- Rewriting of the Statement of Purpose, if it is required as in above mentioned case, would be their homework.
- Tell the students to do their research from the list of books they got in the last class and from other authenticated resources.
- They can use the internet, magazines, newspapers etc. to collect information relating to their topic but make sure that they take notes of the sources of the acquired information to show you in the next class for authenticity.

- Also tell them to bring all their research work which may include notes, verbal accounts from some elders and printouts of the information collected on internet (with the references) to the next Research Papers lesson.

Evaluation (On-going)

- The teacher can update the portfolios of the students according to their participation in the game and on the basis of their written Statement of Purpose.
- Also the evaluation is on-going according to their progress during the research and writing of the paper.

Teacher Resources

Examples of Statement of Purpose

- ਮੈਂ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ/ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਨਾਲ ਸਿਖ ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਕੀ ਅਸਰ ਪਿਆ।
- ਮੈਂ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ/ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕਿਲਾਬੰਦੀ ਕਿਉਂ ਕੀਤੀ ਗਈ।
- ਮੈਂ ਖੋਜਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ/ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਸਭ ਜੰਗਾਂ ਵਿਚ ਜੇਤੂ ਕਿਵੇਂ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਇਸਦੇ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹਨ।
- ਮੈਂ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ/ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਵਿਚ ਕੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਿਖ ਕੌਮ ਦੀ ਕਿਵੇਂ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ।
- ਮੈਂ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ/ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਕਿੰਨੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕਦੋਂ ਸਿਖੀਆਂ ਸਨ।
- ਮੈਂ ਖੋਜਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ/ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਕਿੰਨੀ ਰੂਚੀ ਸੀ।
- ਮੈਂ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ/ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਕਿਉਂ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ (ਇਸਦੇ ਪਿੱਛੇ ਸਮਾਜਿਕ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਮੁਤਾਬਕ ਪਰਮਾਤਮ ਦੀ ਮੌਜ ਹੋਣਾ, ਆਦਿ ਖੋਜ-ਪੱਤਰ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ)।

List of books on Gurū Gobind Singh Sāhib

- ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਚਮਤਕਾਰ, ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਤ ਸਦਨ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ
- ਗੁਰ ਬਾਲਮ ਸਾਖੀਆਂ, ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਤ ਸਦਨ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ
- ਧਰਮ ਪੋਥੀਆਂ, ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
- ਸੰਤ ਬਿਮਲਾ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਤ ਸਦਨ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ
- ਜੀਵਨ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਪ੍ਰੋ: ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ, ਸਿੰਘ ਬ੍ਰਦਰਜ਼, ਬਜ਼ਾਰ ਮਾਈ ਸੇਵਾਂ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ISBN 81-7205-131-X
- ਦਸ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀਆਂ ਇਕੋ ਜੋਤ, ਡਾ: ਦਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਦੀਪ, ਲਾਹੌਰ ਬੁਕ ਸ਼ਾਪ, ਲੁਧਿਆਣਾ

Grade: 6

Course: Boli (ਬੋਲੀ)

Lesson Number: 13

Unit: Tva Prasādi Savaye (ਤ੍ਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਵਯੇ)

Title: Tva Prasādi Savaye IV

Standards

Standard 7:

- Students listen critically and respond appropriately to oral communication.
  - Students retell, paraphrase, and explain what has been heard orally.
  - Students connect and relate prior experiences, insights, and ideas to those of a speaker.
  - Students pose relevant questions, sufficiently limited in scope to be completely and thoroughly answered.

Standard 8:

- Students recite Tva Prasādi Savaye.

Objectives

1. Students recite stanzas 7 and 8 of Tva Prasādi Savaye with correct pronunciation and intonation, while understanding the central idea of the *bāṇī* (ਬਾਣੀ).
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨਿਤਨੇਮ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤ੍ਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਵਯੇ ਦੇ ਸਤਵੇਂ ਅਤੇ ਅਠਵੇਂ ਬੰਦ ਦਾ ਸੁਧ ਪਾਠ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਸਮਝਣਗੇ।

Prerequisites

- Lesson numbers 2, 3 and 8 on Tva Prasādi Savaye.
- Students should understand and have memorized any unfamiliar words from Savaye.

Materials

- Audio version of Tva Prasādi Savaye
- Audio player
- Nitnem (ਨਿਤਨੇਮ) *pothīs* (ਪੋਥੀ) printed by Sikh Missionary College, Ludhiāṇā (ਲੁਧਿਆਣਾ) (this *Pothi* has accurate breaks for better and easy understanding)
- Writing material
- Dry erase board
- Notebooks
- Wooden stand/holder for *pothīs* (Rehal - ਰੇਹਲ)

Advanced Preparation

- Teacher can prepare to narrate a story from Gurū Gobind Singh Sāhib's (ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ) life and correlate it with the teachings given in Tva Prasādi Savaye. (provided in Teacher Resources)
- The teacher should be familiar with the recitation and have a clear understanding of the message given in Tva Prasādi Savaye.

Engagement (10-15 minutes)

- Ask the students if they know any story about the life of Gurū Gobind Singh Sāhib. ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛੋ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸਾਖੀ ਚੇਤੇ ਹੈ।
- If anyone volunteers, let him/her narrate the story to the class.

- ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਸਵੈ-ਇਛੁਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾਵੇ।
- Help the narrator when needed and appreciate him/her at the completion.
ਲੋੜ ਪੈਣ 'ਤੇ ਉਸਦੀ ਮਦਦ ਕਰੋ ਅਤੇ ਸਾਖੀ ਸੁਣਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਗੇ ਆਉਣ ਲਈ ਸ਼ਲਾਘਾ ਵੀ ਕਰੋ।
  - Then you tell the *sākhī* (ਸਾਖੀ) in Pañjābī (ਪੰਜਾਬੀ), about the donation given to a *brāhmaṇ* (ਬ੍ਰਾਹਮਣ) and the reaction of the Sikhs (ਸਿਖ) (provided in Teacher Resources).
ਫਿਰ ਤੁਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਸਾਖੀ ਸੁਣਾਓ ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਾਨ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਉੱਪਰ ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਕੀ ਅਨੁਕ੍ਰਿਆ ਸੀ।
  - This particular *sākhī* must be told by the teacher even if the students have other stories to share, because it is to be related with the theme of Tva Prasādi Savaye.
ਜੇਕਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਹੋਰ ਸਾਖੀਆਂ ਸੁਣਾਉਣ ਤਾਂ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸਾਖੀ ਜ਼ਰੂਰ ਸੁਣਾਉਣੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਾਖੀ ਤੁਹਾਡੇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਵਯੇ ਦੇ ਪ੍ਰਕਰਣ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀ ਹੈ।

Exploration (15--20 minutes)

- Have a quick review of the first six stanzas of Savaye with the help of students.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਪਹਿਲੇ ਛੇ ਬੰਦਾਂ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉ।
- Now ask the students to relate the *sākhī* you told them today with the message given in this *bāṇī*.
ਹੁਣ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਅਜ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਸਾਖੀ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਣੀ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਨਾਲ ਮਿਲਾਉਣ ਲਈ ਕਹੋ।
- They should come out with the conclusion that Gurū Sāhib condemns fake rituals and guides us to have faith only in Vāhigurū (ਵਾਹਿਗੁਰੂ).
ਇਸ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਨਿਕਲੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸਾਨੂੰ ਸਮਝਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਕਰਮ-ਕਾਂਡਾਂ ਤੋਂ ਬਚ ਕੇ ਕੇਵਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਉੱਤੇ ਭਰੋਸਾ ਰਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- After ensuring that the students have washed their hands and covered their heads, give them the *pothīs* and wooden stands.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਹਥ ਧੋਣ ਅਤੇ ਸਿਰ ਢਕਣ ਉਪਰੰਤ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰੇਹਲ ਅਤੇ ਪੋਥੀ ਦੇ ਦਿਓ।
- Tell them to open the *pothīs* to the seventh stanza of Tva Prasādi Savaye and play the audio CD from same verse.
ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਸਤਵਾਂ ਬੰਦ ਖੁਲਵਾ ਕੇ ਸੀ. ਡੀ. ਚਲਾ ਦਿਓ ਅਤੇ ਪਾਠ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਾ ਦਿਓ।
- Students follow the audio, line by line.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪਾਠ ਸੁਣਦੇ ਹਨ।
- Stop the audio tape after playing two stanzas, (ਦਾਨਵ ਦੇਵ... ਮਾਨਵ ਇੰਦ੍ਰ...).
ਦੋ ਬੰਦਾਂ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੀ. ਡੀ. ਰੋਕ ਦਿਓ (ਦਾਨਵ ਦੇਵ... ਮਾਨਵ ਇੰਦ੍ਰ...).
- Now the teacher leads the recitation, with the students following along in their *pothīs*.
ਹੁਣ ਅਧਿਆਪਕ ਉਹੀ ਦੋ ਬੰਦ ਪੜ੍ਹੇ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪਿੱਛੇ-ਪਿੱਛੇ ਬੋਲਣ।

Explanation/Extension (15-20 minutes)

- Give an overview of seventh and eighth stanzas as follows:
  - ਸਤਵੇਂ ਬੰਦ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਦੈਂਤ, ਦੇਵਤੇ, ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ, ਆਦਿ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਰ ਸਭ ਜੂਨਾਂ ਵੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਵੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਉੱਤੇ ਵਿਚਰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ ਅਤੇ ਈਰਖਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਨਾਸ ਹੋਵੇਗਾ।
  - ਅਠਵੇਂ ਬੰਦ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਡੇ-ਵਡੇ ਰਾਜੇ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਸ਼ਿਵਜੀ, ਮਹੇਸ਼, ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਅੰਤ ਨੂੰ ਜਮਾਂ ਦੇ ਵਸ ਪੈਣਗੇ। ਜੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਫਸਦੇ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਭਾਵ ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ ਸੰਸਾਰ ਉੱਤੇ ਆ ਕੇ ਦੁਖ ਭੋਗਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸਦਾ ਲਈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕੋਲ ਚਲੇ ਜਾਣਗੇ।

- Answer the students' questions if any.
- Play the audio tape once again from the beginning of Tva Prasādi Savaye and students follow along in the *pothīs*.
- If you have time left, let the students take turns to recite one stanza each from their *pothīs*.

Evaluation (On-going)

- Encourage the students to incorporate Tva Prasādi Savaye in their morning routine.
- Their homework is to write down the new/unfamiliar words from Savaye in their notebooks.

Teacher Resources

- Singh, Tarlocan, et. al, *The Sacred Writings of the Sikhs*. UNESCO collection of Representative Works. Orient Longman, New Delhi: 1960, 2000
- ਨਿਤਨੇਮ ਸਟੀਕ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ, ਸਿੰਘ ਬ੍ਰਦਰਜ਼, ਬਜ਼ਾਰ ਮਾਈ ਸੇਵਾਂ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ISBN 81-7205-028-3

Notes for the teachers

ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਲਈ ਵਖ-ਵਖ ਨਾਂਵਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ: ਜਿਵੇਂ ‘ਮਾਇਆ ਦਾ ਪਤੀ, ਲਛਮੀ ਦਾ ਸੁਆਮੀ’, ਆਦਿ। ਪਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਉਮਰ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਂਵਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਕਰਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇ।

Note: Keeping the usage of *Adhak*, issues of SikhRI standardization and Sikhī principles in mind, the excerpts have been adapted accordingly. (ਅਧਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ‘ਸਿਖ-ਰੀ’ ਦੇ ਮਿਆਰ, ਅਤੇ ਸਿਖੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖਕੇ ਲਿਖਤ ਨੂੰ ਲੋੜ ਮੁਤਾਬਕ ਬਦਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।)

ਸਾਖੀ: ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਪਰਖ ਲੈਣ ਦੀ

ਇਕ ਵਾਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਸਿਧਾਂਤਕ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਚੋਜ ਰਚਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਨਿਚਰਵਾਰ ਦੇ ਦਿਨ ਇਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਬੁਲਾਇਆ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਮਹਾਂ ਦੀ ਦਾਲ, ਸਰ੍ਹੋਂ ਦਾ ਤੇਲ ਅਤੇ ਕੁਝ ਲੋਹਾ ਦਾਨ ਕੀਤਾ। ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਿਚ ਇਕ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਨਿਚਰਵਾਰ ਦੇ ਦਿਨ ਕਿਸੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਮਹਾਂ ਦੀ ਦਾਲ, ਸਰ੍ਹੋਂ ਦਾ ਤੇਲ ਅਤੇ ਲੋਹਾ, ਆਦਿ ਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਵੇਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਗ੍ਰਹਿ ਟਲ ਜਾਏਗਾ ਭਾਵ ਕੋਈ ਮੁਸੀਬਤ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗੀ। ਅਜਿਹਾ ਦਾਨ ਵਗੈਰਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕੋਈ ਕਿਰਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।

ਪਰ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਸੇ ਵਿਹਲੇ ਮਨੁਖ ਨੂੰ ਦਾਨ, ਆਦਿ ਨਾ ਦੇ ਕੇ, ਸਗੋਂ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਕਰਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਵੀ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਵਸਤੂ (ਜਾਂ ਜਿਸ ਕਿਸਮ) ਦੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਲੋੜ ਹੋਵੇ, ਉਸੇ ਮੁਤਾਬਕ ਹੀ ਮਦਦ ਕਰਨੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਹਿਮ-ਭਰਮ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੁਝ ਖਾਸ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹੀ ਦੇਣੀਆਂ। ਸੋ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਕਰਮ-ਕਾਂਡਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦੀ ਸਖਤ ਹਦਾਇਤ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਉਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚੋਂ ਜਾਣ ਲਗਿਆ ਤਾਂ ਅਗੋਂ ਕੁਝ ਸਿਖ ਮਿਲ ਪਏ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਉਹ ਕੀ ਲਿਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਬੁਲਾਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕੁਝ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੁਆਰਾ ਦਾਨ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਵਿਖਾਈਆਂ ਤਾਂ ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਸਭ ਕੁਝ ਉਸ ਤੋਂ ਲੈ ਲਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ-ਘਰ ਦੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਵਿਹਲਿਆਂ ਲਈ ਨਹੀਂ। ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕਹਿੰਦਾ ਰਿਹਾ ਕਿ ਦਾਨ ਵਿਚ ਮਿਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸਿਰਫ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਮਾਫਕ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਸਿਖਾਂ ਦਾ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਰਤ ਕੇ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਵੇਗਾ। (ਕਿਉਂਕਿ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਇਹੀ ਡਰਾਵਾ ਦੇ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਦਾਨ ਲੈ ਕੇ ਵਿਹਲੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ) ਪਰ ਸਿਖ ਅਜਿਹੇ ਭਰਮਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ।

ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਇਸ ਸਾਰੀ ਘਟਨਾ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਤੋਂ ਲਈ ਦਾਲ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਬਣਾ ਲਉ ਅਤੇ ਤੇਲ ਵਿਚ ਪਕੌੜੇ ਤਲ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਛਕਾਉ ਅਤੇ ਲੋਹੇ ਤੋਂ ਕੜੇ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਪਾ ਦਿਓ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿਖ ਇਸ ਪਰਖ ਵਿਚ ਖਰੇ ਉਤਰੇ (ਪਾਸ ਹੋਣਾ) ਹਨ। ਹੁਣ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਕਾ ਯਕੀਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਿਖ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰੀਰਕ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਵੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਤੇ ਪਕੇ ਰਹਿਣਗੇ ਅਤੇ ਖੋਖਲੇ ਵਹਿਮਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਫਸਣਗੇ। ਆਉ ਅਸੀਂ ਪੜਚੋਲ ਕਰੀਏ ਕਿ ਕੀ ਅਸੀਂ ਅਜ ਖੋਖਲੇ ਵਹਿਮਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਫਸ ਗਏ।

Meanings of select words (ਚੋਣਵੇਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ)

Word	Transcription	Literal Meaning	English Meaning
ਦਾਨਵ	dānav	ਦੈਤ	Monster
ਫਨਿੰਦ	phanind	ਸੱਪਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ/ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ	Cobra/king of snakes
ਭੂਤ	bhūt	ਪਿਛਲਾ ਸਮਾਂ	Past
ਭਵਿੱਖ	bhavikkh	ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਸਮਾਂ	Future
ਭਵਾਨ	bhavān	ਹੁਣ ਦਾ ਸਮਾਂ	Present
ਅਵਿਲੋਕ	avilok	ਵੇਖ ਕੇ	Looking at
ਮਾਨਵ	mānav	ਮਨੁੱਖ	Human beings
ਸ੍ਰੀਪਤਿ	srīpati	ਵਾਹਿਗੁਰੂ	Vāhgurū
ਬ੍ਰਹਮ	braham	ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਉਤਪਤੀ ਦਾ ਹਿੰਦੂ ਦੇਵਤਾ (ਬ੍ਰਹਮਾ)	Hindū god of creation
ਮਹੇਸ਼ੁਰ	mahesur	ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਲਈ ਹਿੰਦੂ ਦੇਵਤਾ (ਸ਼ਿਵ)	Hindū god for destruction of creation
ਬਿਸਨ	bisan	ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ ਹਿੰਦੂ ਦੇਵਤਾ (ਵਿਸ਼ਨੂੰ)	Hindū god for preservation and sustenance of the creation
ਸਚੀਪਤਿ	sacīpati	ਹਿੰਦੂ ਦੇਵਤਾ, ਇੰਦ੍ਰ	Hindū god, Indra

Grade: 6

Course: Boli (ਬੋਲੀ)

Lesson Number: 14

Unit: Tva Prasādi Savaye (ਤ੍ਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਵਯੇ)

Title: Tva Prasādi Savaye V

Standards

Standard 8:

- Students recite Tva Prasādi Savaye.

Objectives

1. Students recite the stanzas 9 and 10 of Tva Prasādi Savaye with correct pronunciation and intonation while understanding the central idea of the *bāṇī*.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨਿਤਨੇਮ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤ੍ਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਵਯੇ ਦੇ ਨੌਵੇਂ ਅਤੇ ਦਸਵੇਂ ਬੰਦਾਂ ਦਾ ਸੁਧ ਪਾਠ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਸਮਝਣਗੇ।

Prerequisites

- Lessons 2, 3, 8 and 13 on Tva Prasādi Savaye.
- Some understanding of the message given in Tva Prasādi Savaye.

Materials

- Audio version of Tva Prasādi Savaye
- Audio player
- Nitnem (ਨਿਤਨੇਮ) *pothīs* (ਪੋਥੀ) printed by Sikh Missionary College, Ludhiāṇā (ਲੁਧਿਆਣਾ) (this *pothī* has accurate breaks for better and easy understanding)
- Notebooks
- Pen/pencils
- Wooden stand/holder for *pothīs* (*Rehal* - ਰੋਹਲ)
- Chart
- Markers

Advanced Preparation

- The teacher should be familiar with the recitation and have a clear understanding of the message given in Tva Prasādi Savaye.

Engagement (15-20 minutes)

- Ask the students if they have incorporated Tva Prasādi Savaye to their morning routine.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛੋ ਕਿ ਕੀ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਤ੍ਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਵਯੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਿਤਨੇਮ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ।
- Appreciate those who did and talk to others about the problems they are facing while trying to do so.
ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕਰੋ ਅਤੇ ਬਾਕੀਆਂ ਨੂੰ ਆਈਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛੋ।
- Also check with them if they have written down the unfamiliar words in their notebooks.
ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਦੇਖੋ ਕਿ ਕੀ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਅੱਖਰ ਲਿਖੇ ਹਨ।
- Tell the students that they are going to recite and understand the last two stanzas of Tva Prasādi Savaye.
ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦਸੋ ਕਿ ਅਜ ਅਸੀਂ ਅਖੀਰਲੇ ਦੋ ਦੋਹਰੇ/ਬੰਦਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਂਗੇ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਭਾਵ ਸਮਝਾਂਗੇ।

- Explain to them that Gurū Sāhib concludes by telling us that loving Vāhigurū's (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) creations selflessly is the one and only way of attaining/reaching Vāhigurū as follows:
  - o ਨੌਵੇਂ ਬੰਦ ਵਿਚ ਫਿਰ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕਰਮ-ਕਾਂਡਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਦਿਆਂ ਸਮਾਧੀ ਲਾਉਣ, ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਜਾਣ, ਆਦਿ ਨੂੰ ਬੇਕਾਰ ਦਸਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਵੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰੇਮ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
  - o ਦਸਵੇਂ ਤੇ ਆਖਰੀ ਬੰਦ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਪੱਥਰਾਂ ਨੂੰ ਪੂਜਣ, ਦਿਸ਼ਾਂ, ਆਦਿ ਦਾ ਭਰਮ ਕਰਨ, ਮਰੇ ਹੋਏ ਵਡੇਰਿਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ (ਸ਼ਰਾਧ ਆਦਿ) ਵਰਗੇ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਝੂਠ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਕੰਮਾਂ ਨਾਲ ਕਦੇ ਵੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬਾਰੇ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ।
- Remind the students to wash their hands and cover their heads.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਹਥ ਧੋਣਾ ਅਤੇ ਸਿਰ ਢਕਣਾ ਚੇਤੇ ਕਰਾਉ।

Exploration (25-30 minutes)

- Give them *pothīs* and wooden stands.
ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੋਥੀਆਂ ਅਤੇ ਰੇਹਲ ਦੇ ਦਿਓ।
- Play the audio CD from the ninth stanza and continue till the end of the Tva Prasādi Savaye.
ਨੌਵੇਂ ਬੰਦ ਤੋਂ ਸੀ. ਡੀ. ਦਾ ਪਾਠ ਤ੍ਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਵਯੇ ਦੇ ਅਖੀਰ ਤਕ ਚਲਣ ਦਿਓ।
- Students follow along in the *pothīs* line by line while listening to the audio CD.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਸੀ. ਡੀ. ਤੋਂ ਪਾਠ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣਦੇ ਹਨ।
- Stop the audio player and read the whole *bāṇī* from *pothīs*.
ਪਾਠ ਮੁਕਣ 'ਤੇ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਪੂਰਾ ਪਾਠ ਦੁਬਾਰਾ ਕਰੋ।
- The teacher leads in reading and the students repeat after him/her (ਸ਼੍ਰਾਵਗ... to ਭੇਦ ਨਾ ਪਾਇਓ).
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਪਿੱਛੇ-ਪਿੱਛੇ ਪਾਠ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ।
- Pay special attention to pronunciation and correct the students when needed by taking reference from the audio tape.
ਸੀ. ਡੀ. ਦੇ ਪਾਠ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖਕੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਉਚਾਰਣ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦੇਵੋ ਅਤੇ ਲੋੜ ਮੁਤਾਬਕ ਸੋਧੋ।
- All the students read at least one stanza and others repeat after him/her in this class.
ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਹਰ ਇਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਇਕ-ਇਕ ਬੰਦ ਪੜ੍ਹੇ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਉਸਦੇ ਪਿੱਛੇ ਬੋਲਣ।
- Give students five minutes to write the unfamiliar words in their notebooks. In the meantime you write the meanings of those words on the board as they read those words aloud to you.
ਉੱਚੀ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਅੱਖੇ ਅਖਰ ਆਪਣੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਵਿਚ ਲਿਖਣ ਲਈ ਕਹੋ ਅਤੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਬੋਰਡ ਉੱਪਰ ਲਿਖ ਦਿਓ।

Explanation/Extension (5-10 minutes)

- Answer the students' questions, if any, about Tva Prasādi Savaye.
- All of them should be able to recite this *bāṇī* from *pothīs* by now.
- If you have time left, recite complete Tva Prasādi Savaye once again together as a class.

Evaluation (On-going)

- Strongly encourage the students to incorporate this *bāṇī* into their morning routine as now they have completely recited it in class and should have less problems with pronunciation.
- Preparation to recite Tva Prasādi Savaye in the next class and memorizing the meanings of unfamiliar/difficult words of their list is their homework.

Teacher Resources

- Singh, Tarlocan, et. al, *The Sacred Writings of the Sikhs*. UNESCO collection of Representative Works. Orient Longman, New Delhi: 1960, 2000.
- ਨਿਤਨੇਮ ਸਟੀਕ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ, ਸਿੰਘ ਬ੍ਰਦਰਜ਼, ਬਜ਼ਾਰ ਮਾਈ ਸੇਵਾਂ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ISBN 81-7205-028-3

Notes for the teachers

ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਲਈ ਵਖ-ਵਖ ਨਾਂਵਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ: ਜਿਵੇਂ ‘ਮਾਇਆ ਦਾ ਪਤੀ, ਲਛਮੀ ਦਾ ਸੁਆਮੀ’, ਆਦਿ। ਪਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਉਮਰ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਂਵਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਕਰਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇ।

Meanings of select words (ਚੋਣਵੇਂ ਅਖਰਾਂ ਦੇ ਅਰਥ)

Word	Transcriptions	Literal Meaning	English Meaning
ਲੋਚਨ	locan	ਅਖਾਂ	Eyes
ਬਕ	bak	ਬਗਲੇ	Stork
ਬੈਸ	bais	ਉਮਰ	Age
ਪਾਹਨ	pāhan	ਪੱਥਰ	Rocks
ਅਵਾਚੀ ਦਿਸਾ	avācī disā	ਦੱਖਣ	South
ਪਿਛਾਹ	pichāh	ਪਛਮ	West
ਬੁਤਾਨ	butān	ਬੁਤ	Statue
ਮ੍ਰਿਤਾਨ	mritān	ਮਰੇ ਹੋਏ	Dead
ਕੂਰ ਕ੍ਰਿਆ	kūr kriā	ਝੂਠੇ ਕੰਮ	False deeds
ਉਰਜ਼ਿਓ	urajhio	ਰੁਝਿਆ	Occupied

Grade: 6

Course: Boli (ਬੋਲੀ)

Lesson Number: 15

Unit: Essay Writing

Title: Essay Writing I

Standards

Standard 2:

- Students comprehend grade-appropriate reading passages and summarize the materials.
  - Students analyze text that uses the compare-and-contrast organizational pattern.
  - Students clarify an understanding of texts by creating outlines, logical notes, summaries, or reports.
  - Students analyze the effect of the qualities of the character (e.g., courage or cowardice, ambition or laziness) on the plot and the resolution of the conflict.
  - Students understand, explain, and describe the function and effect of figurative and metaphorical use of words in context.

Standard 3:

- Students demonstrate utilization of outside source materials.
  - Students are introduced to the writings of Bhāi Nand Lāl (ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ), Gurū Gobind Singh Sāhib's (ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ) Zafarnāmah (ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ), portions of Srī Kalgīdhar Chamatkār (ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਚਮਤਕਾਰ).
  - Students also use Secondary Source Books, Internet searches, for additional information.

Standard 4:

- Students write clear and coherent sentences and paragraphs that develop a central idea around a research topic related to the life of Gurū Gobind Singh Sāhib.
  - Students can create multi-paragraph compositions, including a developed topic sentence, with simple supporting facts and details. Paragraphs should include transitional expressions that link one paragraph to another in a clean line of thought. Summary should be found in the conclusion.
  - Students describe the setting, characters, objects, and events using adjectives and appropriate vocabulary.

Standard 6:

- Students demonstrate intermediate keyboard skills using a Gurmukhī (ਗੁਰਮੁਖੀ) font.
  - Students can demonstrate reasonable competence in writing using Gurmukhī.

Objectives

1. Students select a topic out of the given picture prompts.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਸਰੋਤ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਦੇ ਹਨ।
2. Students prepare a rough draft of the essay.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਵਿਸ਼ੇ ਉੱਤੇ ਲੇਖ ਦਾ ਖਰੜਾ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

Prerequisites

- This is lesson one of a two-part series of lessons on essay writing.
- Students have already worked on their essay writing skills for their grade five project.

Materials

- Writing board
- Writing material

- Notebooks
- Lined paper
- Graphic organizer (provided in Teacher Resources)
- Prompt pictures (provided in Teacher Resources)
- Pens/pencils/erasers
- Markers
- Dictionaries
- Mahān Kosh (ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼)

Advanced Preparation

- Teacher should have the prompt pictures hung at a visible place in the class.
- Teacher can prepare a list of clue words relating to the prompt pictures.
- Have the graphic organizer drawn on a big and visible chart paper and hang it besides the prompt pictures.

Engagement (10-15 minutes)

- Greet the students and let them settle down.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਆਖੋ ਅਤੇ ਬੈਠਣ ਦਿਓ।
- Ask the students to come forward and share some special incident/experience with the rest of the class. They can pick anything that is special, inspiring or unique for them.
ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਗੇ ਆ ਕੇ ਅਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਕੋਈ ਖਾਸ ਵਾਕਿਆ ਜਾਂ ਤਜਰਬਾ ਹੋਰਨਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹੋ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਬੋਲ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜਾ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਕ ਅਤੇ ਖਾਸ ਹੋਵੇ।
- Appreciate the child who volunteers to do so; if no one is ready to speak, you may tell them your experience of visiting a *Gurduārā* (ਗੁਰਦੁਆਰਾ) or of doing *sevā* (ਸੇਵਾ) or any topic you decide for yourself. Pick a topic that you feel most students may have some experience with.
ਜਿਹੜੇ ਅਗੇ ਆਉਣ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿਓ। ਜੇ ਕੋਈ ਅਗੇ ਨਾ ਆਵੇ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਤਜਰਬੇ ਦਸੋ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾਣ ਦਾ ਜਾਂ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਵਿਸ਼ਾ ਚੁਣ ਕੇ ਆਪਣਾ ਅਨੁਭਵ ਦਸ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਵਿਸ਼ਾ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਚੁਣੋ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਤਜਰਬਾ ਹੋਵੇ।
- Encourage students to add on to your story to stimulate their thinking as most of them must have similar experiences.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੁਝਾ, ਸੋਚ, ਆਦਿ ਪਰਗਟ ਕਰਨ ਦਿਓ। ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤਿਆਂ ਕੋਲ ਕੁਝ ਕਹਿਣ ਲਈ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੋਚਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲੇਗਾ।
- The goal here is to add as many details to your story as they can.
ਇਸ ਦਾ ਮਕਸਦ ਤੁਹਾਡੀ ਗਲ ਬਾਤ ਵਿਚ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਵੇਰਵਾ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਹੈ।

Exploration (35-40 minutes)

- Tell the students that they are going to write a short essay (2-3 paragraphs) based on a picture.
ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦਸੋ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਚੁਣੀ ਹੋਈ ਇਕ ਤਸਵੀਰ ਦੇ ਅਧਾਰ ਉੱਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਇਕ ਛੋਟਾ ਲੇਖ ਲਿਖਣਗੇ।
- Pointing to the prompt pictures you have hung up, ask the students to look carefully and chose one picture which may interest them the most.
ਤਸਵੀਰਾਂ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ, ਜਿਹੜੀ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦਿਲਚਸਪੀ ਪੈਦਾ ਕਰੇ, ਚੁਣਨ ਲਈ ਕਹੋ।
- Hand out the graphic organizers to them.
ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਾਫਿਕ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ਰ ਦੇ ਦਿਓ।

- Once they chose a target picture give them 5-10 minutes to brainstorm and fill the graphic organizer.
ਤਸਵੀਰ ਚੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਉਂਤ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਗ੍ਰਾਫਿਕ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ਰ ਭਰਨ ਲਈ ੫-੧੦ ਮਿੰਟਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿਓ।
- Explain to the students that they can think of what happened before this picture was taken, what is taking place in the picture, and also what would happen after this picture.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸੋਚਣ ਦਿਓ ਕਿ ਤਸਵੀਰ ਖਿੱਚਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀ ਹੋਇਆ, ਤਸਵੀਰ ਖਿੱਚਣ ਵੇਲੇ ਕੀ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ।
- These three steps will help them get their essay planned.
ਇਹਨਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲੇਖ ਦੀ ਵਿਉਂਤ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਮਿਲੇਗੀ।
- They need to think of appropriate titles for their respective essays.
ਲੇਖ ਲਈ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਢੁਕਵਾਂ ਸਿਰਲੇਖ ਵੀ ਚੁਣਨ।
- The teacher also helps them by picking up one picture her/himself and filling the slots for the “beginning,” “middle,” “ending,” and “title” in the graphic organizer drawn on the chart.
ਮਦਦ ਲਈ ਨਮੂਨੇ ਵਜੋਂ ਅਧਿਆਪਕ ਇੱਕ ਤਸਵੀਰ ਚੁਣ ਕੇ, ਤਸਵੀਰ ਵਿੱਚ ਖਿੱਚਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਢੁਕਵਾਂ ਸਿਰਲੇਖ ਮਾਨ-ਚਿੱਤਰ ਤੇ ਬਣੇ ਗ੍ਰਾਫਿਕ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਭਰ ਦੇਵੇ।
- Make sure to choose a picture which is not chosen by any student.
ਧਿਆਨ ਰਹੇ, ਤੁਹਾਡੀ ਚੁਣੀ ਹੋਈ ਤਸਵੀਰ ਕਿਸੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੇ ਨਾ ਚੁਣੀ ਹੋਵੇ।
- You can choose to do an example as a group.
ਤੁਸੀਂ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ, ਇੱਕ ਟੋਲੀ ਬਣਕੇ ਨਮੂਨੇ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।
- Some questions to address are:
ਵਿਚਾਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਸੁਆਲ:
  - Who or what do you see in the picture?
ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤਸਵੀਰ ਵਿੱਚ ਕਿਸ ਨੂੰ ਜਾਂ ਕੀ ਵੇਖ ਰਹੇ ਹੋ?
  - What is going on in the picture?
ਇਸ ਤਸਵੀਰ ਵਿੱਚ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ?
  - What happened before the picture?
ਇਹ ਤਸਵੀਰ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀ ਹੋਇਆ?
  - What will happen after the picture?
ਇਸ ਤਸਵੀਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ?
  - Have you ever been in a similar situation? When? Where? How?
ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਕਦੇ ਅਜਿਹੇ ਹਲਾਤ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ? ਕਦੋਂ, ਕਿੱਥੇ, ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ?
  - How was the experience for you?
ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਅਨੁਭਵ ਸੀ?
- As students begin their organizers you should walk around to help students with their choice of picture and help if they have any questions.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ਰ ਤੇ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਚੱਕਰ ਲਾ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦੂਰ ਕਰੇ।
- Once all the students are done with the graphic organizer, tell them to start writing the draft of the essay.
ਜਦੋਂ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ਰ ਤੇ ਕੰਮ ਮੁਕ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖਰੜਾ ਲਿਖਣ ਲਈ ਕਹੋ।
- In the meantime, the teacher writes the clue words on the board for all the pictures that have been hung in the classroom (provided in Teacher Resources).
ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਟੰਗੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਨਾਲ ਢੁਕਵੇਂ, ਇਸ਼ਾਰੇ ਵਜੋਂ ਅਖਰ ਲਿਖ ਦਿਓ।
- The teacher answers students' questions regarding vocabulary and guides them in using a dictionary and/or Mahān Kosh.

- ਅਧਿਆਪਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਸੁਆਲਾਂ ਦੇ ਜੁਆਬ ਦੇਵੇ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਸੰਬੰਧੀ ਔਕੜਾਂ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਬਦਕੋਸ਼ ਜਾਂ/ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਦੀ ਮਦਦ ਲੈਣਾ ਸਿਖਾਵੇ।
- The teacher helps in the development of the essay by asking questions like:
ਲੇਖ ਸਿਰਜਣ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕਰਨ ਕਈ ਅਧਿਆਪਕ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸੁਆਲ ਪੁੱਛੇ:
    - What is unusual about this picture? (Picture 1)
ਇਸ ਤਸਵੀਰ ਵਿਚ ਕੀ ਖਾਸ (ਵਿਲੱਖਣ) ਹੈ? (ਤਸਵੀਰ ੧)
    - What are the other Sikh musical instruments? (Picture 2)
ਦੂਜੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗੀਤਕ ਸਾਜ਼ ਕਿਹੜੇ ਹਨ? (ਤਸਵੀਰ ੨)
    - Do you notice some incorrect practices in the picture? (Picture 3)
ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਸਵੀਰ ਵਿਚ ਕੁਝ ਗਲਤ ਹੁੰਦਾ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ? (ਤਸਵੀਰ ੩)
    - Is there something different from the daily cooking in our homes? (Picture 4)
ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਸਵੀਰ ਵਿਚ ਲੰਗਰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਧੀ ਘਰ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲੋਂ ਕੁਝ ਵੱਖਰੀ ਲਗ ਰਹੀ ਹੈ? (ਤਸਵੀਰ ੪)
    - Which Sikh principle is being delivered by the two Nishān Sāhibs (ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ)? (Picture 5)
ਦੋ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਕਿਹੜਾ ਸਿਧਾਂਤ ਦਿੱਤਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ? (ਤਸਵੀਰ ੫)
  - ਉੱਪਰ ਲਿਖੇ ਸੁਆਲਾਂ ਦੇ ਜੁਆਬ ਜੋ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨਾ ਦੇ ਸਕਣ ਤਾਂ ਅਧਿਆਪਕ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦਸੇ ਕਿ:
    - ਇਸ ਤਸਵੀਰ ਵਿਚ ਇਕ ਬਜ਼ੁਰਗ ਪਹੀਆ-ਕੁਰਸੀ (ਵੀਲੂ-ਚੇਅਰ) ਉੱਪਰ ਬੈਠ ਕੇ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਵਿਚ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ।
    - ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਸਾਜ਼ ਰਬਾਬ, ਸਾਰੰਦਾ, ਤਾਊਸ, ਦਿਲਰੁਬਾ, ਪਖਾਵਜ਼, ਜੋੜੀ, ਆਦਿ ਹਨ।
    - ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਾਲਕੀ ਨੂੰ ਰੀਸੋ-ਰੀਸ ਛੋਹਣਾ ਇਕ ਗਲਤ ਪ੍ਰਥਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਧਕੇ-ਮੁਕੀ ਕਰਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਨਿਰਾਦਰੀ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।
    - ਤਸਵੀਰ ਵਿਚ ਸਿੰਘ ਪਰਸ਼ਾਦੇ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਗਿਣਤੀ ਵੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ।
    - ਦੋ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਸਾਨੂੰ ਮੀਰੀ-ਪੀਰੀ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਦਿੱਤਾ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ।
  - When they finish writing, students exchange their drafts for peer editing.
ਲਿਖਤ ਪੂਰੀ ਹੋਣ 'ਤੇ ਸੁਧਾਈ ਲਈ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਖਰੜੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਵਟਾ ਲੈਣ।
  - The teacher explains to the students that they are not supposed to make judgments about the subject-matter; they can only make suggestions about the spellings, things they think may be left out, and placement of the words in a positive and constructive manner.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦਸੇ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦੂਜੇ ਦੀ ਲਿਖਤ 'ਤੇ ਕੋਈ ਨਿਰਣਾ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ, ਬਲਕਿ ਸੁਝਾ ਦੇਣੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜ ਅਤੇ ਅਖਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬਾਰੇ ਸਿਰਜਨਾਤਮਕ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਨੀ ਹੈ।
  - Have students return their drafts to you.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਤੋਂ ਖਰੜੇ ਲੈ ਲਵੋ।
  - They will rewrite these edited essays, along with any corrections you may have, in the next class.
ਅਗਲੀ ਕਲਾਸ ਵਿਚ ਸੋਧ ਅਤੇ ਸੁਝਾਅ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਕੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੁਬਾਰਾ ਇਹ ਲੇਖ ਲਿਖਣਗੇ।

Explanation/Extension (5-10 minutes)

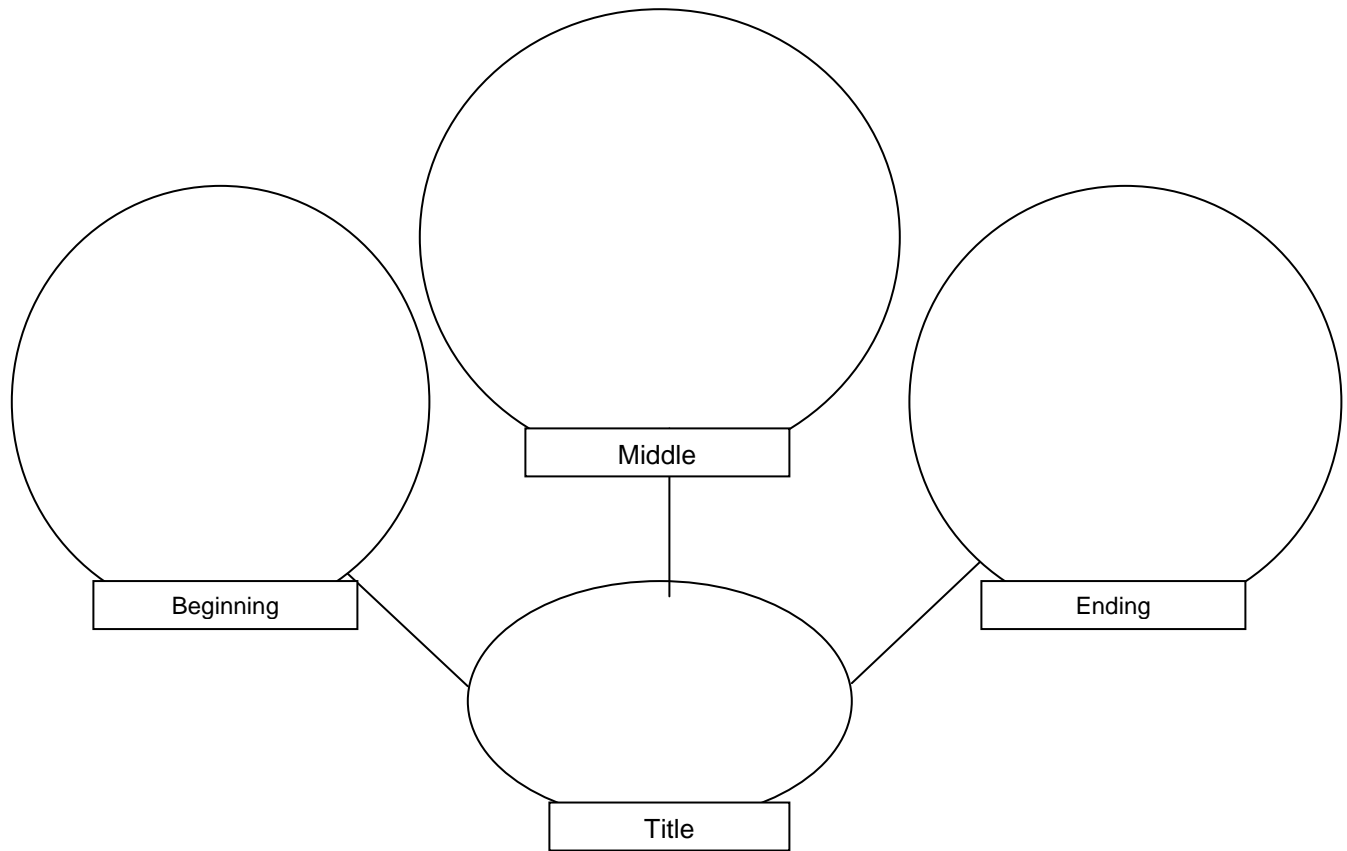
- Remind the students that they are writing a research paper as a part of their project this year, and appreciate their efforts at writing.
- Students are free to collect more information for their essay drafts at home.
- Talk to them about the obstacles they encountered while writing. (These may include, but are not limited to Pañjābī (ਪੰਜਾਬੀ) vocabulary, verb tenses and spelling.)

Evaluation (On-going)

- Students write their final draft of the essay in the next class.
- Teacher should provide constructive remarks on the drafts so that students can effectively complete their essays in the next class.

Teacher Resources**Graphic Organizer**

Plan your writing in the graphic organizer below to write an essay about what might be happening in the picture.

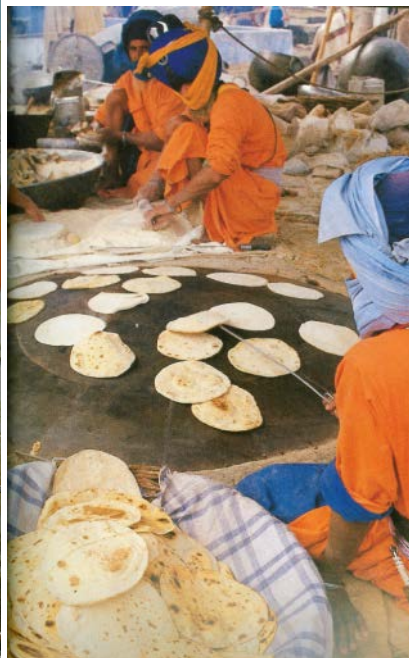
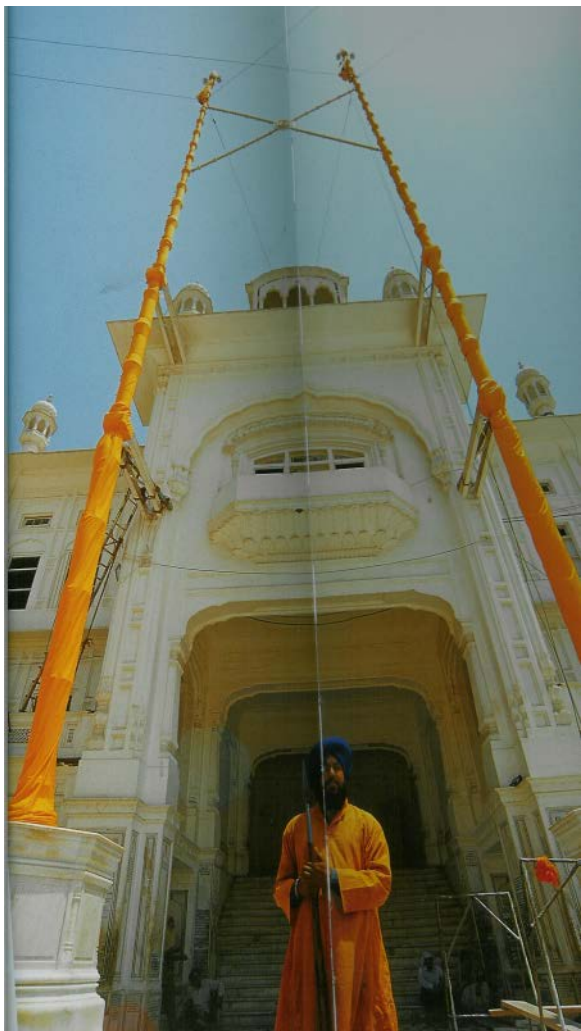
Pictures courtesy of the following sources:

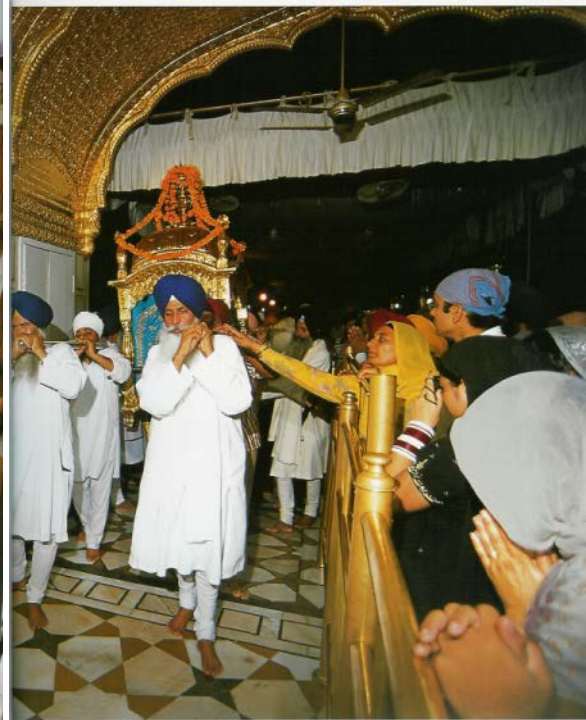
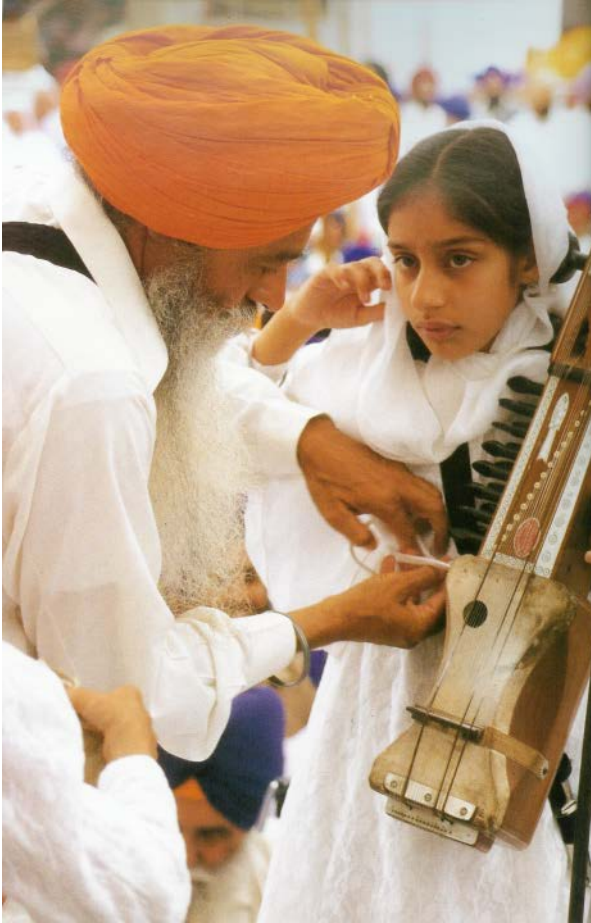
- The Sikh Faith, Philosophy & Folk by *Gurbachan Singh and Sandeep Shankar*
- The Golden Temple: A Gift to Humanity by *S. Paul, Dhiraj Paul, Vijay N. Shankar & Ranvir Bhatnagar*

The teacher can choose to add more pictures from the above mentioned books.

Prompt Pictures

The Guru Granth Sahib's daily procession enters the Temple.

Grade: 6

Course: Boli (ਬੋਲੀ)

Lesson Number: 16

Unit: Essay Writing

Title: Essay Writing II

Standards

Standard 2:

- Students comprehend grade-appropriate reading passages and summarize the materials.
  - Students analyze text that uses the compare-and-contrast organizational pattern.
  - Students clarify an understanding of texts by creating outlines, logical notes, summaries, or reports.
  - Students analyze the effect of the qualities of the character (e.g., courage or cowardice, ambition or laziness) on the plot and the resolution of the conflict.
  - Students understand, explain, and describe the function and effect of figurative and metaphorical use of words in context.

Standard 3:

- Students demonstrate utilization of outside source materials.
  - Students are introduced to the writings of Bhāi Nand Lāl (ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ), Gurū Gobind Singh Sāhib's (ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ) Zafarnāmah (ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ), portions of Srī Kalgīdhar Chamatkār (ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਚਮਤਕਾਰ).
  - Students also use Secondary Source Books, Internet searches, for additional information.

Standard 4:

- Students write clear and coherent sentences and paragraphs that develop a central idea around a research topic related to the life of Gurū Gobind Singh Sāhib.
  - Students can create multi-paragraph compositions, including a developed topic sentence, with simple supporting facts and details. Paragraphs should include transitional expressions that link one paragraph to another in a clean line of thought. Summary should be found in the conclusion.
  - Students describe the setting, characters, objects, and events using adjectives and appropriate vocabulary.

Standard 6:

- Students demonstrate intermediate keyboarding skills using a Gurmukhī (ਗੁਰਮੁਖੀ) font.
  - Students can demonstrate reasonable competence in writing using Gurmukhī.

Objectives

1. Students prepare a rough draft of the essay out of the selected topics during the last session.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪਿਛਲੇ ਪਾਠ ਦੌਰਾਨ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਉੱਤੇ ਲੇਖ ਦਾ ਖਰੜਾ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।
2. Drafts should be edited and proof-read during this class.
ਇਸ ਪਾਠ ਦੌਰਾਨ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਖਰੜੇ ਦੀ ਸੋਧ ਕਰਕੇ ਲੇਖ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

Prerequisites

- Lesson 15 on Essay Writing I.

Materials

- Dry Erase board
- Writing material
- Notebooks

- Lined paper
- Pens/pencils/erasers
- Markers
- Dictionaries
- Mahān Kosh (ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼)

Advanced Preparation

- List of the possible titles for the essays can be prepared to assist students in their choice (see Teacher Resources).

Engagement (15-20 minutes)

- The teacher gives back the corrected essay drafts from last class to the students.
ਪਿਛਲੀ ਬੈਠਕ ਦੌਰਾਨ ਬਣਾਏ ਲੇਖਾਂ ਦਾ ਸੋਧਿਆ ਰੂਪ ਅਧਿਆਪਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਮੋੜ ਦੇਵੇ।
- The students should be asked if they found additional material at home for their essay drafts.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛੋ ਜੇਕਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਘਰੋਂ ਲੇਖ ਦੇ ਖਰੜੇ ਲਈ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸਮਗਰੀ ਮਿਲੀ ਹੋਵੇ।
- Give them about five minutes to make required changes/additions to the drafts.
ਖਰੜੇ ਵਿਚ ਲੋੜੀਂਦੇ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪੰਜ ਮਿੰਟਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿਓ।
- In groups of two let them read aloud in turns any part they may have added at home.
ਦੋ-ਦੋ ਦੇ ਟੋਲਿਆਂ ਵਿਚ ਬਿਠਾ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਘਰੋਂ ਕੀਤੀਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ, ਵਾਰੀ ਸਿਰ ਉਚੀ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਕਹੋ।
- The teacher also moves around the class and checks their vocabulary or verb tenses for any mistakes.
ਕਲਾਸ ਵਿਚ ਘੁੰਮਦੇ ਹੋਏ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਜਾਂ ਕਿਰਿਆ ਸੰਬੰਧੀ ਗਲਤੀਆਂ ਸੋਧੋ।
- Give them 5-10 minutes to brainstorm a title for their essays if they do not already have one.
ਜੇਕਰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਹੁਣ ਤਕ ਆਪਣੇ ਲੇਖ ਲਈ ਕੋਈ ਸਿਰਲੇਖ ਨਾ ਚੁਣਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ 5-10 ਮਿੰਟਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿਓ।
- When most of them have decided on a title, tell them to get ready for the final writing.
ਜਦੋਂ ਬਹੁਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਿਰਲੇਖ ਲੱਭ ਲੈਣ ਤਾਂ ਅੰਤਮ ਲਿਖਤ ਲਿਖਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਲਈ ਕਹੋ।

Exploration (35 minutes)

- A title from the given list can be suggested according to the picture prompt that had been used by a particular student, or the teacher may choose to give helpful clues.
ਚੁਣੀ ਹੋਈ ਤਸਵੀਰ ਮੁਤਾਬਕ, ਅਧਿਆਪਕ ਸੂਚੀ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਨਾਂ ਸੁਝਾਏ ਜਾਂ ਉਸ ਬਾਬਤ ਸਹਾਇਕ ਇਸ਼ਾਰਾ ਦੇਵੇ।
- Students then rewrite their final draft in neat handwriting.
ਫਿਰ ਉਹ ਅੰਤਮ ਲਿਖਤ (ਖਰੜਾ) ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਸੁਥਰੀ ਲਿਖਾਈ ਰਾਹੀਂ ਪੁਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- Some computers should be kept ready (as per the convenience of the school) to be used by the students for practicing their Gurmukhī typing.
ਕੁਝ ਕੰਪਿਊਟਰ (ਵਿਦਿਆਲੇ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਮੁਤਾਬਕ) ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਟਾਈਪਿੰਗ ਅਭਿਆਸ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।
- The teacher can decide to allot turns to some of the students to type their final piece of essay writing, while others will write it in neat and legible writing.
ਲੇਖ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਰੂਪ ਲਿਖਣ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਫੈਸਲਾ ਕਰੋ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਟਾਈਪ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਕਿਹੜਾ ਹਥ ਨਾਲ ਸਾਫ਼ ਸੁਥਰੀ ਅਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਲਿਖਾਈ ਵਿਚ ਲਿਖੇਗਾ।
- While writing, the students may use a dictionary (Mahān Kosh) or ask for help from the teacher regarding their Pañjābī (ਪੰਜਾਬੀ) vocabulary.
ਪੰਜਾਬੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਲਿਖਣ ਲਈ ਵਿਦਿਆਰਥੀ, ਕੋਸ਼ ਜਾਂ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਮਦਦ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਨ।
- Once all the students finish writing, they hand in their paper to the teacher for final grading.

ਲਿਖਤ ਪੂਰੀ ਹੋਣ 'ਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਉਸਨੂੰ ਪਰਖ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕ ਕੋਲ ਜਮਾਂ ਕਰ ਦੇਣ।

Explanation/Extension (5-10 minutes)

- Talk to the students about:
  - How they felt about expressing themselves?
  - How it was to explain a picture in words?
  - Would they like to write about some of their favorite pictures?
- Remind the students to bring their research work on the selected topics for the research paper to the next class.

Evaluation (On-going)

- Teacher collects all the essays to correct and assess them.
- Essays should be corrected and assessed based on following criteria:
  - Are the students able to write at least one paragraph about the beginning of the essay?
ਕੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਲੇਖ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਨ ਲਈ ਘਟੋ-ਘਟ ਇਕ ਬੰਦ (ਪੈਰਾ) ਲਿਖਿਆ ਹੈ?
  - Do they use proper transitioning words to link their thoughts?
ਕੀ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਸ਼ਬਦ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫਿਰ, ਉਸ ਪਿੱਛੋਂ, ਬਾਅਦ ਵਿਚ, ਅਗੇ ਜਾ ਕੇ, ਅੰਤ ਵਿਚ, ਆਦਿ ਵਰਤੇ ਹਨ।
  - Does the ending include some kind of conclusion?
ਕੀ ਲੇਖ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਿਚੋੜ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ?
  - Did they use an appropriate title?
ਕੀ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਲੇਖ ਲਈ ਢੁਕਵਾਂ ਸਿਰਲੇਖ ਚੁਣਿਆ ਹੈ?

Teacher Resources

- List of titles given below is based on the prompt pictures given in lesson 15 on Essay Writing.
  - ਬਾਬਾ ਜੀ/ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ - ਘਰ ਸਭਨਾਂ ਦਾ/ ਅਰਦਾਸ/ ਨਿਆਸਰਿਆਂ ਦਾ ਆਸਰਾ/ ਸ਼ੁਕਰਾਨਾ
  - ਸਾਰੰਗੀ-ਵਾਦਕ/ ਸਾਡੇ ਸਾਜ਼/ ਬੀਬੀਆਂ ਦਾ ਢਾਂਡੀ ਜਥਾ
  - ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸਵਾਰੀ/ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ/ ਇਕ ਦਿਨ - ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਬਿਤਾਇਆ/ ਮੇਰੀ ਅਭੁਲ ਯਾਦ
  - ਗੁਰੂ ਕਾ ਲੰਗਰ/ਦੇਗ ਤੇਗ ਫਤਿਹ/ ਗੁਰੂ ਕੀਆਂ ਲਾਡਲੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਦੇਗ ਸੇਵਾ ਤੇ/ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਗਤ ਪਾਛੈ ਸੰਗਤ
  - ਮੀਰੀ-ਪੀਰੀ/ ਗੁਰੂ ਕੇ ਝੰਡੇ-ਬੁੰਗੇ/ ਸੇਵਾਦਾਰ

Grade: 6

Course: *Boli* (ਬੋਲੀ)

Lesson Number: 17

Unit: Research Project

Title: Research Paper III

Standards

Standard 3:

- Students demonstrate utilization of outside source materials.
  - Students are introduced to the writings of Bhāi Nand Lāl (ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ), Gurū Gobind Singh Sāhib's (ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ) Zafarnāmah (ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ), portions of Srī Kalgīdhar Camatkār (ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਚਮਤਕਾਰ).
  - Students also use Secondary Source Books, Internet searches, for additional information.

Standard 4:

- Students write clear and coherent sentences and paragraphs that develop a central idea around a research topic related to the life of Gurū Gobind Singh.
  - Students can create multi-paragraph compositions, including a developed topic sentence, with simple supporting facts and details. Paragraphs should include transitional expressions that link one paragraph to another in a clean line of thought. Summary should be found in the conclusion.
  - Students describe the setting, characters, objects, and events using adjectives and appropriate vocabulary.

Standard 7:

- Students listen critically and respond appropriately to oral communication.
  - Students retell, paraphrase, and explain what has been heard orally.
  - Students connect and relate prior experiences, insights, and ideas to those of a speaker.
  - Students pose relevant questions sufficiently limited in scope to be completely and thoroughly answered.

Objectives

1. The students learn about the outline of a research paper.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਖੋਜ ਪੱਤਰ ਦੀ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।
2. The students develop an outline for their research paper.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੇ ਖੋਜ-ਪੱਤਰ ਦੀ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

Prerequisites

- Lessons 11 and 12 on Research Papers.

Materials

- Pencils/pens
- Dry/erase board
- Markers
- Notebooks/lined paper
- Different colored highlighters
- Sample outline (provided in resources)

Advanced Preparation

- The teacher should be familiar with the development of an outline of the research paper.

- The teacher should make sufficient copies of the provided sample of the outline.

Engagement (15-20 minutes)

- Have a quick review of the last lesson on research paper:
ਖੋਜ ਪੱਤਰ ਉੱਤੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਠ ਵਿਚ ਕੀਤੀਆਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਓ:
  - There are nine steps involved in the writing of a research paper.
ਇਕ ਖੋਜ ਪੱਤਰ ਲਿਖਣ ਦੇ ਨੌਂ ਪੜਾਅ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
  - Third step is writing a Statement of Purpose.
ਤੀਜਾ ਪੜਾਅ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਲਿਖਣਾ ਹੈ।
  - A Statement of Purpose is a sentence that you write and which states (in some detail) what you want to learn about in your research project.
ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਉਹ ਕਥਨ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਕੁਝ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਖੋਜ ਪੱਤਰ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਅਤੇ ਮੰਤਵ ਬਾਰੇ ਦਸਦਾ ਹੈ।
  - The Statement of Purpose should be specific.
ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਬਹੁਤ ਸਪਸ਼ਟ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਟਿਕਿਆ ਹੋਵੇ।
- Tell the students that now they are going to develop an outline of their research paper.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦਸੋ ਕਿ ਹੁਣ ਉਹ ਆਪਣੇ ਖੋਜ ਪੱਤਰ ਦੀ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨਗੇ।
- Explain to them that an outline is the organizational plan for your paper.
ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦਸੋ ਕਿ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ ਖੋਜ ਪੱਤਰ ਦੀ ਵਿਵਸਥਤ ਵਿਉਂਤ ਹੈ।
- An outline shows what would come after the title, how many passages are contained in the main body of the paper and what will be discussed in the conclusion.
ਰੂਪ-ਰੇਖਾ ਦਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰਲੇਖ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀ ਆਏਗਾ, ਢਾਂਚੇ ਵਿਚ ਕਿੰਨੇ ਪੈਰ੍ਹੇ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਸਿੱਟੇ ਵਿਚ ਕੀ ਲਿਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।
- But before developing an outline, the students should have most of the research work done.
ਰੂਪ-ਰੇਖਾ ਲਿਖਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਖੋਜ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਕੰਮ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- Divide them into the groups of three and ask them to show you their notes, copies of the articles, printouts from the internet etc. which they have collected during the research.
ਤਿੰਨ-ਤਿੰਨ ਦੀਆਂ ਟੋਲੀਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਸਮੱਗਰੀ, ਜੋ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੋ।
- You should now go around and take a quick look at the primary resources they have used for the research; they can also share their information within the groups.
ਤੁਸੀਂ ਘੁੰਮ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਸਮੱਗਰੀ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੋ। ਉਹ ਅਪਣੀ ਸਮੱਗਰੀ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।
- You need to guide them to eliminate any controversial, unfair or absurd resources.
ਸਮੱਗਰੀ ਵਿਚ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦਿਤ, ਅਯੋਗ ਜਾਂ ਬੇਢੰਗੀ ਚੀਜ਼ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੱਢਵਾ ਦਿਓ।
- They can simply cross out all such information with a dark highlighter.
ਕਿਸੇ ਕਲਮ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕਰ ਕੇ ਵਖਰਾ ਕੱਢ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ।
- In order to help them in this, look over their highlighted notes and cross out any controversial sources they might still have left.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਇਸ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤੀ ਸਮੱਗਰੀ 'ਤੇ ਇਕ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੋ ਅਤੇ ਅਢੁੱਕਵੀਂ ਸਮੱਗਰੀ ਬਾਹਰ ਕੱਢਵਾ ਦਿਓ।
- Tell students that being able to connect all the information together is what makes for a good research paper and based on the information completed today a research paper will be written.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦਸੋ ਕਿ ਆਪਣੀ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਲੜੀ-ਬੱਧ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਇਕ ਵਧੀਆ ਖੋਜ-ਪੱਤਰ ਲਿਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਇਕ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ ਉਲੀਕਾਂਗੇ।

Exploration (30-35 minutes)

- Tell the students to develop an informal outline incorporating all the knowledge they have about their selected topic.
- Hand out copies of the sample outline of an analytical research paper as an example.
- Explain to the students that their outline should include the following:
  - Working title.
  - Introductory paragraph including Statement of Purpose.
  - Main Ideas (main headings).
  - Subordinate ideas (sub-headings).
  - Conclusion or implication.
- Also make it clear that an outline is just a short and rough form, it does not require elaborations.
- Now let them start their task and you give them all the needed help.
- As soon as they finish the outline, they can submit it to you with their names written on their papers.
- You will evaluate their work and return it later in the next class.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੇ ਖੋਜ-ਪੱਤਰ ਦੀ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੇਣਗੇ।
ਰੂਪ-ਰੇਖਾ ਵਿਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅੰਸ਼/ਅੰਗ ਹੋਣੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ:
  - (ਕਚਾ) ਸਿਰਲੇਖ
  - ਭੂਮਿਕਾ
  - ਮੁਖ ਵਿਚਾਰ
  - ਪ੍ਰੋੜਤਾ ਲਈ ਸਹਾਇਕ ਵਿਚਾਰ
  - ਨਿਸ਼ਕਰਸ਼ ਜਾਂ ਮਸ਼ਵਰਾ

Explanation/Extension (5 minutes)

- Tell the students to continue their research at home.
- Taking their evaluated outlines back would be their responsibility before the next class on research papers.
- Remind them that after three more classes they will be bringing their research work again for writing the first draft of the research paper.

Evaluation (on-going)

- Evaluation is on-going; the students should be evaluated on the basis of their efforts in doing research.

Teacher Resources**Sample Outline**

(ਸਿਰਲੇਖ) ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੁਆਰਾ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕਿਲਾਬੰਦੀ ਕਰਨੀ

(ਭੂਮਿਕਾ) ਮੈਂ ਇਸ ਖੋਜ-ਪੱਤਰ ਰਾਹੀਂ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ/ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕਿਲਾਬੰਦੀ ਕਿਉਂ ਕੀਤੀ ਗਈ।

- ਪਿਛੋਕੜ
  - ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ।
  - ਕੌਮ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇਣ ਲਈ।
- ਤਤਕਾਲੀ ਕਾਰਨ
  - ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਈਰਖਾ।
  - ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਉੱਨਤੀ ਲਈ।
- ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਖਤਰੇ
  - ਮੁਗਲਾਂ ਜਾਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਦੇ ਸੰਭਾਵੀ ਹਮਲੇ।
  - ਪੁਖਤਾ ਜੁਧ-ਨੀਤੀ ਅਪਨਾਉਣ ਲਈ।

ਨਿਸ਼ਕਰਸ਼/ਨਿਚੋੜ:

ਇਸ ਸਮੇਂ ਇਹ ਕੇਵਲ ਕਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਖੋਜ-ਪੱਤਰ ਦਾ ਖਰੜਾ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਅਸਲੀ ਨਿਸ਼ਕਰਸ਼ ਲਿਖਣਾ ਮੁਮਕਿਨ ਹੈ।

Grade: 6

Course: Boli (ਬੋਲੀ)

Lesson Number: 18

Unit: Sentence structure

Title: Types of Sentences I

Standards

Standard 5: Grammar - Indefinite Pronouns and Verb Tenses

- Students learn grammar related to proper use of indefinite pronouns and present perfect, past perfect, and future perfect verb tenses; ensure that verbs agree with compound subjects.
  - Students use simple, compound, and compound-complex sentences; use effective coordination and subordination of ideas to express complete thoughts.

Standard 7:

- Students listen critically and respond appropriately to oral communication.
  - Students retell, paraphrase, and explain what has been heard orally.
  - Students connect and relate prior experiences, insights, and ideas to those of a speaker.
  - Students pose relevant questions, sufficiently limited in scope to be completely and thoroughly answered.

Objectives

1. The students learn about the first two types of sentences out of the four (based on sentence structure).

ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਾਕ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਵਿਧਾਂ ਦੇ ਮੁਢਲੀਆਂ (ਵਾਕ ਦੀ ਬਣਤਰ ਮੁਤਾਬਕ) ਕਿਸਮਾਂ ਬਾਰੇ ਸਿਖਦੇ ਹਨ।

Prerequisites

- Students must be familiar with the parts of speech such as noun, verb, adjective, and adverb (these were taught in grade 5).

Materials

- Pencils/pens
- Notebooks
- Markers
- Writing board
- Chalks
- Chart papers
- List of prompt words (provided in Teacher Resources)
- Worksheet on the recognition of sentences (see Teacher Resources)
- Worksheet on the transformation of sentence types (see Teacher Resources)

Advanced Preparation

- The teacher should hang the chart papers with the definitions of the first two sentence types written on them in Pañjābī (ਪੰਜਾਬੀ) (provided in Teacher Resources).
- Write the list of prompt words on the board according to the number of students (one word for each student).
- The teacher should get the worksheets ready (provided in Teacher Resources).

Engagement (30-35 minutes)

- Give students a warm welcome and let them settle down.

- ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਗਰਮਜੋਸ਼ੀ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਅਤੇ ਬੈਠਣ ਦਿਓ।
- Ask the students to look at the board and make a sentence using a word from the list, one by one.
ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਾਰੀ ਸਿਰ ਬੋਰਡ 'ਤੇ ਲਿਖੇ ਅਖਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਅਖਰ ਨਾਲ ਵਾਕ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਹੋ।
  - Everyone should make a short sentence in Pañjābī.
ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਛੋਟੇ ਵਾਕ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਹੋ।
  - Now ask the students what a “sentence” is called in Pañjābī.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛੋ ਕਿ “sentence” (ਵਾਕ) ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
  - Most students will probably be able to tell you; otherwise you should introduce the term to them.
ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦਸ ਸਕਣਗੇ। ਜੇਕਰ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਦਸ ਦਿਓ।
    - ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦਸੋ ਕਿ ਅਖਰਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਜਾਂ ਇਕੱਠ, ਜਿਸਦਾ ਕੋਈ ਭਾਵ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਵਾਕ ਕਹੀਦਾ ਹੈ।
    - ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪਿਛਲੀ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਨਾਂਵ, ਕਿਰਿਆ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ, ਆਦਿ ਬਾਰੇ ਸਿਖਿਆ ਸੀ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਨਿਯਮ ਮੁਤਾਬਕ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਵਾਕ ਬਣਦਾ ਹੈ।
    - ਅਜ ਉਹ ਸਿਖਣਗੇ ਕਿ ਵਾਕ ਦੀ ਬਣਤਰ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਕਿੰਨੀ ਕਿਸਮਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।
  - There are four basic types of sentences: simple, compound, complex and compound-complex, but they will learn about only the first two types in this class.
ਵਾਕ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ: ਸਧਾਰਣ, ਸੰਯੁਕਤ, ਮਿਸ਼ਰਤ ਅਤੇ ਸੰਯੁਕਤ ਮਿਸ਼ਰਤ। ਪਰ ਅਜ ਉਹ ਕੇਵਲ ਪਹਿਲੀਆਂ ਦੋ ਕਿਸਮਾਂ ਤੋਂ ਬਣਨ ਵਾਲੇ ਵਾਕ ਹੀ ਸਿਖਣਗੇ।
  - Draw four geometric shapes (circle, square, rectangle, isosceles triangle) on the board and fill the circle and square by writing the names of the first two sentence types as follows:
ਬੋਰਡ 'ਤੇ ਚਾਰ ਰੇਖਾਗਣਿਤ (ਜੀਐਮੈਟ੍ਰੀਕਲ) ਆਕਾਰ ਬਣਾਉ, ਗੋਲੇ ਅਤੇ ਸਮਾਨ ਵਰਗਾਕਾਰ (ਸਕੇਅਰ) ਵਿਚ ਵਾਕ ਦੀਆਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਦੋ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖ ਦਿਓ।
Circle: ਸਧਾਰਣ, Square: ਸੰਯੁਕਤ, Rectangle: ਮਿਸ਼ਰਤ, Isosceles Triangle: ਸੰਯੁਕਤ ਮਿਸ਼ਰਤ
  - Tell the students that the nature of the different sentence types is similar to the nature of the geometrical shapes they are enclosed in.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦਸੋ ਕਿ ਵਾਕ ਬਣਤਰਾਂ ਦੇ ਸੁਭਾਉ (ਗੁਣ), ਜਿਹਨਾਂ ਆਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਲਿਖੇ ਗਏ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਆਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੇ ਹਨ।
  - A circle has just one dimension which is its radius; similarly the simple sentence has just one verb along with the subject. Example: ਉਹ ਰੋਟੀ ਖਾਂਦਾ ਹੈ।
ਜਿਵੇਂ ਚੱਕਰ ਦੇ ਪਸਾਰ ਦਾ ਇਕੋ ਮਾਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕੇਂਦਰ ਤੋਂ ਘੇਰੇ ਤਕ ਦੀ ਦੂਰੀ (ਰੇਡੀਅਸ), ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਸਧਾਰਣ ਵਾਕ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਇਕ ਕਿਰਿਆ ਅਤੇ ਕਰਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ: ਉਹ ਰੋਟੀ ਖਾਂਦਾ ਹੈ।
  - Just as a square has two sets of equal and opposite sides, a compound sentence has two or more independent clauses (ਉਪਵਾਕ) which can be joined with a conjunction. Example: ਸਿਮਰਨ ਨੂੰ ਭੈਣ ਮਿਲੀ ਤੇ ਉਹ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਈ।
ਜਿਵੇਂ ਚੌਕੋਰ ਦੀਆਂ ਦੋ ਬਰਾਬਰ ਅਤੇ ਉਲਟੀਆਂ (ਸਾਹਮਣੇ) ਭੁਜਾਵਾਂ ਦੇ ਜੋੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਂਝ ਹੀ ਸੰਯੁਕਤ ਵਾਕ ਦੇ ਦੋ ਜਾਂ ਵਧ ਉਪਵਾਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਯੋਜਕ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ: ਸਿਮਰਨ ਨੂੰ ਭੈਣ ਮਿਲੀ ਤੇ ਉਹ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਈ।
  - The other two types will be discussed in the next class on sentence structure.
ਬਾਕੀ ਦੇ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਗਲੀ ਬੈਠਕ ਦੌਰਾਨ ਵਿਚਾਰੇ ਜਾਣਗੇ।
  - Hand out copies of Worksheet # 1 and tell the students to follow the instructions given at the top.
ਅਭਿਆਸ ੧ ਦੀਆਂ ਨਕਲਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਓ ਅਤੇ ਉੱਪਰ ਦਿਤੀਆਂ ਹਿਦਾਇਤਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹੋ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦਸੋ ਕਿ ਪਛਾਣ ਕਰਕੇ ਵਾਕ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਸਧਾਰਣ ਜਾਂ ਸੰਯੁਕਤ ਵਾਕ ਲਿਖ ਦੇਣ।

Exploration (15-20 minutes)

- Introduce the definitions of the first two sentence types (in Pañjābī) by pointing towards the chart. (see Teacher Resources)
ਰੇਖਾ-ਚਿੱਤਰ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵਾਕ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣੂੰ ਕਰਾਉ।
- Let the students repeat the definitions after you.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਪਿੱਛੇ-ਪਿੱਛੇ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਬੋਲਣ ਦਿਓ।
- Help the students relate the geometrical shapes with the sentence names for easy understanding.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿਚ ਸਮਝ ਬਣਾਉ ਕਿ ਵਾਕ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਿਵੇਂ ਅਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੇ ਹਨ।
- The students draw those shapes and write the sentence names in their notebooks.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਵਿਚ ਅਕਾਰ ਅਤੇ ਵਾਕ ਬਣਤਰਾਂ ਲਿਖ ਲੈਣਗੇ।
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦਸੋ ਕਿ ਸੰਯੁਕਤ ਵਾਕ ਵਿਚ ਯੋਜਕ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਦੋ ਜਾਂ ਵਧੇਰੇ ਵਾਕਾਂ ਨੂੰ ਵਖ-ਵਖ ਵੀ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ ਤੇ ਵੀ ਸਾਰਥਕ ਵਾਕ ਹੀ ਬਣਦੇ ਹਨ।
- Now provide the students with copies of Worksheet #2 and tell them to follow the instructions written on it.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਅਭਿਆਸ ੨ ਦੀਆਂ ਨਕਲਾਂ ਦੇ ਦਿਓ ਅਤੇ ਉੱਪਰ ਲਿਖੀਆਂ ਹਿਦਾਇਤਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹੋ।
- Give the students ten minutes to finish the given exercise.
ਕੰਮ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਦਸ ਮਿੰਟਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿਓ।

Explanation/Extension (5-10 minutes)

- The students return their finished worksheets for assessment.
- Depending upon the time you have left, let the students compose simple sentences and write them on the board.
- If you do not have enough time left, ask the students to frame five sentences (mix of simple and compound) as their homework.
- Also give them the homework of memorizing the names and definitions of “simple” sentence and “compound” sentence.

Evaluation (On-going)

- The students’ worksheets are to be evaluated for formal assessment.
- They will be asked to recognize the sentences during the next grammar sessions.

Teacher Resources

- ਹਰਜੀਤ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਆਕਰਣ ਤੇ ਰਚਨਾਵਲੀ ਭਾਗ ਪੰਜਵਾਂ, ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੁੱਗਲ, ਹਰਜੀਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਜਲੰਧਰ
- www.infoplease.com/cig/grammar-style/sentence-structure-fab-four.html

Definitions

- **ਸਧਾਰਣ ਵਾਕ:** ਜਿਸ ਵਾਕ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਇਕ ਕਿਰਿਆ ਹੋਵੇ, ਉਸਨੂੰ ਸਧਾਰਣ ਵਾਕ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
ਜਿਵੇਂ: ਮਹਿਤਾਬ ਨੇ ਸੱਪ ਮਾਰਿਆ।
- **ਸੰਯੁਕਤ ਵਾਕ:** ਜਿਸ ਵਾਕ ਵਿਚ ਦੋ ਜਾਂ ਦੋ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਸੁਤੰਤਰ ਵਾਕ ਜਾਂ ਉਪਵਾਕਾਂ ਨੂੰ ਯੋਜਕਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾਏ, ਉਸਨੂੰ ਸੰਯੁਕਤ ਵਾਕ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
ਜਿਵੇਂ: ਕਈਆਂ ਨੇ ਇਮਤਿਹਾਨ ਦਿਤਾ, ਪਰ ਕੁਝ ਪਾਸ ਹੋਏ।

List of prompt words

ਰੋਟੀ	ਪਾਣੀ	ਸੌਣਾ	ਨਹਾਉਣਾ	ਖੇਡਣਾ
ਦੋਸਤ	ਵੀਰ	ਭੈਣ	ਬਿੱਲੀ	ਪੜ੍ਹਾਈ
ਸੇਬ	ਦੁਧ	ਮਠਿਆਈ	ਰਸ	ਪਿਆਰ
ਮਾਤਾ/ਪਿਤਾ ਜੀ	ਦਾਦਾ/ਦਾਦੀ ਜੀ	ਨਾਨਾ/ਨਾਨੀ ਜੀ	ਗੁਰਦੁਆਰਾ	ਪਾਠ
ਬਜ਼ਾਰ	ਕਪੜੇ	ਨਚਣਾ	ਗਾਉਣਾ	ਚੋਣਾ

The teacher can adjust the words according to the number of students; the only purpose is to involve all of them in framing a sentence.

Answers for Worksheet #1

1. ਸਧਾਰਣ
2. ਸਧਾਰਣ
3. ਸੰਯੁਕਤ
4. ਸੰਯੁਕਤ
5. ਸਧਾਰਣ
6. ਸੰਯੁਕਤ
7. ਸੰਯੁਕਤ
8. ਸਧਾਰਣ
9. ਸੰਯੁਕਤ
10. ਸਧਾਰਣ

Answers for Worksheet #2

1. ਉਹ ਆਪਣੇ ਘਰ ਗਈ, ਅਤੇ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਉਸਨੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ।
2. ਤੁਸੀਂ ਖਾਣਾ ਨਹੀਂ ਖਾਏ, ਇਸ ਲਈ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ।
3. ਉਸ ਨੇ ਟਿਕਟ ਲਈ, ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਚਲਾ ਗਿਆ।
4. ਜਸਮੀਤ ਬੋਲਦੀ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਜਾਣਦੀ ਹੈ।
5. ਅਮਰੀਕੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਭਾਸ਼ਨ ਦਿਤਾ, ਜਿਹੜਾ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਬਾਰੇ ਸੀ।

Worksheet #1

ਵਾਕ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰੋ: ਅੰਤ ਵਿਚ ਦਿਤੀ ਥਾਂ ਉੱਪਰ (ਸਧਾਰਣ ਜਾਂ ਸੰਯੁਕਤ) ਵਾਕ ਦਾ ਨਾਂ ਲਿਖੋ।

੧. ਉਸਨੇ ਸਪ ਮਾਰਿਆ। _____
੨. ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਗਈ। _____
੩. ਉਸਨੇ ਸਪ ਮਾਰਿਆ ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਹੋਇਆ। _____
੪. ਜੀਵਨ ਨੇ ਦੁਧ ਪੀਤਾ ਅਤੇ ਲੱਭੂ ਖਾਧੇ। _____
੫. ਰਤਨ ਕੌਰ ਨੇ ਸਬਦ ਗਾਇਆ। _____
੬. ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਗਈ ਤੇ ਨ੍ਹਾਤੀ। _____
੭. ਰਤਨ ਕੌਰ ਨੇ ਉਹ ਸਬਦ ਗਾਇਆ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਉਚਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। _____
੮. ਅਸੀਂ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਗਲਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। _____
੯. ਅਸੀਂ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਗਲਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਵੀ ਮੁਕਾ ਲਿਆ। _____
੧੦. ਮੈਂ ਇਸ ਐਤਵਾਰ ਅਰਾਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ। _____

Worksheet #2

ਸਧਾਰਣ ਵਾਕ ਨੂੰ ਸੰਯੁਕਤ ਵਿਚ ਬਦਲੋ: ਅਤੇ, ਤੇ, ਪਰ, ਇਸ ਲਈ, ਜਿਹੜਾ, ਆਦਿ ਯੋਜਕ (conjunctions) ਵਰਤੋ।

Example:

ਮੈਂ ਦਾਲ ਨਾਲ ਰੋਟੀ ਖਾ ਕੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ।

ਮੈਂ ਦਾਲ ਨਾਲ ਰੋਟੀ ਖਾਧੀ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ।

੧. ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। _____

_____

੨. ਤੁਸੀਂ ਖਾਣਾ ਨਾ ਖਾਣ ਕਰਕੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ। _____

_____

੩. ਉਹ ਟਿਕਟ ਲੈ ਕੇ ਦਿੱਲੀ ਚਲਾ ਗਿਆ। _____

_____

੪. ਜਸਮੀਤ ਬਿਨਾਂ ਬੋਲਿਆਂ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਜਾਣਦੀ ਹੈ। _____

_____

੫. ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਬਾਰੇ ਭਾਸ਼ਨ ਦਿਤਾ। _____

_____

Grade: 6

Course: Boli (ਬੋਲੀ)

Lesson Number: 19

Unit: Sentence structure

Title: Types of Sentences II

Standards

Standard 5: Grammar: Indefinite Pronouns and Verb Tenses

- Students learn grammar related to proper use of indefinite pronouns and present perfect, past perfect, and future perfect verb tenses; ensure that verbs agree with compound subjects.
  - Students use simple, compound, and compound-complex sentences; use effective coordination and subordination of ideas to express complete thoughts.

Standard 7:

- Students listen critically and respond appropriately to oral communication.
  - Students retell, paraphrase, and explain what has been heard orally.
  - Students connect and relate prior experiences, insights, and ideas to those of a speaker.
  - Students pose relevant questions, sufficiently limited in scope to be completely and thoroughly answered.

Objectives

1. The students learn about the last two types of sentences out of the four (based on sentence structure).

ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਾਕ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਵਿਧਾਂ ਪਛਾਣੀਆਂ ਦੇ (ਵਾਕ ਦੀ ਬਣਤਰ ਮੁਤਾਬਕ) ਕਿਸਮਾਂ ਬਾਰੇ ਸਿਖਦੇ ਹਨ।

Prerequisites

- Students must be familiar with the parts of speech such as noun, verb, adjective and adverb (these were taught in grade 5).
- Students must be familiar with the first two types of the sentences.
- Lesson 18 on Sentences.

Materials

- Pencils/pens
- Notebooks
- Markers
- Writing board
- Chalks
- Chart papers
- Worksheet #3 on the transformation of sentence types (see Teacher Resources)
- Stickers

Advanced Preparation

- The teacher should hang the chart with the definitions of last two sentence types written on them in Pañjābī (ਪੰਜਾਬੀ) (provided in Teacher Resources).
- The teacher should have sufficient copies of the given worksheets ready.

Engagement (25-30minutes)

- Ask students to show you the sentences they composed at home.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਘਰ ਬਣਾਏ ਵਾਕ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਕਹੋ।

- Appreciate their hard work by giving them a sticker for every correct sentence.
ਹਰ ਸਹੀ ਵਾਕ ਲਈ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਇਨਾਮ ਵਜੋਂ ਇਕ ਸਟੀਕਰ ਦਿਓ।
- Have students answer the following questions:
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਹੇਠ ਦਿਤੇ ਸੁਆਲ ਪੁੱਛੋ;
  - ਵਾਕ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਦਸੋ?
  - ਸਧਾਰਣ ਵਾਕ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?
  - ਸੰਯੁਕਤ ਵਾਕ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ (definition) ਦਸੋ?
  - Clause ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ?
- Make sure to involve as many students as possible in answering your questions or in asking their doubts from the last class on sentence structure.
ਜੁਆਬ ਦੇਣ ਵਿਚ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰੋ ਅਤੇ ਪਿਛਲੀ ਬੈਠਕ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ੰਕਿਆਂ ਦੇ ਜੁਆਬ ਦਿਓ।
- Now tell the students that you are going to continue teaching about sentence types and they are going to learn about and understand “complex” and “compound-complex” sentences in this session.
ਹੁਣ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦਸੋ ਕਿ ਅਜ ਅਸੀਂ ਵਾਕ ਦੇ ਅਗਲੇ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ, ਮਿਸ਼ਰਤ ਅਤੇ ਸੰਯੁਕਤ ਮਿਸ਼ਰਤ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਵਾਂਗੇ।
- Ask them to open their notebooks at the page where they had drawn the four geometrical shapes (circle, square, rectangle, isosceles triangle) and written the names of the four sentence types.
ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਵਿਚ ਉਹ ਪੱਤਰਾ ਖੋਲ੍ਹਣ ਲਈ ਆਖੋ ਜਿਥੇ ਪਿਛਲੀ ਵੇਰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਰੇਖਾਗਣਿਤ ਅਕਾਰ ਬਣਾਏ ਸਨ ਅਤੇ ਵਾਕ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੇ ਸਨ।
- Remind students that the nature of the different sentence types is similar to the nature of the geometrical shapes they are enclosed in.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦਸੋ ਕਿ ਵਾਕ ਬਣਤਰਾਂ ਦੇ ਸੁਭਾਉ (ਗੁਣ) ਉਹਨਾਂ ਆਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਹਨ।
- A rectangle has four sides, out of which a set of two opposite sides is lengthier than the other set (width), which symbolizes a kind of subordination similar to that of the subordinate clause and a main clause in a complex sentence. Example: ਮੈਂ ਵਿਆਹ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਬਿਮਾਰ ਸੀ।
ਜਿਵੇਂ ਚੌਕੋਰ ਦੀਆਂ ਦੋ ਬਰਾਬਰ ਅਤੇ ਉਲਟੀਆਂ (ਸਾਹਮਣੇ) ਭੁਜਾਵਾਂ ਦੇ ਜੋੜੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਜੋੜਾ ਦੂਜੇ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡਾ ਹੈ, ਉਂਝ ਹੀ ਮਿਸ਼ਰਤ ਵਾਕ ਵਿਚ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਉਪਵਾਕ (ਪਰਧਾਨ ਅਤੇ ਅਧੀਨ) ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਧੀਨ ਉਪਵਾਕ, ਪਰਧਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਜਾਂ ਉਸਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਨਮੂਨਾ: “ਮੈਂ ਵਿਆਹ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕੀ” ਪਰਧਾਨ ਉਪਵਾਕ (main clause) ਹੈ। “ਮੈਂ ਬਿਮਾਰ ਸੀ” ਅਧੀਨ ਉਪਵਾਕ (subordinate clause) ਹੈ। “ਕਿਉਂਕਿ” ਯੋਜਕ ਹੈ।
- An isosceles triangle has two equal sides with a third one dependent upon these two, similarly in a compound-complex sentence there are two main/independent clauses and one dependent clause. Example: ਜਦੋਂ ਗਰਮੀ ਵੱਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਨਦੀਆਂ ਸੁਕ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਮਰ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।
ਜਿਵੇਂ ਇਕ ‘ਆਈਸੋਸਲੈਸ’ ਤਿਕੋਣ ਦੀਆਂ ਦੋ ਬਰਾਬਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਤੀਜੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਂਝ ਹੀ ਸੰਯੁਕਤ ਮਿਸ਼ਰਤ ਵਾਕ ਵਿਚ ਦੋ ਪਰਧਾਨ ਉਪਵਾਕ ਅਤੇ ਇਕ ਅਧੀਨ ਉਪਵਾਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਨਮੂਨਾ: “ਜਦੋਂ ਗਰਮੀ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ” ਅਧੀਨ ਉਪਵਾਕ (subordinate clause) ਹੈ। “ਨਦੀਆਂ ਸੁਕ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਮਰ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ” ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਪਰਧਾਨ ਉਪਵਾਕ (main clause) ਹਨ। “ਤਾਂ, ਅਤੇ” ਯੋਜਕ ਹਨ।
- Have the students make some sentences and speak them out for you to write on the board alongside.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਵਾਕ ਬਣਾਕੇ ਬੋਲਣ ਲਈ ਕਹੋ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਬੋਰਡ ’ਤੇ ਲਿਖ ਦਿਓ।

- Have students write down these sentences in their notebooks for further use.
ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਵਰਤਣ ਲਈ, ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਾਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਵਿਚ ਲਿਖ ਲੈਣ।

Exploration (15-20 minutes)

- Introduce the definitions of complex and compound-complex sentences by pointing towards the chart paper (in Teacher Resources).
- Say aloud the definitions and let the students repeat after you one at a time.
- Help the students relate the geometrical shapes with the sentence names for ease of understanding.
- Hand out Worksheet #3 for better understanding of the different sentences.
- Give the students ten minutes to finish the given task.

Explanation/Extension (5-10 minutes)

- Collect the worksheets and keep them with you for assessment.
- Return the students' worksheets from the last session on sentence structure.
- ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦਸੋ ਕਿ ਆਪਾਂ ਆਮ ਬੋਲ-ਚਾਲ ਵਿਚ ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਵਾਕਾਂ ਦੀ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।
- ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਚੰਗੀ ਲਿਖਤ ਬਾਰੇ ਗਲ ਕਰੋ ਤੇ ਦਸੋ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਲੇਖਣੀ ਵਿਚ ਸਾਰੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਵਾਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।
- Now let them have a look at their marked worksheets and ask any questions they may have regarding these.

Evaluation (5 minutes)

- Evaluate the students on the basis of their participation in the class.
- Assess them on the basis of their work on their worksheets as well.

Teacher Resources

- ਹਰਜੀਤ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਆਕਰਣ ਤੇ ਰਚਨਾਵਲੀ ਭਾਗ ਪੰਜਵਾਂ, ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੁੱਗਲ, ਹਰਜੀਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਜਲੰਧਰ
- www.infoplease.com/cig/grammar-style/sentence-structure-fab-four.html

Definitions

- **ਮਿਸ਼ਰਤ ਵਾਕ:** ਜਿਸ ਵਾਕ ਵਿਚ ਇਕ ਪਰਧਾਨ ਉਪਵਾਕ (main clause) ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਉਪਵਾਕ (dependent clause) ਹੋਣ, ਉਸਨੂੰ ਮਿਸ਼ਰਤ ਵਾਕ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
ਜਿਵੇਂ: ਇਹ ਉਹ ਥਾਂ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਕਾਰ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਹੋਈ ਸੀ।
- **ਸੰਯੁਕਤ ਮਿਸ਼ਰਤ ਵਾਕ:** ਜਿਸ ਵਾਕ ਵਿਚ ਦੋ ਪਰਧਾਨ ਉਪਵਾਕ (main clause) ਅਤੇ ਇਕ ਅਧੀਨ ਉਪਵਾਕ (dependent clause) ਹੋਣ, ਉਸਨੂੰ ਸੰਯੁਕਤ ਮਿਸ਼ਰਤ ਵਾਕ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
ਜਿਵੇਂ: ਜਦੋਂ ਰੋਟੀ ਬਣੀ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਸੌਂ ਚੁੱਕੇ ਸਨ ਅਤੇ ਵਡੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਰੁੱਝ ਗਏ ਸਨ।

Answers to Worksheet #3

੧. ਮਿਸ਼ਰਤ
੨. ਸੰਯੁਕਤ ਮਿਸ਼ਰਤ
੩. ਸੰਯੁਕਤ ਮਿਸ਼ਰਤ
੪. ਸੰਯੁਕਤ ਮਿਸ਼ਰਤ
੫. ਮਿਸ਼ਰਤ
੬. ਮਿਸ਼ਰਤ
੭. ਸੰਯੁਕਤ ਮਿਸ਼ਰਤ
੮. ਮਿਸ਼ਰਤ

Worksheet #3

ਵਾਕਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰੋ: ਅੰਤ ਵਿਚ ਦਿਤੀ ਥਾਂ ਉੱਪਰ (ਮਿਸ਼ਰਤ ਜਾਂ ਸੰਯੁਕਤ ਮਿਸ਼ਰਤ) ਵਾਕ ਦਾ ਨਾਂ ਲਿਖੋ।

੧. ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਸੱਦਾ ਆਇਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਵਿਆਹ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵਾਂਗੀ।

---

੨. ਜਿਹੜੇ ਸਚ 'ਤੇ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਅੰਤ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਸਤਿਕਾਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

---

੩. ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰਮੁਖੀ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਕੌਮ ਲਈ ਕੁਝ ਕਰਾਂ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਣਾ ਸਿਖਾਂ।

---

੪. ਨਰਿੰਦਰ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ ਘਰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਨੇ ਪੜ੍ਹਣਾ ਸੀ।

---

੫. ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਬੁਧਵਾਰ ਅਰਾਮ ਕਰਾਂ।

---

੬. ਉਹ ਵਿਦਿਆਰਥੀ, ਜਿਸਨੇ ਬਹੁਤ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ, ਪਹਿਲੇ ਸਥਾਨ ਤੇ ਆਇਆ।

---

੭. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਦੋਂ ਖਾਲਸਾ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ, ਜਦੋਂ ਹਰ ਪਾਸੇ ਜਾਬਰਾਂ ਦੀ ਦਹਿਸ਼ਤ ਸੀ ਅਤੇ ਲੋਕ ਗੁਲਾਮੀ ਦੇ ਆਦੀ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ।

---

੮. ਅਸੀਂ ਖਬਰ ਸੁਣ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦਾ ਵਿਆਹ ਹੈ।

Grade: 6

Course: Bolī (ਬੋਲੀ)

Lesson Number: 20

Unit: Tva Prasādi Savaye (ਤ੍ਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਵਯੇ)

Title: Tva Prasādi Savaye VI

Standards

Standard 4:

- Students write clear and coherent sentences and paragraphs that develop a central idea around a research topic related to the life of Gurū Gobind Singh Sāhib (ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ).
  - Students can create multi-paragraph compositions, including a developed topic sentence, with simple supporting facts and details. Paragraphs should include transitional expressions that link one paragraph to another in a clean line of thought. Summary should be found in the conclusion.
  - Students describe the setting, characters, objects, and events using adjectives and appropriate vocabulary.

Standard 7:

- Students listen critically and respond appropriately to oral communication.
  - Students retell, paraphrase, and explain what has been heard orally.
  - Students connect and relate prior experiences, insights, and ideas to those of a speaker.
  - Students pose relevant questions, sufficiently limited in scope to be completely and thoroughly answered.

Standard 8:

- Students recite Tva Prasādi Savaye.

Objectives

1. Students recite Tva Prasādi Savaye with correct pronunciation and intonation while understanding the central idea of the *bāṇī* (ਬਾਣੀ).
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨਿਤਨੇਮ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤ੍ਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਵਯੇ ਦਾ ਸੁਧ ਪਾਠ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਸਮਝਣਗੇ।

Prerequisites

- Series of lessons from *Bolī* on Tva Prasādi Savaye.
- Students should be able to read Tva Prasādi Savaye from the *pothīs* (ਪੋਥੀ).
- Students should have a basic idea of the message given in this *bāṇī*.

Materials

- Audio version of Tva Prasādi Savaye
- Audio player
- Nitnem (ਨਿਤਨੇਮ) *pothīs* printed by Sikh Missionary College, Ludhiānā (ਲੁਧਿਆਣਾ) (this *pothī* has accurate breaks for better and easy understanding)
- Writing material
- Dry erase board
- Notebooks
- Wooden stand/holder for *pothīs* (Rehal - ਰੇਹਲ)
- Mahān Kosh (ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼)

Advanced Preparation

- Teacher should be familiar with the recitation and have a clear understanding of the message given in Tva Prasādi Savaye.
- Teacher should be prepared to answer some basic questions about Dasam Granth (ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ).

Engagement (10-15 minutes)

- Ask some questions to start with the final lesson on Tva Prasādi Savaye.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਤ੍ਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਵਯੇ ਦੇ ਅਖੀਰਲੇ ਪਾਠ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸੁਆਲ ਪੁੱਛੋ।
  - At what time of the day do we usually recite Tva Prasādi Savaye?
ਦਿਨ ਦੇ ਕਿਸ ਸਮੇਂ ਤ੍ਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਵਯੇ ਦਾ ਪਾਠ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ?
  - How many of you were able to successfully incorporate Tva Prasādi Savaye into your morning routine?
ਤੁਹਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕੌਣ ਤ੍ਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਵਯੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਿਤਨੇਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਸਕਿਆ ਹੈ?
- Appreciate those who incorporated Tva Prasādi Savaye into their morning routine and ask others to share their obstacles with you or with the class.
ਜਿਹੜੇ ਕਰ ਸਕੇ ਹੋਣ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿਓ ਅਤੇ ਬਾਕੀਆਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਆਈਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛੋ।
- Let one or two students volunteer to come forward and tell the class the overview of Tva Prasādi Savaye.
ਇਕ ਜਾਂ ਦੋ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਤ੍ਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਵਯੇ ਦਾ ਸਾਰ ਸਭਨਾ ਨੂੰ ਸੁਨਾਉਣ।
- The teacher repeats the message of condemnation of fake rituals and recommendation of true love for Vāhigurū (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) given by Gurū Gobind Singh Sāhib in Tva Prasādi Savaye.
ਅਧਿਆਪਕ ਇਕ ਵਾਰ ਫੇਰ ਤ੍ਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਵਯੇ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕਰਮ-ਕਾਂਡਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪਾਉਣ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਦੁਹਰਾਏ।
- Tell the students that the class will recite the entire Tva Prasādi Savaye together.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦਸੋ ਕਿ ਅਜ ਸਾਰੇ ਤ੍ਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਵਯੇ ਦਾ ਪਾਠ ਇਕਠੇ ਕਰਨਗੇ।
- Give the students two minutes to wash their hands and cover their heads.
ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਹਥ ਧੋਣ ਅਤੇ ਸਿਰ ਢਕਣ ਲਈ ਦੋ ਮਿੰਟਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿਓ।

Exploration (35-40 minutes)

- Let them take the *pothīs* with their wooden stands. If students feel that they want to recite it without the *pothīs* encourage them to do so.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਰੇਹਲ ਅਤੇ ਪੋਥੀ ਦੇ ਦਿਓ। ਜੇਕਰ ਉਹ ਬਿਨਾਂ ਪੋਥੀ ਦੇ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁਣ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਰਨ ਦਿਓ ਅਤੇ ਇੰਝ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰੋ।
- Start reading the *bānī*, with correct pronunciation and appropriate stress, from the beginning with students repeating after you line by line.
ਸੁਧ ਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੋ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਕਹੋ।
- Then the students take turns to lead in the reading of one stanza each.
ਸਮਾਪਤੀ ਉਪਰੰਤ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਫਿਰ ਵਾਰੀ ਸਿਰ ਇਕ-ਇਕ ਬੰਦ ਪੜ੍ਹਨਗੇ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਪਿੱਛੇ ਬੋਲਣਗੇ।
- If there are more than ten students in your class, let the eleventh child start from first stanza and make sure to complete all ten stanzas.
ਜੇਕਰ ਦਸ ਤੋਂ ਵਧ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਹੋਣ ਤਾਂ ਗਿਆਰਵੇਂ ਬੱਚੇ ਤੋਂ ਤ੍ਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਵਯੇ ਦਾ ਪਾਠ ਮੁਢ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਾ ਦਿਓ ਅਤੇ ਧਿਆਨ ਰਖੋ ਕਿ ਦਸਾਂ ਹੀ ਬੰਦਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਮੁਕੰਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।
- Pay special attention to correct pronunciation and correct them using references from the audio tape/CD.
ਸੀ. ਡੀ. ਤੋਂ ਸੋਧ ਲੈਂਦੇ ਹੋਏ ਉਚਾਰਣ ਦਾ ਖਾਸ ਧਿਆਨ ਰਖਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ ਜਾਵੇ।

- Once the reading is finished, tell the students to listen carefully for the flow and rhythm when you switch on the audio version of Tva Prasādi Savaye.
ਜਦੋਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਮੁਤਾਬਕ ਪਾਠ ਮੁਕ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਚਾਰਣ ਅਤੇ ਲੈਅ ਲਈ ਸੀ. ਡੀ. ਚਲਾਓ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਸੋਧ ਲੈਣ ਲਈ ਕਹੋ।
- Ask the students to write a paragraph (10-12 sentences) about this *bāṇī* in their own words (paragraph should be written in Pañjābī ਪੰਜਾਬੀ).
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ੧੦-੧੨ ਵਾਕਾਂ ਦਾ ਬੰਦ ਇਸ ਬਾਣੀ ਉੱਤੇ ਲਿਖਣ ਲਈ ਕਹੋ।
- Let them discuss in groups of 3-4 before they start writing.
ਲਿਖਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ੩-੪ ਦੇ ਟੋਲਿਆਂ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕਿ ਬਾਣੀ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ।
- They can use the Mahān Kosh, dictionary, and the teacher if they feel they need more information.
ਵਧੇਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਉਹ ਸ਼ਬਦਕੋਸ਼, ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਜਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਮਦਦ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਨ।
- Take their write-ups for grading/evaluation purposes.
ਜਾਇਜ਼ੇ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਲੈ ਲਵੋ।

Explanation/Extension (5-10 minutes)

- Ask the students the meanings of the unfamiliar words they have written down in the notebooks, which they were memorizing too.
- Also talk a little bit about the other writings of Gurū Gobind Singh Sāhib which includes Zafarnāmah, Akāl Ustati etc. (ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ, ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ, ਆਦਿ).
- Encourage them to make the recitation of *bāṇī* a daily routine by explaining that doing so is written in the Sikh Rahit Maryādā (ਸਿਖ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ).

Evaluation (On-going)

- Strongly encourage students to incorporate Tva Prasādi Savaye in their daily routine along with the other *bāṇīs* they have learnt to recite.
- The teacher should pay special attention to the pronunciation of the *bāṇī* of each student.

Grade: 6

Course: Bolī (ਬੋਲੀ)

Lesson Number: 21

Unit: Research Project

Title: Research Paper IV

Standards

Standard 3:

- Students demonstrate utilization of outside source materials.
  - Students are introduced to the writings of Bhāī Nand Lāl (ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ), Gurū Gobind Singh Sāhib's (ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ) Zafarnāmah (ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ), portions of Srī Kalgīdhar Camatkār (ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਚਮਤਕਾਰ).
  - Students also use Secondary Source Books, Internet searches, for additional information.

Standard 4:

- Students write clear and coherent sentences and paragraphs that develop a central idea around a research topic related to the life of Gurū Gobind Singh Sāhib.
  - Students can create multi-paragraph compositions, including a developed topic sentence, with simple supporting facts and details. Paragraphs should include transitional expressions that link one paragraph to another in a clean line of thought. Summary should be found in the conclusion.
  - Students describe the setting, characters, objects, and events using adjectives and appropriate vocabulary.

Standard 6:

- Students demonstrate intermediate keyboarding skills using a Gurmukhī (ਗੁਰਮੁਖੀ) font.
  - Students can demonstrate reasonable competence in writing using Gurmukhī.

Objectives

1. The students prepare a rough draft of their research paper.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੇ ਖੋਜ-ਪੱਤਰ ਦਾ ਖਰੜਾ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

Prerequisites

- Lessons 11, 12 and 17 on Research Papers.

Materials

- Pencils/pens
- Dry erase board
- Markers
- Notebooks/lined paper
- Computers
- Sticky notes
- Highlighters

Advanced Preparation

- The teacher should keep the computers ready.
- Gurmukhī font should be installed on the computers.

Engagement (10-15 minutes)

- Ask the students if they have brought their research work.

- ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁਛੋ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਆਪਣੀ ਖੋਜ ਸਮਗਰੀ ਲਿਆਏ ਹੋਣ।
- Return their finished outline of the research paper from the last class.
ਪਿਛਲੀ ਬੈਠਕ ਦੌਰਾਨ ਲਈਆਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਖੋਜ-ਪੱਤਰ ਦੀਆਂ ਰੂਪ-ਰੇਖਾਵਾਂ ਮੋੜ ਦਿਓ।
  - Tell them to take out their notes and outline and go through it once, quickly.
ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਆਪਣੇ ਨੋਟਾਂ, ਇਕੱਤਰ ਕੀਤੀ ਸਮਗਰੀ ਅਤੇ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਕਹੋ।
  - They can mark/highlight or can use sticky notes to gather the most important information at the last minute.
ਉਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਲਈ ਮਾਰਕਰ ਜਾਂ ਗੋਂਦ ਵਾਲੇ ਕਾਗਜ਼ (ਸਟਿਕੀ ਨੋਟ) ਵਰਤ ਸਕਦੇ ਹਨ।
  - Tell them that they are going to write their rough draft for the research paper.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦਸੋ ਕਿ ਅਜ ਉਹ ਆਪਣੇ ਖੋਜ-ਪੱਤਰ ਦਾ ਖਰੜਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨਗੇ।

Exploration (35-40 minutes)

- You may decide according to the number of computers available that some students will type their drafts on computer and others will handwrite it legibly.
ਕੰਪਿਊਟਰ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਮੁਤਾਬਕ ਕੁਝ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਟਾਈਪ ਕਰਨ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਹਥ ਨਾਲ ਸਾਫ-ਸੁਥਰਾ ਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਲਿਖਣ।
- The students can switch who has a turn in the next class or the ones who can type at home could let others use the computers at school.
ਉਹ ਵਾਰੀਆਂ ਵੀ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਜਿਹਨਾਂ ਕੋਲ ਘਰ ਕੰਪਿਊਟਰ ਹੋਣ ਉਹ ਘਰੋਂ ਕੰਮ ਕਰ ਲਿਆਉਣ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਹੀ ਟਾਈਪ ਕਰਨ ਲਈ ਕੰਪਿਊਟਰ ਦਿਓ।
- Tell them to try to finish their draft in 35-40 minutes.
ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ 35-40 ਮਿੰਟਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹੋ।
- They can make changes to it before the final draft.
ਅੰਤਲੇ ਖਰੜੇ ਨੂੰ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਇਸ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।
- Guide them in writing their papers according to the outline.
ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦਸੋ ਕਿ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ ਮੁਤਾਬਕ ਲਿਖਣ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਸੌਖਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।
- Remind them to use proper transitions when moving to a new paragraph.
ਇਕ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਬੰਦ (ਪੈਰੇਗ੍ਰਾਫ) ਵਿਚ ਜਾਣ ਵੇਲੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਕਾਇਮ ਰਖਣਾ ਯਾਦ ਕਰਾਓ।
- Also remind them to use headings and sub-headings to be more precise and clear.
ਸੁਧ ਅਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਲਿਖਤ ਲਿਖਣ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਸਿਰਲੇਖ ਅਤੇ ਉਪ-ਸਿਰਲੇਖ ਵਰਤਣਾ ਵੀ ਯਾਦ ਕਰਾਓ।
- Make your rounds of the classroom and provide any required assistance.
ਕਲਾਸ ਵਿਚ ਘੁੰਮ ਕੇ ਲੋੜ ਮੁਤਾਬਕ ਮਦਦ ਕਰੋ।
- If any two or more students finish early, have them peer edit each others' draft.
ਜੇਕਰ ਕੁਝ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਛੇਤੀ ਖਤਮ ਕਰ ਲੈਣ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਸੋਧਣ ਲਈ ਕਹੋ।
- If there are any students who need more time, let them complete it at home.
ਜੇਕਰ ਉਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਲਿਖਣਾ ਖਤਮ ਨਾ ਕਰ ਸਕਣ, ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਖਰੜਾ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਦੇ ਦਿਓ।
- Also tell them to include the references/citations at home and bring it to the next class.
ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਖਰੜੇ ਵਿਚ ਹਵਾਲੇ ਅਤੇ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹੋ। ਅਗਲੇ ਪਾਠ ਦੌਰਾਨ ਆਪਣਾ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਖਰੜਾ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਕਰੋ।

Explanation/Extension (5 minutes)

- Let the students ask any quick questions regarding the research paper.
- Tell them to bring their finished drafts to the next class.

Evaluation (on-going)

- Evaluation will be on-going; the students would be assessed according to the final research paper and the methodology used to write it.

Grade: 6

Course: Boli (ਬੋਲੀ)

Lesson Number: 22

Unit: Oral Presentation

Title: Oral Presentation I

Standards

Standard 4:

- Students write clear and coherent sentences and paragraphs that develop a central idea around a research topic related to the life of Gurū Gobind Singh Sāhib (ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ).
  - Students can create multi-paragraph compositions, including a developed topic sentence, with simple supporting facts and details. Paragraphs should include transitional expressions that link one paragraph to another in a clean line of thought. Summary should be found in the conclusion.
  - Students describe the setting, characters, objects, and events using adjectives and appropriate vocabulary.

Standard 7:

- Students listen critically and respond appropriately to oral communication.
  - Students retell, paraphrase, and explain what has been heard orally.
  - Students connect and relate prior experiences, insights, and ideas to those of a speaker.
  - Students pose relevant questions, sufficiently limited in scope to be completely and thoroughly answered.

Standard 9:

- Students deliver recitations and oral presentations.
  - Students speak in a manner that guides the listener to understand important ideas by using proper phrasing, pitch, and modulation.
  - Students understand, interpret, and use non-verbal messages.
  - Students clarify and enhance oral presentations through the use of appropriate props (e.g., objects, pictures, charts).
  - Students read prose and poetry aloud with fluency, rhythm, and pace, using appropriate intonation and vocal patterns to emphasize important passages of the text being read.
  - Students recite brief poems (i.e. three or four stanzas), soliloquies, or dramatic dialogues, using clear diction, tempo, volume, and phrasing.

Objectives

1. The students edit each other's rough draft of the research paper.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੇ ਖੋਜ-ਪੱਤਰ ਦੇ ਖਰੜੇ ਦੀ ਸੁਧਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ।
2. The students learn about the oral presentation.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਵਿਵਰਣ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਲਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

Prerequisites

- Lesson 21 on Research Papers.

Materials

- Rough draft of the research paper
- Pens/pencils
- Colors
- Chart papers
- Green pens

Advanced Preparation

- The teacher should collect pictures of historical Gurduārās (ਗੁਰਦੁਆਰਾ) related to Gurū Gobind Singh Sāhib.

Engagement (20-25 minutes)

- Divide the class into pairs.
ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਜੋੜਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਦਿਓ।
- Tell the students to exchange their drafts of their research papers with each other.
ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖੋਜ ਪੱਤਰ ਦੇ ਖਰੜੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਵਟਾਉਣ ਲਈ ਕਹੋ।
- Provide them with green pens.
ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹਰੀਆਂ ਕਲਮਾਂ (ਪੈਨ) ਦੇ ਦਿਓ।
- And tell them to edit each other's draft for omissions, spelling mistakes and grammatical errors.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੇ ਖਰੜੇ ਦੀ ਸੁਧਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹੋ। ਉਹ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਦੀਆਂ ਸ਼ਬਦ-ਬਣਤਰ ਅਤੇ ਵਿਆਕਰਣ, ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਕਢਦੇ ਹਨ।
- Also they need to make one simple and positive comment at the end of the draft, like “good job” with remarks such as no omissions/spelling mistake/grammatical errors.
ਉਹ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਕੰਮ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ‘ਵਧੀਆ ਕੰਮ’, ‘ਕੋਈ ਵਿਆਕਰਣਕ ਗਲਤੀ ਨਹੀਂ’, ‘ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ’, ‘ਸੁੰਦਰ ਲਿਖਾਈ’ (ਜੇ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਹੋਵੇ) ਵਰਗੀ ਚੰਗੀ, ਸੋਧੀ ਅਤੇ ਢੁਕਵੀਂ ਟਿੱਪਣੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ ’ਤੇ ਦੇਣ।
- When they finish editing, they give back the draft they evaluated to the author.
ਸੁਧਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲਿਖਤਾਂ ਵਾਪਸ ਮੋੜ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਣ।

Exploration (30-35 minutes)

- Explain to the students that they are going to give oral presentations of their research paper in the next class.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦਸੋ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਬਣਾਏ ਗਏ ਖੋਜ ਪੱਤਰਾਂ ਉੱਤੇ ਅਗਲੀ ਬੈਠਕ ਦੌਰਾਨ ਜ਼ਬਾਨੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਦੇਣਗੇ।
- As they already have all the required information with them, they can prepare the visual aids and rehearse for the oral presentation at home.
ਸਾਰੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੁਣ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਘਰੋਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।
- The visual aids can include the pictures of historical Gurduārās, charts and graphs to show the timeline or the travels of Gurū Gobind Singh Sāhib as per the topic of their research paper.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ, ਸਹਾਇਕ ਸਮਗਰੀ ਵਿਚ ਇਤਿਹਾਸਕ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ, ਮਾਨ-ਚਿੱਤਰ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਫਰਾਂ ਦਾ ਗ੍ਰਾਫ, ਆਦਿ ਸਰੋਤ ਵਰਤ ਸਕਦੇ ਹਨ।
- You can show them your own collection of pictures of historical Gurduārās and give them copies if they ask for them.
ਤੁਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦਿਖਾਉ ਅਤੇ ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਤਸਵੀਰ ਚਾਹੀਦੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਨਕਲ ਦੇ ਦਿਓ।
- Remind students not to include any pictures of Gurū Sāhibs and their family members in the visual aids.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਾਉ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਸਹਾਇਕ ਸਮਗਰੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਰਵਾਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਜੀਅ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਨਾ ਕਰਨ।
- Explain to them that it is against the traditions of our faith to visualize Gurū Sāhibs as a picture.
ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦਸੋ ਕਿ ਸਿੱਖ ਰਿਵਾਜਿਤ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬਣਾਉਣੀਆਂ ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਨਣਾ ਗਲਤ ਹੈ।

- In Sikhī (ਸਿਖੀ), we only visualize Gurū Granth Sāhib and Gurū Khālāsā Panth as our Gurū forever. (You can involve the students in discussing this issue; they may have very good explanations or have questions too.)
ਸਿਖੀ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨੂੰ ਸਦੀਵੀ ਗੁਰੂ ਵਜੋਂ ਸਵੀਕਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰੋ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਇਸ ਪਰਥਾਏ ਕੋਈ ਸ਼ੰਕੇ ਹੋਣ ਜਾਂ ਫਿਰ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਕੋਈ ਵਧੀਆ ਖਿਆਲ ਹੋਵੇ।
- Tell them that they need to be able to summarize the information from their research papers in order to present it orally to the class in 3-5 minutes.
ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦਸੋ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਖਰੜਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਸਾਰ ਜ਼ਬਾਨੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਦੇਣ ਲਈ ਵਰਤ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ 3-5 ਮਿੰਟਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿਓ।
- Give them the following guidelines to keep in mind while preparing for an oral report:
ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਬਾਨੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਲਈ ਹੇਠ ਦਿਤੀਆਂ ਹਿਦਾਇਤਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰਖਣ ਲਈ ਕਹੋ:
  - An oral report should be organized into three basic parts.
ਜ਼ਬਾਨੀ ਵਿਵਰਣ ਤਿੰਨ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
  - Introduction, Body and Conclusion.
ਜਾਣ-ਪਛਾਣ (ਮੁਖ ਬੰਦ), ਢਾਂਚਾ ਅਤੇ ਨਿਰਣਾ।
  - Introduction is used to “hook” the audience—to keep their attention on the rest of the presentation.
ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਸ਼ਰੋਤਿਆਂ ਵਿਚ ਉਤਸੁਕਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
  - This can be done by catching the audience’s interest with a question, a dramatic tale, or a personal experience that relates to your topic.
ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਆਪਣੇ ਵਲ ਖਿੱਚਣ ਲਈ, ਵਿਸ਼ੇ ਨਾਲ ਢੁਕਵਾਂ ਕੋਈ ਵਾਕਿਆ ਜਾਂ ਕਿੱਸਾ ਸੁਣਾਓ।
  - Body is the main part of the report.
ਢਾਂਚਾ ਵਿਵਰਣ ਦਾ ਖਾਸ ਹਿੱਸਾ ਹੈ।
  - Organize the main points of the report.
ਵਿਵਰਣ ਦੇ ਖਾਸ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਤਰਤੀਵ ਵਿਚ ਪਾਓ।
  - Each point should follow a logical order.
ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਵਿਉਂਤ ਵਿਚ ਚਲਣ ਲਈ ਕਹੋ।
  - Be sure that:
    - All your information is accurate.
ਤੁਹਾਡੀ ਦਿਤੀ ਸਾਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸਹੀ ਹੋਵੇ।
    - You have included information from your notes and research to support your main point.
ਤੁਹਾਡੀ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤੀ ਸਮਗਰੀ ਅਤੇ ਖੋਜ-ਪੱਤਰ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤਥਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜਤਾ ਲਈ ਇਸਤਿਆਲ ਹੋਵੇ।
    - You use details and descriptive sentences to make your report interesting.
ਆਪਣੇ ਵਿਵਰਣ ਨੂੰ ਦਿਲਚਸਪ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਖੁਲ੍ਹਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ।
  - Conclusion is the time to summarize and get across your most important point.
ਨਿਰਣਾ, ਗਲ ਦਾ ਸਾਰ ਕਹਿਣ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੰਦੇਸ਼ ਪਾਠਕਾਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦਾ ਜ਼ਰੀਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
  - Write a short conclusion, to wrap up and restate your main point.
ਸੰਖੇਪ ਨਿਰਣੇ ਰਾਹੀਂ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਸਮੇਟਦੇ ਹੋਏ ਮੁਖ ਭਾਵ ਦੁਹਰਾਓ।
- Encourage the students by telling them that they already have all the above mentioned information drafted for their research paper; they only need to cut it down in order to make an oral report.

ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਹੌਂਸਲਾ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਦਸੋ ਕਿ ਸਾਰੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਹੈ। ਸਿਰਫ ਉਸ ਨੂੰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਛੋਟਾ ਕਰਕੇ ਜ਼ਬਾਨੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਦੇ ਲਾਇਕ ਬਨਾਉਣਾ ਹੈ।

Explanation/Extension (5 minutes)

- Provide students with chart papers, crayons, pens and lined paper.
- They can start with either drawing visual aids or summarizing the draft of their research paper at home.
- Tell the students to collect and bring the related pictures, maps etc. to the next class.
- They would continue with their work in the next class.
- Also tell them to bring any decorations they may want to add to their visual aids.

Evaluation (on-going)

- The evaluation will be on-going based on the quality of the students' oral presentation.

Teacher Resources

- www.sgpc.net; this website can be used to download the pictures of historical Gurduārās.

Grade: 6

Course: *Boli* (ਬੋਲੀ)

Lesson Number: 23

Unit: Oral Presentation

Title: Oral Presentation II

Standards

Standard 4:

- Students write clear and coherent sentences and paragraphs that develop a central idea around a research topic related to the life of Gurū Gobind Singh Sāhib (ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ).
  - Students can create multi-paragraph compositions, including a developed topic sentence, with simple supporting facts and details. Paragraphs should include transitional expressions that link one paragraph to another in a clean line of thought. Summary should be found in the conclusion.
  - Students describe the setting, characters, objects, and events using adjectives and appropriate vocabulary.

Standard 7:

- Students listen critically and respond appropriately to oral communication.
  - Students retell, paraphrase, and explain what has been heard orally.
  - Students connect and relate prior experiences, insights, and ideas to those of a speaker.
  - Students pose relevant questions, sufficiently limited in scope to be completely and thoroughly answered.

Standard 9:

- Students deliver recitations and oral presentations.
  - Students speak in a manner that guides the listener to understand important ideas by using proper phrasing, pitch, and modulation.
  - Students understand, interpret, and use non-verbal messages.
  - Students clarify and enhance oral presentations through the use of appropriate props (e.g., objects, pictures, charts).
  - Students read prose and poetry aloud with fluency, rhythm, and pace, using appropriate intonation and vocal patterns to emphasize important passages of the text being read.
  - Students recite brief poems (i.e. three or four stanzas), soliloquies, or dramatic dialogues, using clear diction, tempo, volume, and phrasing.

Objectives

1. The students prepare for an oral presentation.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਵਿਵਰਣ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਲਈ ਤਿਆਰੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।

Prerequisites

- Lesson 22 on Oral Presentations.
- Students have the draft of their research paper.

Materials

- Pens/pencils
- Colors
- Chart papers
- Computers

Advanced Preparation

- The teacher should keep the computers ready.
- Gurmukhī (ਗੁਰਮੁਖੀ) font should be installed on the computers.

Engagement (10-15 minutes)

- Let the students show you their collected material for the oral presentation.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਜ਼ਬਾਨੀ ਵਿਵਰਣ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਲਈ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤੀ ਸਹਾਇਕ ਸਮਗਰੀ ਦੇਖੋ।
- If there is any picture of Gurū Sāhibs in their collection, eliminate it.
ਜੇਕਰ ਉਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਕੋਈ ਤਸਵੀਰ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿਓ।
- Have a look at their drawings of timelines, maps etc. and appreciate them for their hard work (some of which might have been done at home).
ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਲ-ਕ੍ਰਮ, ਨਕਸ਼ੇ, ਆਦਿ ਵੇਖੋ ਅਤੇ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹ ਵਧਾਓ।
- Now tell them that they are going to finish their summaries and drawings (related to the oral presentation) in this class.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕਹੋ ਕਿ ਹੁਣ ਉਹ ਆਪਣੇ ਜ਼ਬਾਨੀ ਵਿਵਰਣ ਲਈ ਤਿਆਰੀ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰ ਲੈਣ।

Exploration (30-35 minutes)

- Let the students take turns typing their summarized oral report.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਿਵਰਣ ਲਈ ਖੋਜ-ਪੱਤਰ ਤੋਂ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸਮਗਰੀ ਨੂੰ ਟਾਈਪ ਜਾਂ ਉਸ ਦਾ ਲਿਖਤੀ ਉਤਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- When one group of students is using the computers, others can make drawings and organize their material, which is to be typed when they get a turn.
ਉਹ ਵਾਰੀ ਸਿਰ ਕੰਪਿਊਟਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਕੰਪਿਊਟਰ ਨਹੀਂ ਵਰਤ ਰਹੇ ਉਹ ਅਪਣੇ ਚਿੱਤਰ ਅਤੇ ਸਹਾਇਕ ਸਰੋਤ ਟਿਕਾਉਣ।
- Go around and help students by giving them ideas for decoration of their visual aids in order to make those more presentable.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਕੋਲ ਜਾਵੋ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਕ ਸਮਗਰੀ ਸਜਾਣ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਖ-ਵਖ ਉਪਾਵ ਦਸੋ।
- Students, who might have done more homework than others, will finish their task sooner.
ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਕੰਮ ਘਰੇ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਛੇਤੀ ਮੁਕ ਜਾਵੇਗਾ।
- Let those students who finish earlier rehearse their oral presentation in pairs in a quiet corner of the room.
ਜਿਹਨਾਂ ਦਾ ਟਾਈਪ ਕਰਨ ਅਤੇ ਤਸਵੀਰਾਂ, ਆਦਿ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਛੇਤੀ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਕਮਰੇ ਦੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਜਾ ਕੇ ਜ਼ਬਾਨੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰ ਲੈਣ।

Explanation/Extension (5-10 minutes)

- Tell students to practice for their oral presentation at home in front of some family members or with a friend.
- In the case they say that no one is available, they can rehearse in front of the mirror in order to observe their own expressions and body language, which are important parts of an effective oral presentation.
- Also remind them to use their visual aids during the practice sessions.

Evaluation (on-going)

- The evaluation will be on-going; it would be based on the oral presentation of the students.

Grade: 7

Course: Boli (ਬੋਲੀ)

Lesson Number: 24

Unit: Oral Presentation

Title: Oral Presentation III

Standards

Standard 4:

- Students write clear and coherent sentences and paragraphs that develop a central idea around a research topic related to the life of Gurū Gobind Singh Sāhib (ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ).
  - Students can create multi-paragraph compositions, including a developed topic sentence, with simple supporting facts and details. Paragraphs should include transitional expressions that link one paragraph to another in a clean line of thought. Summary should be found in the conclusion.
  - Students describe the setting, characters, objects, and events using adjectives and appropriate vocabulary.

Standard 7:

- Students listen critically and respond appropriately to oral communication.
  - Students retell, paraphrase, and explain what has been heard orally.
  - Students connect and relate prior experiences, insights, and ideas to those of a speaker.
  - Students pose relevant questions, sufficiently limited in scope to be completely and thoroughly answered.

Standard 9:

- Students deliver recitations and oral presentations.
  - Students speak in a manner that guides the listener to understand important ideas by using proper phrasing, pitch, and modulation.
  - Students understand, interpret, and use non-verbal messages.
  - Students clarify and enhance oral presentations through the use of appropriate props (e.g., objects, pictures, charts).
  - Students read prose and poetry aloud with fluency, rhythm, and pace, using appropriate intonation and vocal patterns to emphasize important passages of the text being read.
  - Students recite brief poems (i.e., three or four stanzas), soliloquies, or dramatic dialogues, using clear diction, tempo, volume, and phrasing.

Objectives

1. The students make an oral presentation.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਵਿਵਰਣ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ।

Prerequisites

- Lessons 22 and 23 on Oral Presentations.

Materials

- Checklist (provided in Teacher Resources)
- Pens/pencils
- Computer and projector (if the students will need it)
- Thumb tacks
- Cellophane tape
- Dry erase board
- Markers

- Duster
- Bulletin board

Advanced Preparation

- The teacher should have the chairs/desks rearranged to make more space at the front for presenters.
- There should be a bulletin board hung at a visible place to be used by the presenters for their visual aids.
- The teacher can arrange a table with drinks and snacks in one corner of the room.
- The teacher should make sufficient copies of the checklist.

Engagement (10-15 minutes)

- Ask the students enthusiastically if they are ready to give their oral presentations.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਨਿੱਘਾ ਸੁਆਗਤ ਕਰੋ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਬਾਨੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛੋ।
- Appreciate their response and cheer them up by saying some positive words.
ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਹੌਸਲਾ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਗਲ-ਬਾਤ ਕਰੋ।
- Then remind them that while presenting themselves, they should:
ਫਿਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਬਾਨੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਨੁਕਤੇ ਯਾਦ ਰਖਣ ਲਈ ਕਹੋ:
  - Make eye contact with the audience.
ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨਾਲ ਨਜ਼ਰ ਮਿਲਾ ਕੇ ਬੋਲੋ।
  - Be confident.
ਨਿਸ਼ਚਾ (ਸਵੈ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ) ਰਖੋ।
  - Use appropriate gestures and facial expressions.
ਵਿਸ਼ੇ ਨਾਲ ਢੁਕਵੇਂ ਹਾਵ-ਭਾਵ ਦਿਖਾਓ।
  - Be concise and finish on time.
ਵਿਸ਼ੇ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹਿ ਕੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਮੇਂ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰੋ।
  - Make visual aids fully visible to all.
ਧਿਆਨ ਰਖੋ ਕਿ ਸਹਾਇਕ ਸਮਗਰੀ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਦੇਖ ਸਕਣ।
- Also tell that there would be a short discussion period after every five presentations, during which they can grab a drink or snack.
ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦਸੋ ਕਿ ਹਰ ਪੰਜ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸੰਖੇਪ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਜਿਸ ਦੌਰਾਨ ਉਹ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।
- Remind them to be respectful and patient during their friends' turns at presenting.
ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਵੇਲੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣਨ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇਣ ਲਈ ਆਖੋ।

Exploration (40-45 minutes)

- Provide the students with the checklist and tell them that they are going to complete it for assessment of all of their classmates.
ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੜਤਾਲ-ਸੂਚੀ ਦੇਵੋ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਹੋ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਉਹ ਪੇਸ਼-ਕਰਤਾ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰਣਗੇ।
- They can ask quick questions during the discussion time.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸੁਆਲ ਪੁਛ ਸਕਦੇ ਹਨ।
- Now tell the first student to come forward and present his/her oral report.
ਹੁਣ ਪਹਿਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਵਿਵਰਣ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਸੱਦਾ ਦਿਓ।
- They may present according to their names written in the attendance register or you can decide the order in whatever way will best suit your class.

- ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿਵੇਂ ਵਾਰੀਆਂ ਲੈਣੀਆਂ ਹਨ।
- Tell the students to set up their visual aids quickly.
ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਹਾਇਕ ਸਮਗਰੀ ਛੇਤੀ ਟਿਕਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਕਹੋ।
  - You can help them in putting up or removing their visual aids.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਕ ਸਮਗਰੀ ਟਿਕਾਉਣ ਅਤੇ ਉਤਾਰਨ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰੋ।
  - Each student has 3-5 minutes to make their presentation.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਕੋਲ ਜ਼ਬਾਨੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਲਈ ੩-੫ ਮਿੰਟਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੋਵੇਗਾ।
  - While one student gives his/her presentation, others should listen and observe silently and complete the checklist.
ਜਦੋਂ ਇਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਬਾਕੀ ਉਸਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣਨਗੇ ਤੇ ਪੜਤਾਲ ਸੂਚੀ ਭਰਨਗੇ।
  - You also use the checklist yourself to evaluate the presenters.
ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਪੜਤਾਲ-ਸੂਚੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ।
  - Take a five minutes break after every five presentations to maintain students' interest and focus.
ਦਿਲਚਸਪੀ ਬਣਾਈ ਰਖਣ ਲਈ ਹਰ ਪੰਜ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ੫ ਮਿੰਟਾਂ ਲਈ ਅਰਾਮ (ਖਾਲੀ ਸਮਾਂ) ਦਿਓ।
  - You can extend your class, if possible, depending upon the number of students or you may use two classes for oral presentations if your class is really big.
ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਡੀ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਹੋਣ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਪਾਠ 'ਤੇ ਦੋ ਦਿਨ ਵੀ ਲਗਾ ਸਕਦੇ ਹੋ।

Explanation/Extension (5 minutes)

- At the end, collect all the checklists and let the students finish the remaining drinks and snacks.
- Remind the students to bring their research paper drafts edited by their classmates to the next class.

Evaluation (on-going)

- The students should be evaluated on the basis of the checklist provided.

Teacher Resources**Checklist (ਪੜਤਾਲ-ਸੂਚੀ)**

This checklist is for 18 students, which can be extended as per the need

1 = excellent, 2 = very good, 3 = good, 4 = average, 5 = poor.

੧ = ਸ਼ਾਨਦਾਰ, ੨ = ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ, ੩ = ਵਧੀਆ, ੪ = ਸਧਾਰਣ, ੫ = ਮਾੜਾ

Name of the presenter (ਪੇਸ਼-ਕਰਤਾ ਦਾ ਨਾਂ)	Content (ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ)	Presentation (ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ)	Language (ਭਾਸ਼ਾ)	Expressions (ਹਾਵ-ਭਾਵ)	Time limit (ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਸਮਾਂ)

Grade: 6

Course: Boli (ਬੋਲੀ)

Lesson Number: 25

Unit: Research Project

Title: Research Paper V

Standards

Standard 3:

- Students demonstrate utilization of outside source materials.
  - Students are introduced to the writings of Bhāi Nand Lāl (ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ), Gurū Gobind Singh Sāhib's (ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ) Zafarnāmah (ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ), portions of Srī Kalgīdhar Chamatkār (ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਚਮਤਕਾਰ).
  - Students also use Secondary Source Books, Internet searches, for additional information.

Standard 4:

- Students write clear and coherent sentences and paragraphs that develop a central idea around a research topic related to the life of Gurū Gobind Singh Sāhib.
  - Students can create multi-paragraph compositions, including a developed topic sentence, with simple supporting facts and details. Paragraphs should include transitional expressions that link one paragraph to another in a clean line of thought. Summary should be found in the conclusion.
  - Students describe the setting, characters, objects, and events using adjectives and appropriate vocabulary.

Standard 6:

- Students demonstrate intermediate keyboarding skills using a Gurmukhī (ਗੁਰਮੁਖੀ) font.
  - Students can demonstrate reasonable competence in writing using Gurmukhī.

Objectives

1. The students write the final draft of the research paper.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੇ ਖੋਜ-ਪੱਤਰ ਦੇ ਖਰੜੇ ਨੂੰ ਅੰਤਮ ਰੂਪ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

Prerequisites

- Lessons 11, 12, 17 and 21 on Research Papers.

Materials

- Peer-edited rough drafts of research papers
- Pencils/pens
- Dry erase board
- Markers
- Notebooks/lined paper
- Computers
- Printer
- Checklist

Advanced Preparation

- The teacher should have sufficient copies of the checklist.
- The teacher should keep the computers ready.
- Gurmukhī font should be installed on the computer.

Engagement (5-10 minutes)

- Ask the students if they have brought their edited drafts of their research papers.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛੋ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਖੋਜ ਪੱਤਰ ਦੇ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਖਰੜੇ ਲਿਆਏ ਹਨ।
- Let them take a look at their mistakes and at any suggestions made by their friends.
ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਵਲੋਂ ਮਿਲੇ ਸੁਝਾਵਾਂ 'ਤੇ ਗੌਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹੋ।
- Now ask them to go through their notebook in which they have written down those nine essential steps for the writing of a research paper during lesson 11.
ਪਾਠ ਗਿਆਰਾਂ ਦੌਰਾਨ ਖੋਜ ਪੱਤਰ ਲਿਖਣ ਲਈ ਦਸੀਆਂ ਗਈਆਂ ਨੌਂ ਲਾਜ਼ਮੀ ਗਲਾਂ ਜੋ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਅਪਣੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਵਿਚ ਲਿਖੀਆਂ ਸਨ, ਖੋਲ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਕਹੋ।
- Tell them also to keep their outline with them.
ਲਿਖਣ ਵੇਲੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ ਵੀ ਨਾਲ ਰਖਣ ਲਈ ਕਹੋ।

Exploration (40-45 minutes)

- Explain to the students that their papers will be graded on the basis of:
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦਸੋ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਖੋਜ ਪੱਤਰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਮੁਤਾਬਕ ਪਰਖੇ ਜਾਣਗੇ:
  - An appropriate title.
ਢੁਕਵਾਂ ਸਿਰਲੇਖ।
  - Introductory paragraph including their Statement of Purpose.
ਭੂਮਿਕਾ, ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਸਮੇਤ।
  - Smooth transitioning between the different supporting facts.
ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਨੂੰ ਢੁਕਵੇਂ ਸੰਬੰਧਕਾਂ, ਆਦਿ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ।
  - Conclusion/implications.
ਨਿਸ਼ਕਰਸ਼ ਜਾਂ ਮਸ਼ਵਰਾ।
  - Citations/references.
ਹਵਾਲੇ ਅਤੇ ਟਿੱਪਣੀਆਂ, ਪ੍ਰੋੜਤਾ ਲਈ ਸਹਾਇਕ ਵਿਚਾਰ।
- Also tell them that the research papers should be typed and double spaced.
ਇਹ ਵੀ ਦਸੋ ਕਿ ਖੋਜ ਪੱਤਰ ਲਿਖਣ ਦੌਰਾਨ ਪੰਕਤੀਆਂ ਵਿਚ ਦੁਗਣੀ ਥਾਂ ਛੱਡੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।
- Show them one example of how to cite a work, from the list given at the end of the paper, by writing it on board (provided in Teacher Resources).
ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਦੱਸਣ ਲਈ, ਅਧਿਆਪਕ ਸਰੋਤ ਵਿਚ ਦਿਤੇ ਹਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਨਮੂਨੇ ਵਜੋਂ ਬੋਰਡ ਉੱਤੇ ਲਿਖ ਦਿਓ।
- Now let them start writing their final paper while keeping the above points in mind.
ਉੱਪਰ ਦਸੀਆਂ ਗਲਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਖ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਖੋਜ ਪੱਤਰ ਲਿਖਣ ਲਈ ਕਹੋ।
- The typing will depend upon the number of computers available in the classroom.
ਪੱਤਰ ਟਾਈਪ ਕਰਨ ਦੀ ਸਹੂਲਤ, ਕਲਾਸ ਵਿਚ ਪਏ ਕੰਪਿਊਟਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰੇਗੀ।
- If there are students who need more time or who could not get a turn for typing, have them finish their final piece at home and submit it to you before a selected date.
ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੰਪਿਊਟਰ ਨਾ ਮਿਲਣ ਜਾਂ ਜਿਹੜੇ ਵਕਤ ਸਿਰ ਕੰਮ ਨਾ ਮੁਕਾ ਸਕਣ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਘਰੋਂ ਕੰਮ ਕਰ ਕੇ ਲਿਆਉਣ, ਅਤੇ ਮਿਥੀ ਹੋਈ ਤਰੀਕ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੰਮ ਜਮਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹੋ।
- All of them need to proofread their final paper before submitting, either in the class or at home depending on the availability of the time.
ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਦਸੋ ਕਿ ਆਪਣੇ ਖੋਜ-ਪੱਤਰ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਖੀਰਲੀ ਸੁਧਾਈ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਨ।

Explanation/Extension (5 minutes)

- Congratulate and appreciate the students for the successful completion of grade six at Pañjābī (ਪੰਜਾਬੀ) School.

- Repeat the date before which they need to submit their finished research papers.

Evaluation (on-going)

- The teacher should update student portfolios according to their research and presentation of their papers.
- Students should be issued certificates for promotion to the next grade.

Teacher Resources**Examples of citations (ਹਵਾਲੇ ਅਤੇ ਟਿੱਪਣੀਆਂ)**

- ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰੋ. ਸਾਹਿਬ. (੨੦੦੫). ਜੀਵਨ-ਬਿਰਤਾਂਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ. ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਸਿੰਘ ਬ੍ਰਦਰਜ਼
- ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਵੀਰ. (੨੦੦੩). ਬੁਧੂ ਸਾਹ ਮਿਲਾਪ. ਗੁਰ ਬਾਲਮ ਸਾਖੀਆਂ, ੫੭, ੧੨੦-੧੨੨